

‘उच्च हिमाली, विविधता युक्त, व्यापारिक र पर्यटकीय सहरः समृद्ध हाँगो सिमकोट नगर’

स्थानीय पाठ्यक्रम हाँगो सिमकोट

कक्षा
१-८

सिमकोट गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
सिमकोट, हुम्ला
२०८०

‘उच्च हिमाली, विविधता युक्त, व्यापारिक र पर्यटकीय सहरः समृद्ध हाम्रो सिमकोट नगर’

स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो सिमकोट

सिमकोट गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
सिमकोट, हुम्ला
२०८०

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण समिति

संयोजक	: विजय भण्डारी 'प्रतिरोध'
सदस्य	: सुशीला रोकाया
	: सुवास आले
	: नन्द रावत
	: बर्ष बहादुर फडेरा कार्की
	: विशाल बोहरा
	: अमर बहादुर शाही
	: रामराज शाही
	: मेज बहादुर बुढा
	: मधु बस्नेत शाही
	: लाल बहादुर लामा
सदस्य-सचिव	: कृष्णप्रसाद आचार्य
भाषा सम्पादन	: कृष्ण प्रसाद आचार्य
	: मेज बहादुर बुढा
	: मधु बस्नेत शाही
प्रकाशक	: सिमकोट गाउँपालिका शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा सिमकोट, हुम्ला
फोन नं.	: ०८७-६८००९४
ईमेल	: educationsimkot@gmail.com
वेबसाइट	: www.simkotmun.gov.np

मुद्रण : भतानी छापाखाना (डिजिटल कलर प्रिन्टर्सी)

वीरेन्द्रनगर, सुर्वेत (फोन नं. ०८३-५२९६९५)

E-mail: pressbhawani@gmail.com

विषय सूची

क्र.सं.	विवरण	पेज नं.
१.	परिचय	१
२.	तहगत क्षमता	२
३.	कक्षागत सिकाइ उपलब्धि	३
	कक्षागत सिकाइ उपलब्धि (कक्षा १-३)	३
	कक्षागत सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ४-५)	६
	कक्षागत सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ६-८)	८
४.	थीमगत सिकाइ विस्तृतीकरण तालिका	१४
	हात्रो सिमकोट	१४
	हात्रो भाषा, धर्म, साहित्य, संस्कृति, कला र सामाजिक मूल्य मान्यताहरु	३३
	कृषि, पशुपन्थी र पर्यटन	४४
	स्थानीय काम, पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	५०
	स्थानीय स्तरमा क्रियाशील सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूको भूमिका पहिचान	५७
	विपद् व्यवस्थापन (१-३)	६१
	विपद् व्यवस्थापन (४-५)	६३
	विपद् व्यवस्थापन (६-८)	६६
	वन, वातावरण संरक्षण, हरित विद्यालय र फोहोरमैला व्यवस्थापन (१-५)	७१
	वन, वातावरण संरक्षण, हरित विद्यालय र फोहोरमैला व्यवस्थापन (कक्षा ६-८)	७७
५.	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	८४
६.	सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया छनोट गर्दा ध्यानदिनुपर्ने पक्षहरू	८५
 अनुसूचीहरू		
	अनुसूची-१ स्थानीय पाद्यक्रमको ढाँचा	५०
	अनुसूची-२ सिकाइ उपलब्धस्तर र त्यसको सामान्य व्याख्या	५१
	अनुसूची-३ विशिष्टीकरण तालिका (कक्षा ४-८)	५४
	अनुसूची-४ प्रयोगात्मक तथा आन्तरीक मूल्याङ्कन	५५

हाम्रो सिमकोट

१. परिचय

नेपालको सर्विधानले विद्यालय तहको शिक्षालाई स्थानीय सरकारको कार्य क्षेत्रभित्र राखेको छ । शिक्षालाई मौलिक हकका रूपमा व्यवस्था गरी शैक्षिक अधिकारको निक्षेपण र स्थानीयकरण मार्फत बलियो शैक्षिक जग निर्माणको मार्ग प्रशस्त गरेको छ । १५औं योजनाले परम्परागत र स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिको संवर्द्धन तथा संरक्षण गर्दै वैज्ञानिक खोज एवम् अनुसन्धानबाट प्रतिपादित नवीनतम् प्रविधिलाई मुलुकको समग्र विकास प्रक्रियामा उपयोग गर्ने रणनीति तय गरेको छ । ‘राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६’ ले आधारभूत तहमा एउटा विषयका रूपमा स्थानीय विषय वा मातृभाषाको पाठ्यक्रम स्थानीय तहले तयार गरी पठनपाठन गराउनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । सङ्घीय सरकारले समग्र पाठ्यक्रम तथा परीक्षा सम्बन्धी मापदण्ड, नीति, गुणस्तरका सूचक र बेन्चमार्क तयार गर्नुपर्ने, प्रदेश सरकारले सो सम्बन्धमा क्षमता विकास र समन्वय गर्ने तथा स्थानीय सरकारले सङ्घीय नीतिभित्र रही स्थानीय नीति निर्माण र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । त्यसैगरी ‘दिगो विकासका लक्ष्य २०३०’ को सफल कार्यान्वयनका राष्ट्रिय रणनीतिमा समेत स्थानीय क्षमता, ज्ञान, सिप र प्रविधिलाई सबलीकरण गरी गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न सकिने कुरा उल्लेख गरिएको छ ।

यो पाठ्यक्रम ‘राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६’ र ‘स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन (मातृभाषासहित) २०७६’ ले निर्दिष्ट गरेका प्रावधानलाई ध्यान दिई विकास गरिएको छ । यो पाठ्यक्रम निर्माणको मुख्य उद्देश्य स्थानीय विषयवस्तु, स्थानीय आवश्यकता पहिचान गरी स्थानीय सहभागिता र विज्ञताको संलग्नतामा पाठ्यक्रम विकास गर्ने, विद्यार्थीहरूमा स्थानीय ज्ञान, सिप, अभिवृत्तिको विकास गर्ने, श्रमको सम्मान गर्ने भावनाको विकासको साथै स्थानीय पेसा, व्यवसाय, प्रविधि, मूल्य मान्यता, वातावरण संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्ने रहेको छ । यसका लागि प्रारम्भिक कक्षादेखि नै स्थानीय परिवेशसँग परिचित गराउनका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । स्थानीय ज्ञान, सिप, प्रविधि, संस्कृति, प्रकृति, संस्कार, कला, भाषा, साहित्यको संवर्द्धन र सबलीकरणबाट मात्र अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने सोंच, क्षमता विकास र वस्तु उत्पादन गर्न सकिने तथ्यलाई दृष्टिगत गरी स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणालाई अगाडि सारिएको छ । यस पाठ्यक्रममा विशेषतः सिमकोटको परिचय, नक्साङ्कन र इतिहास, पालिकाभित्रको रीतिरिवाज, लोक साहित्य र भाषा, संस्कार र लोक संस्कृति, स्थानीय धार्मिक र पर्यटकीय स्थलहरू, स्थानीय परम्परागत पेसा, व्यवसाय र प्रविधि, खेलकुद, स्थानीय प्रकोप र जोखिमको पहिचान तथा व्यवस्थापन र वन पैदावार जस्ता पक्षहरू समावेश गरी, गरेर सिक्ने पद्धतिमा आधारित भई सिकाइ सहजीकरण गर्ने र विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूले विभिन्न माध्यमबाट प्राप्त ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिलाई विद्यालय तथा समुदायमा प्रयोग गर्ने खालका क्रियाकलापलाई जोड दिइएको छ ।

२. तहगत सक्षमता

(क) कक्षा १-३ का सक्षमता

१. गाउँ र बडाको सामान्य परिचय
२. स्थानीय प्राकृतिक स्रोत तथा सम्पदा र पर्यटकीय स्थलको पहिचान
३. भाषिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक, धार्मिक, शैक्षिक सचेतना विकास
४. स्थानीय परम्परागत खेल, पेसा, व्यवसाय र प्रविधिसँग परिचित
५. घरभित्र र घरबाहिर हुने विपद्को पहिचान
६. स्थानीय कृषिसँग परिचित

(ख) कक्षा ४-५ का सक्षमता

१. सिमकोटको संक्षिप्त परिचय, नक्साङ्कन र अवस्था पहिचान
२. स्थानीय धार्मिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय स्थलको परिचय र महत्वबोध
३. स्थानीय स्तरको सामाजिक, आर्थिक, भाषिक तथा शैक्षिक अवस्थाको पहिचान
४. स्थानीय परम्परागत खेल, पेसा, व्यवसाय र प्रविधिप्रति सम्मान तथा सिपको अभ्यास
५. स्थानीय कृषिसँग परिचित र अभ्यास
६. प्राकृतिक विपद् र मानव सृजित विपद्का प्रभाव एवम् असरहरु बताउन
७. स्थानीय प्रकोप र जोखिमका क्षेत्रहरूको पहिचान
८. स्थानीय स्तरका प्राकृतिक स्रोत तथा जैविक विविधताको पहिचान

(ग) कक्षा ६-८ का सक्षमता

१. सिमकोटको संक्षिप्त परिचय, नक्साङ्कन र इतिहासको जानकारी
२. सिमकोटको सामाजिक, आर्थिक तथा शैक्षिक अवस्थाको पहिचान
३. सिमकोट भित्रको भाषा, लोक साहित्य, वेशभूषा, चाड पर्व, रीतिरिवाज, संस्कार र संस्कृतिको खोजी, पहिचान र संरक्षण
४. स्थानीय धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको खोज, पहिचान र संरक्षणमा तत्परता
५. स्थानीय कृषिसँग परिचित र अभ्यास
६. स्थानीय परम्परागत पेसा, व्यवसाय र प्रविधिको परिचय, महत्व, सम्भावना र सिपको अभ्यास
७. स्थानीय स्तरका प्राकृतिक स्रोत तथा जैविक विविधताको पहिचान
८. स्थानीय प्रकोप र जोखिम व्यवस्थापनको अवधारणा, बोध र व्यवस्थापनमा सहयोग
९. वन पैदावार, खोला नाला, दह र हिमालहरूको पहिचान र महत्व

३. कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

कक्षागत सिकाइ उपलब्धि (कक्षा १-३)

यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन पश्चात् आधारभूत तह कक्षा (१-८) मा अध्ययनरत बालबालिकामा माथि उल्लिखित क्षेत्र र क्रमानुसार देहाय अनुसारको सिकाइ उपलब्धिहरू हासिल हुने छन् :

क्र. सं.	क्षेत्र/एकाई /थिम	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
१	हास्त्री सिमकोट	<ul style="list-style-type: none"> आफु वस्ते टोल (दण्डो-पट्टी) तथा जोडिएका गाउँहरूको नाम र स्थान बताउन, आफु आपनो परिवार र वासस्थान बारे बताउन, आपनो समुदायमा मनाइने मुख्य चाउपर्वको नाम बताउन, बडा समितिको सङ्घर्षा बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो टोल (दण्डो-पट्टी)सँग जोडिएका गाउँहरूको नाम र स्थान बताउन, आपनो वरपर रहेका पार्टी, पौवा, मठ मन्दिर, माणि, हिम शूद्धखला, गम्भा, दह, नदीनाला, झरनाहरूको बारेमा बताउन, आपनो बडा कार्यालय रहेको स्थानको नाम बताउन, सिमकोट गाउँपालिकामा रहेका बडाहरूको सङ्घर्षा बताउन, आपनो घर परिवारमा रहेका सदस्यहरूको सङ्घर्षा बताउन, सिमकोट गाउँपालिकाको नाम बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> आपनो छिमेक तथा टोल (दण्डो-पट्टी)को बारेमा परिचय दिन, आपनो बडामा रहेका प्राकृतिक तथा मानव निर्मित सम्पदाहरूको पहिचान गर्न, आपनो गाउँमा मनाइने चाउपर्वको बारेमा परिचय दिन, बडा कार्यालयबाट हुने पञ्जीकरण सम्बन्धी (जन्म, मृत्यु, विवाह, वसाइसराइ) दर्ता गर्दै भनी बताउन, आफु पहुने विचालय, स्वास्थ्य केन्द्रबाट प्रदान गरिने सेवाको बारेमा सामान्य परिचय दिन, जाडो र गर्भी मौसमले हामो जीवनमा पार्ने प्रभावको बारेमा बताउन, सिमकोट गाउँपालिकाको नक्सामा आपनो बडा सङ्केत गर्न ।

क्र. सं.	क्षेत्र/एकाई /थिम	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
२	हामो धर्म, संस्कृति, भाषा, जाता, र सामाजिक मूल्य मान्यताहरु	<ul style="list-style-type: none"> आफू, परिवार र साथीरङ्ग घुलमिल हुन, स्थानीय धर्म, संस्कृति अनुसारका वेशभूषा बताउन, विभिन्न जातजातिकाले मान्ये चाडपर्वहरुको नाम बताउन। 	<ul style="list-style-type: none"> परिवार, साथी, छिमेकी तथा गुरुसंगाको आदर सत्कार गर्न, स्थानीय धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थलको नाम बताउन, धार्मिक सांस्कृतिक अनुसारका रहनसहन तथा वेशभूषाको नाम बताउन, विभिन्न जातजातिका व्यक्तिले मान्य कुल देवताहरुको नाम बताउन। 	<ul style="list-style-type: none"> परिवारका सदस्य, आफन्तजन र छिमेकीसंगको मित्रवत् व्यवहार र आदर सत्कार गर्न, धार्मिक सामाजिक तथा सांस्कृतिक स्थलहरुको परिचय र नाम बताउन, गाउँपालिका क्षेत्रका प्रमुख मूल्य मान्यताहरु बताउन, सिमकोटको चाडपर्व तथा भाषाको पहिचान वारेमा बताउन, गाउँपालिका क्षेत्रभित्र वसोवास गर्ने विभिन्न जातहरु पहिचान गर्न, भाषाको प्रयोग क्षेत्र, भाषाको किसिम बताउन।
३	कृषि, पशुपन्थी र पर्यटन		<ul style="list-style-type: none"> रेखाने बालीनालिको नाम बताउन, घरमा पालिने जनावरको नाम बताउन, गाउँटोलमा घुम्न लायक ठाउँ बताउन। लोपोन्मुख बालीहरुको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो समुदायमा उत्पादन हुने खाद्यान्त बाली र नगदे बालीको नाम बताउन, आफ्नो घर समुदायमा पालिने जनावर र पशुपन्थीको नाम बताउन, वडाभित्र घुम्न लायक ठाउँ सुची बनाउन। लोपोन्मुख बालीहरुको नाम बताउन।

क्र. सं.	क्षेत्र/एकाइ /थिम	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
४	स्थानीय काम पेसा, व्यावसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय काम पेसा र व्यवसाय पहिचान गर्न, स्थानीय परम्परागत र आधुनिक प्रविधिको नाम भन्न, 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय काम पेसा र व्यवसायको प्रकार भन्न, स्थानीय परम्परागत प्रविधिहरूको वर्णीकरण गर्न, 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय काम पेसा र व्यवसायको उपयोगिता बताउन, स्थानीय र परम्परागत प्रविधिको महत्व भन्न,
५	हाम्रो सामाजिक सङ्घ संस्था र व्यक्तित्वहरू	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय शैक्षिक तथा सामाजिक संस्थाहरूको पहिचान गर्न, स्थानीय शैक्षिक र सामाजिक विशिष्ट व्यक्तिहरूको पहिचान गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय शैक्षिक तथा सामाजिक संस्थाहरूको नाम बताउन, स्थानीय शैक्षिक र सामाजिक विशिष्ट व्यक्तिहरूको पहिचान गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय शैक्षिक तथा सामाजिक संस्थाहरूको परिचय दिन, स्थानीय शैक्षिक र सामाजिक विशिष्ट व्यक्तिहरूको सूची बनाउन ।
६	विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> घरभित्र र घरबाहिर हुने विपद्, भ्रन्याड चहदा, बरन्डामा खेल्दा, घरको छलबाट खस्दा, कक्षा कोठामा हुने जोखिमको पहिचान । 	<ul style="list-style-type: none"> घर वरपर, विचालयमा हुने विपद् जस्तै : आगलागी, हावाहरी, बाढीहरो आदिको पहिचान दिन, घरभित्र, विचालयमा हुने जोखिमहरूबाट बच्ने उपायहरू बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> विचालयभित्र हुने जोखिमहरूबाट सावधानी अपनाउन, भूकम्प, चट्याड र महामारीबाट सुरक्षित हुनका लागि सावधानी अपनाउन ।
७	वन, वातावरण संरक्षण, हरित विद्यालय र फोहोरमैला व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> पानीका झोतहरू (मूल, ताल, दह, नदी, कुवा) को चित्र हेरी नाम बताउन, बोट-विरुवाको चित्र हेरी नाम बताउन, सरसफाइका सामग्री चित्र र नाम भन्न, तोकिएको निश्चित स्थान वा भाँडोमा फाल । 	<ul style="list-style-type: none"> पानीका झोतहरूको नाम भन्न र लेख्नहेस्तन, घर र विचालयमा वृक्षारोपणमा सहयोग र संरक्षण गर्न, व्यक्तिगत सरसफाइमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम भन्न र लेख्नहेस्तन, फोहोरको वर्गीकरण गरी तोकिएको स्थान वा भाँडोमा फाल । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा पाइने धरपालबा र जड्गाली जीव जनावर, बोर्टविरुवा र चराचुरुइगीको नाम लेख्नहेस्तन, व्यक्तिगत सरसफाइमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम उल्लेख्नहेस्तन र सफा सुग्रह हन, घर विचालयमा वृक्षारोपणको आवश्यकता र महत्व बताउन, फोहोर व्यवस्थापन गर्ने तरिका उल्लेख्नहेस्तन, फलबारी निर्माण र संरक्षण गर्न ।

स्थानीय पाठ्यक्रम-२०२०

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ /थिम	कक्षा ४	कक्षा ५
१	हाम्रो सिमकेट	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाको भौगोलिक विशेषताबारे बताउन, आफ्नो वडाभित्र रहेका सम्पदाको परिचयान गर्न, कार्यपालिकामा रहेका सदस्यहरुको सङ्घर्षा बताउन, वडाबाट प्रवाह हुने सेवाबारे बताउन, गाउँपालिकाका बडाहरुको सङ्घर्षा बताउन, हुम्ला जिल्लाको नक्सामा गाउँपालिकाको नक्सा सङ्खेत गर्न, आफू बस्ने बडाको चार किल्ला छुट्ट्याउन, स्थानीय स्तरमा गठन भएका मेलमिलाप केन्द्र र पालिकामा गठित न्यायिक समितिको बारे सामान्य जानकारी बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो गाउँपालिकाभित्र रहेका सम्पदाको विशेषता र महत्व बताउन, गाउँ सभाको गठन प्रक्रियाबारे बताउन, गाउँ विकासमा स्थानीय सरकारको भूमिकाबारे बताउन, आप्नो प्रदेशको नाम र जिल्लाको सङ्घर्षा बताउन, सिमकोट गाउँपालिकाको नक्सा कोर्न, सिमकोट गाउँपालिकाको क्षेत्रफलको वरेमा बताउन, आप्नो पालिका र बडाहरुको जनसङ्ख्या बताउन, आप्ना गाउँपालिकाको नामकरण बारे छोटो इतिहास बताउन, स्थानीय स्तरमा गठन भएका मेलमिलाप केन्द्र र पालिकामा गठित न्यायिक समितिका कार्य बताउन, सिमकोट गाउँपालिकासँग सिमाना जोडिएका गाउँपालिकाहरुको नाम बताउन ।
२	हाम्रो धर्म, भाषा, लोक साहित्य, कला, लोक संस्कृति र सामाजिक मूल्य मान्यताहर	<ul style="list-style-type: none"> मान्यजनसँग गर्नुपर्ने व्यवहार, स्थानीय जीवन, शैली तथा ऐतिहासिक स्थलहरू, विशेष पर्व तथा अवसरमा बजाइने परम्परागत बाजा तथा गीतहरुको परिचयान, जन्म स्थान, मातभूमिको परिचय र महत्व, स्थानीय गीतको परिचय र महत्व । 	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक रीतीरिवाज तथा चालचलनको तुलनात्मक अध्ययन, स्थानीय भाषा तथा संस्कृतिको पहिचान, विभिन्न चाडपर्व वा मेला पर्वमा सहभागिता, अनुकरणीय कामहरु स्थानीय क्षेत्रका परम्परागत गीत, नृत्य तथा वाजाको महत्व, स्थानीय गीतको परिचय र महत्व ।
३	कृषि, पशुपन्थी,	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा उत्पादित कृषि उपज उत्पादन गर्ने तरिका र सुरक्षाका उपाय, 	<ul style="list-style-type: none"> जैविक विषादीको प्रयोग गरी मौसम अनुसारका कृषि उत्पादन,

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ/धिम	कक्षा ४	कक्षा ५
	पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> पशुपन्थी पालन, मौरीपालनका उपयुक्त स्थान, स्थानीय पर्यटकीय स्थलको संरक्षण तथा स्थलमा सञ्चालन गर्ने गतिविधिहरू, रेखाने लोपोन्मुख बालीहरूको संरक्षण र सम्बद्धन । 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि, पशुपन्थी र मौरीपालन गर्ने आधुनिक तरिकाहरू र फाइदा, पर्यटन व्यवसायमा सिमकोट गाउँपालिकाभित्रको सम्बावना, र पर्यटकसंगको व्यवहार, रेखाने र लोपोन्मुख बालीहरूको उपयोगिता र महत्व ।
४	स्थानीय काम पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> पुराना तथा स्थानीय प्रविधिमा आधारित सामग्रीहरूको परिचय र प्रयोग । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय परम्परात प्रविधि प्रयोग गरी घरायसी सामग्री निर्माण पारी घट्ट ।
५	हाम्रो सामाजिक सङ्घर संस्था र व्यक्तित्वहरू	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय शैक्षिक तथा सामाजिक संस्थामा नेतृत्व गर्नेको नाम बताउन, स्थानीय विशिष्ट व्यक्तिहरूको पहिचान गर्न, बालक्षम्य र बाल सञ्जालको पहिचान, 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय शैक्षिक तथा सामाजिक संस्थाहरूको परिचय दिन स्थानीय विशिष्ट व्यक्तिहरूको सूची बताउन, विभिन्न कलबहरूको नाम र काम बताउन
६:	विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> चाडपर्को अवसरमा हुने जोखिमहरूको असर बताउन, गर्न, प्राकृतिक विपद् र मानव स्थिरित विपद्का प्रभाव एवम् असरहरू बताउन, 	<ul style="list-style-type: none"> चाडपर्को समयमा हुने जोखिमहरूको असर बताउन, प्रकृतिक विपद् र मानव स्थिरित विपद्बाट आफ् र आफूभन्दा साना बालबालीकाको संरक्षण गर्न, विपद्बाट हुने असर /क्षति बताउन ।
७	वन, वातावरण संरक्षण, हरित विद्यालय र फोहोरमैला व्यवस्थापन :	<ul style="list-style-type: none"> मानव र वनयजन्तु बिच सम्बन्ध र यसबाट हुने फाइदा बताउन, घर औगान र विद्यालय सफा राख्ने उपाय बताउन, स्थानीय स्तरमा पाइने जडीबुटी, बोटिवुवा र पानीका झोतको महत्व बताउन, फूलबारी र करेसावारीको व्यवस्थापन र संरक्षण 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा पाइने जडीबुटी, जीबजन्तु, पानीका स्रोतहरूको महत्व तथा यिनीहरूको संरक्षणका उपाय बताउन, मानिस र वनयजन्तु बिचको दुन्दबाट आउन सक्ने समस्या र समाधानका उपायहरू बताउन, फूलबारी र करेसावारीको व्यवस्थापन र संरक्षण फोहोरमैला व्यवस्थापनका तरिकाहरू बताउन साथै घर आगान, विद्यालय, बाटोधाटो सरसफाईको कार्ययोजना तयार पार्न ।

कक्षणात सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ६-८)

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ/थिम	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
९	हास्त्रे सिमकोट	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो गाउँपालिकाको भौगोलिक संरचना, विशेषता र वातावरणबाटे जानकारी दिन, आफ्नो बडाको प्रशासनिक संरचनाको बारेमा बताउन, आफ्नो बडा समितिको चित्रको पहिचान गर्ने, आफ्नो पालिकाभित्रका सम्पदाको चित्र र सङ्केतबाटे बताउन, दिगो विकासमा स्थानीय सरकारको योगदान बताउन, सिमकोटको शिक्षा, स्वास्थ्य, नीति ऐन, नियमावली, कार्यविधिबाटे जानकारी लिन, गाउँपालिकाको नक्सा बनाई बडाहरुको सङ्केत गर्ने, गाउँपालिकाको नामकरणबाटे इतिहास बताउन, सार्वजनिक सम्पत्तीको परिचान, सामुदायिक संरचनाको पहिचान, स्थानीय सीप र कलाको पहिचान । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो गाउँपालिकाको भौगोलिक प्राकृतिक वातावरण प्रशासनिक अवस्थाको बारेमा जानकारी दिन, आफ्नो पालिकामा रहेका विभिन्न धार्मिक, सांस्कृतिक, पर्यटकीय स्थल, ऐतिहासिक र प्राकृतिक सम्पदाको बारेमा बताउन, गाउँपालिकाको त्यायिक समितिको परिचय दिन, विभिन्न विषयगत समितिको नाम र परिचय दिन, सिमकोट गाउँपालिकाको नक्सा बनाई बडाहरु छुट्टियाउन, सिमकोट गाउँपालिकाको चार किलोमीटर बताउन, बडा कार्य समिति र गाउँपालिकाका मुख्य कार्यहरु बताउन, सार्वजनिक सम्पत्तीको संरक्षण र सम्बद्धन, सामुदायिक संरचनाको संरक्षण र सम्बद्धन स्थानीय सीप र कलाको संरक्षण र सम्बद्धन । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो गाउँपालिकाको भौगोलिक प्राकृतिक वातावरण, प्रशासनिक अवस्थाको बारेमा जानकारी दिन, आफ्नो पालिकामा रहेका विभिन्न धार्मिक, सांस्कृतिक, पर्यटकीय स्थल, ऐतिहासिक र प्राकृतिक सम्पदाको बारेमा बताउन, गाउँपालिकाको त्यायिक समितिको परिचय दिन, विभिन्न विषयगत समितिको नाम र परिचय दिन, सिमकोट गाउँपालिकाको नक्सा बनाइ बडाहरु छुट्टियाउन, बडा कार्य समिति र गाउँपालिकाका मुख्य कार्यहरु बताउन, बडा कार्यसमिति र गाउँपालिकाका मुख्य कार्यहरु बताउन, सार्वजनिक सम्पत्तीको महत्व र उपयोगिता, सामुदायिक संरचनाको महत्व र उपयोगिता, स्थानीय सीप र कलाको महत्व र उपयोगिता ।

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ /थिम	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
२.	हामो धर्म, भाषा, लोक संस्कृति, लोक साहित्य, कला र सामाजिक मूल्य मान्यताहर	<ul style="list-style-type: none"> पालिकाभिव्यक्ति धार्मिक, सांस्कृतिक दिन, धार्मिक माणु र गुम्बा, मन्दिर, सम्पदाको परिचय परिचय भन्न चाडपर्वको महत्व भन्न, विभिन्न अनुसारका संस्कारको पहिचान गर्न, स्थानीय सामाजिक, साहित्यिक, राजनीतिक व्यक्तित्वहरुको पहिचान गर्न, स्थानीय परम्परागत गीत गाउन, छुवाङ्गुत तथा छाउपडी प्रथाको परिचय दिन, स्थानीय भाषा, लोक साहित्य, लोक संस्कृति परिचय भन्न, स्थानीय वाजाहरुको सूची तयार गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाका धार्मिक स्थल, माणु गुम्बा, मन्दिर, सम्पदाको सरक्षण गर्न, धार्मिक सम्पदाको महत्व बताउन, गाउँपालिकाभित्रका व्यक्ति र आत्मसम्मान र स्वाभिमानको व्यवहार प्रदर्शन गर्न, विभिन्न स्थानसँग परिचय दिन, रहनसहनसँग परिचय दिन, वालिव्वाह र आवश्यकता, परिचय दिन, स्थानीय परम्परागत वाजाहरुको महत्व र आवश्यकता, छुवाङ्गुत प्रथाका असरहरु भन्न । जातीय भेदभाव, लैडिगाक भेदभाव र छुवाङ्गुत तथा छाउपडी प्रथाको वेफाइबाहर भन्न, स्थानीय भाषा, लोक साहित्य, लोक संस्कृति र कलाको संरक्षण, सम्बर्द्धन र जगेन्टा गर्न दिन । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा गरिने आफ्ना सामाजिक परम्परा संस्कार बारेमा भन्न, सामाजिक सद्भाव सहिष्णुताको परिचय दिने, सामाजिक तथा नैतिक नियमको पालना गर्न, सामाजिक सद्भाव सहिष्णुताको परिचय दिने, सामाजिक तथा नैतिक नियमको पालना गर्न, असर बताउन, परम्परागत गीतसँग बाजा बजाउने अभ्यास गर्न, भेदभाव तथा छाउपडी र छुवाङ्गुत प्रथाका असरहरु भन्न । गाउँपालिका क्षेत्र भित्र बोलिने खस भाषाको प्रयोग गर्ने र ठेट शब्दहरुको अर्थ बताउन, लोक संस्कृति, लोक साहित्य र कला, साथै मूल्य मान्यताको प्रयोग, संरक्षण, सम्बर्द्धन र जगेन्टा गर्न

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ/धिम	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८	
३.	कृषि, पशुपन्थी र पर्यटन	<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत र आधुनिक कृषि प्रणालीच फरक छुट्याउन, पशु, मेरी पालनबाट हुने आधिक विकासको सूची तयार गर्न, गाउँपालिका भित्रका पर्यटकीय स्थलको आकर्षण बढाउन पर्यटकीय स्थलको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्न सक्रिय सहभागिता जनाउन, ऐथाने र लोपोन्मुख बालीहरूको वर्गीकरण गर्न। 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि व्यवसायका लागि लगानीका स्रोतहरू पहिचान तथा कृषि बजारीकरणको उपायहरूको सूची बनाउन, पशुपालन, मेरीपालनको स्थानीयस्तरमा महत्व बताउन, सिमकोट गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय स्थलको प्रचार प्रसार र प्रवर्द्धन गर्ने कार्यमा सहभागी हुन, ऐथाने र लोपोन्मुख बालीहरूको संरक्षण र सम्बद्धन गर्न। 	<ul style="list-style-type: none"> सिमकोट गाउँपालिका कृषि व्यवसायको विकास तथा बजारीकरणमा सिमकोट गाउँपालिकाको भूमिकाबाट बताउन, कृषि तथा पर्यटन व्यवसाय प्रवर्द्धन व्यवसाय विस्तार र कृषिको आधुनिकीकरणका लागि सिमकोट गाउँपालिकाको योजना बताउन, सिमकोट गाउँपालिकामा कृषि तथा पर्यटन विकासमा देखाएरका चुनौतीको पहिचान गर्न। ऐथाने र लोपोन्मुख बालीहरूको संरक्षण र सम्बद्धन गर्न। 	<ul style="list-style-type: none"> सिमकोट गाउँपालिका कृषि व्यवसायको विकास तथा बजारीकरणमा सिमकोट गाउँपालिकाको भूमिकाबाट बताउन, आधिकारिक रोजगारीका क्षेत्रमा पार्नसक्ने प्रभाव र महत्व बताउन, व्यवसाय छोट सीप विकास गर्न।
४.	स्थानीय काम, पेसा, व्यवसाय र प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय परम्परागत सीप र प्रविधिमा आधारित उद्योग व्यवसाय सम्बन्धी जानकारी दिन, स्थानीय परम्परागत प्रविधिहरूबाट उत्पादित वस्तुहरूको परिचय दिन। 	<ul style="list-style-type: none"> सिमकोट गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालित व्यवसायको परिचय बताउन, सिमकोट गाउँपालिकाभित्र सञ्चालित उद्योगबाट आधिक शेत्रमा परेको प्रभाव बताउन। 	<ul style="list-style-type: none"> सिमकोट गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सम्भावित पेसा व्यवसायको परिचय बताउन, आधिक र रोजगारीका क्षेत्रमा पार्नसक्ने प्रभाव र महत्व बताउन, व्यवसाय छोट सीप विकास गर्न। 	

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ /थिम	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
५	हाम्रो सामाजिक सङ्स्था र व्यक्तित्वहरु	<ul style="list-style-type: none"> • सामाजिक संस्थाले गर्ने सामाजिक विकासका कार्यहरु वर्णन गर्न, • आफ्नो वडा / गाउँको संस्था / ऐकिक संस्थाको अध्ययन भ्रमण गरी यसले प्रदान गर्ने सेवाको सूची तयार गर्न, • गाउँभित्रका शैक्षिक सामाजिक व्यक्तित्वहरुको चिनारी र उनीहरुको जीवनी भन्न, • वाल अधिकारका क्षेत्रहरु बताउन, वालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरुको गठन प्रक्रिया बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> • सेवा प्रदायक सरकारी तथा नैर सरकारी सङ्दर्भ संस्थाहरुको सूची तयार गर्न, • आफ्नो वडा कार्यलयबाट प्रवाह हुने हुने सेवा सुविधाको सूची तयार गर्न, • गाउँभित्रका, राजनीतिक, साहित्य, कला तथा सांस्कृतिक क्षेत्रमा योगदान पूऱ्याएका व्यक्तिको परिचय र योगदानका बारेमा बताउन, • वालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरुको महत्व र आवश्यकता बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> • सिमकोट गाउँपालिकाभित्रका सेवा प्रदायक कार्यालयहरुको मुख्य कार्य बताउन, • आफ्नो पालिकाबाट प्रवाह हुने प्रमुख सेवाहरुको सूची तयार गर्न, • स्थानीय स्तरमा रहेका साझघ संस्थाले वालअधिकारप्रति खेलेको भूमिका बताउन, • वालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरुको काम, कर्तव्य र अधिकार बताउन ।

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ/थिम	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
६.	विपद् व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> विपद्पूर्व अपनाइने साजकताबाट जानकारी दिन, विभिन्न महामारीहरुबाटे जानकारी दिन, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई विपद्बाट हुने जोखिम पहिचान गर्न, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई विपद् जोखिमबाट सुरक्षित राख्न विद्यार्थीको भूमिका बताउन, विपद्बाट हुने दुर्घटना रोकथामका लागि पूर्व तयारी गर्न, नदी, खोलाबाट हुने कटान तथा डुबान व्यवस्थापनका कार्यहरु बताउन, 	<ul style="list-style-type: none"> भूकम्प प्रतिरोधात्मक घरका लागि तयारी गर्न, सुरक्षित घर र विद्यालयका लागि विद्यार्थीको भूमिका बताउन, यात्राका क्रममा सवारी साधन, भ्रमणबाट हुने जोखिम पहिचान गर्न, सडक दुर्घटनाबाट सावधानी अपनाउन, विभिन्न महामारीहरुको रोकथामका लागि पूर्व तयारी गर्न, महामारी नियन्त्रणका लागि समुदाय र विद्यालयको भूमिका बताउन, विपद् दुर्घटना न्यनीकरणका लागि विद्यार्थीहरुको भूमिका बताउन, उल्लिखित दुर्घटना न्यनीकरणका लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका प्रदर्शन गर्न, कृत्रिम घटना अन्यास प्रस्तुत गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालयलाई विपद्बाट सुरक्षित राख्ने उपाय बताउन, भूकम्प र सुरक्षित विद्यालयको लागि पूर्व तयारी र विद्यार्थीको भूमिका बताइ सोको कार्यान्वयन गर्न, भूकम्पबाट हुने जोखिम न्यनीकरणका लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका प्रदर्शन गर्न, विश्वका प्रमुख महामारीबाटे बताउन, महामारीबाट विश्व समुदायमा भएका सिकाइको बारेमा जानकारी दिन र सुरक्षाका उपाय बताउन, विपद्का सामूहिक प्रतिकार्यका उपायहरु बताउन, विपद्का सामूहिक प्रतिकार्यका उपायहरु बताउन (शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावकको भूमिका) विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण गर्न, सडक सुरक्षा योजना निर्माण गर्न,

क्र.सं.	क्षेत्र/एकाइ /थिम	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
७.	वन, वातावरण संरक्षण, हरित विद्यालय र फोहोरमैला व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> • स्थानीय स्तरमा पाइने जडीबुटीजन्य बोटिवराको परिचय उपयोगको अवस्था र संरक्षणका उपाय वताउन, • हरित विद्यालयको अवधारण बताउन, • फोहोर व्यवस्थापनको अल्पकालीन र दीर्घकालीन उपायहर उल्लेखन्होस् गर्न, • करेसाबारी र फूलबारीका सकारात्मक प्रभाव वताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● वातावरण संरक्षणमा सामुदायिक वन, हरुको भूमिका वताउन, औपर्धीजन्य गुण भएका विभिन्न विवरवा रोगहरुमा उपयोगाबारे उल्लेखन्होस् गर्न ● हरित विद्यालयको महत्व बताउन, ● फोहोर मैला व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदायको भूमिका वताउन । ● करेसाबारी र फूलबारीका सकारात्मक प्रभाव वताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● वातावरण संरक्षण र मानिस, जीव जनावर आदिको अन्तर सम्बन्ध उल्लेखन्होस् गर्न, स्थानीय जडीबुटीहरुको प्रयोगको साथै यिनीहरुको संरक्षणका उपायहरु उल्लेखन्होस् गर्न, ● आफ्नो विद्यालयलाई हरित विद्यालय बनाउन गर्नपर्ने कार्यको सूची बनाउन, ● विद्यालय, घर आँगन, बाटोधाटो, सरसफाइको कार्ययोजना तयार गर्न, ● करेसाबारी र फूलबारीको निर्माण प्रक्रिया बताउन ।

8. शीमगत सिकाइ विस्तृतीकरण तालिका

9. हाम्रो सिमकोट

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटाटा
१	<ul style="list-style-type: none"> ● आफू बसोबास गर्ने गर्ने टोल र गाउँको नाम बताउन, ● आफू बसेको बडाको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफू बसोबास गर्ने गर्ने टोल र गाउँको नाम बताउन, ● आफू बसोबास गर्ने तथा साथी समेतको गाउँ तथा टोल समदायको नामको काड पढ्न, ● चित्र नक्सामा आफ्नो ठाउँ, समुदायको नाम देखाउन र पढ्न । 	<ul style="list-style-type: none"> ● शब्द पती र चित्र पती ● नक्सा 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो बडाको नक्सा देखाइ आफू बसेको गाउँ टोल तथा आफ्नो टोलसंग जोडिएका ठाउँहरूको बारेमा बताइदिने, ● सिमकोट देखाइ यो हामो गाउँपालिकाको हो भनी बताइदिने, ● बडा कार्यालय रहेको ठाउँको नाम सोधी बताइदिने, ● गाउँपालिकामा रहेका बडाको सङ्ख्या कर्ति हो भनि सोधी छलफल गराइ, बताइदिने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो बडाको नक्सा देखाइ आफू जोडिएका टोलसंग जोडिएका ठाउँहरूको बारेमा बताइदिने, ● सिमकोट देखाइ वरपर रहेको ठाउँको नाम सोधी बताइदिने, ● गाउँपालिकामा रहेका बडाको सङ्ख्या कर्ति हो भनि सोधी 	२४
२	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो गाउँपालिकाको नाम, ● आफ्नो घर 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो टोलसंग जोडिएका गाउँहरूको नाम र स्थान बताउन, ● आफ्नो वरपर रहेका पाटी, पौवा, माणु, मन्दिरको रड्गीन चित्र । 	<ul style="list-style-type: none"> ● गापाको नक्सा ● माणु, गम्बा, मन्दिरको रड्गीन 	<ul style="list-style-type: none"> ● आपाको नक्सा देखाइ आफू बसेको गाउँ, टोल तथा आफ्नो टोलसंग जोडिएका ठाउँहरूको बारेमा बताइदिने, ● सिमकोट देखाइ वरपर रहेको ठाउँको नाम सोधी बताइदिने, ● गाउँपालिकाको नाम भन्न लगाएर, चित्र हेरी आफ्नो गाउँपालिकाको नाम भन्न लगाएर, 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो टोलसंग जोडिएका ठाउँहरूको नाम भन्न लगाएर, ● गाउँपालिकाको नाम भन्न लगाएर, 	२४

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुकी विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
		<ul style="list-style-type: none"> आपनो बडा कार्यालय रहेको स्थानको नाम बताउन, सिमकोट गाउँपालिका रहेका बडाहरूको सडख्या बताउन, आपनो घर परिवारमा रहेका सदस्यहरूको, सडख्या बताउन सिमकोट गाउँपालिकाको नाम बताउन। 	<ul style="list-style-type: none"> छलफल गराई बताइदिने, आपनो घर वरपर रहेका माण, गुन्बा, मन्दिरको अवलोकन गराई जानकारी दिने, आपनो समुदायमा रहेका धार्मिक सम्पदा तथा प्राकृतिक सम्पदाको अवलोकन गराई जानकारी दिने, माण, गुन्बा, मन्दिरको रुग्णीन चित्र प्रदर्शन गराई शिक्षण गर्ने। 	<ul style="list-style-type: none"> आपनो टोलमा गुन्बा, मन्दिरको नाम पहिचान गर्न लगाएर, आपनो समुदायमा रहेका सम्पदाको बारेमा भन्न लगाएर। 		
३		<ul style="list-style-type: none"> आपनो बडाको भौगोलिक बनावट, जाडो र गर्भी मौसमले पार्ने प्रभाव, आपनो बडाभित्र रहेका मानव निर्भित, 	<ul style="list-style-type: none"> आपनो छिमेक तथा टोलको परिचय दिन, जाडो र गर्भी मौसमले हामी जीवनमा पार्ने प्रभावको बारेमा बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> बडाको नक्सा र बाक्षपती, चित्रपती। जानकारी दिने, विद्यार्थीलाई आपनो बडाको जमिन समर्थ, भिरालो, नदी बन, जडाल खेतबारी कस्तो छ भन्न लगाउने, बडाको भौगोलिक स्वरूप देखिने गरी नक्सा बनाउन लगाउने, गाउँपालिकाको नक्सामा आपनो बडाको सडिकेत गर्न लगाउने, आपनो टोल छिमेकको परिचय पहिचान गर्न। 	<ul style="list-style-type: none"> आपनो बडाको भूबनोटको बारेमा जानकारी दिने, विद्यार्थीलाई आपनो बडाको जमिन खेतबारी कस्तो छ भन्न लगाउने, बडाको भौगोलिक स्वरूप देखिने गरी नक्सा बनाउन लगाउने, गाउँपालिकाको नक्सामा आपनो बडाको सडिकेत गर्न लगाउने, आपनो टोल छिमेकको परिचय पहिचान गर्न। 	<ul style="list-style-type: none"> आपनो भौगोलिक बनावट कस्तो छ भनी अबलोकन लेख्नहोसन लगाएर, प्र१नोत्तर गर्न लगाएर, आपनो टोलको परिचय दिन लगाएर, जाडो र गर्भी मौसममा लाग्ने

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुकी विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य बंषटा
				<ul style="list-style-type: none"> दिव्व छलफल गराउने, आफ्नो वडामा रहेका प्राकृतिक तथा मानव निर्मित सम्पदाहरूको सूची तयार गर्न लगाउने, जाडो मौसममा के कस्ता रोगहरू लाग्दून भनी भन्न लगाउने र ती रोगहरूबाट वच्ने उपाय बताइदिने, गर्भी मौसममा के कस्ता रोगहरू लाग्दून भनी भन्न लगाउने र ती रोगहरूबाट वच्ने उपाय बताइदिने, 	<ul style="list-style-type: none"> रोगहरूको नाम भन्न लगाएर । 	
४				<ul style="list-style-type: none"> सूची, तालिका 	<ul style="list-style-type: none"> विचालय र गाउँ, धर नजिक विद्यार्थीलाई अवलोकन भ्रमण गराई प्राकृतिक र मानव निर्मित सम्पदाको पहिचान गर्न लगाउने, बोर्डमा सम्पदाको सूची बनाई कस्तो सम्पदा हो चिन्न लगाउने र वडाको नक्सामा ती सम्पदाहरूको संदर्भेत गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> सम्पदाहरूको नाम रहेको स्थान र सदृख्या भन्न लगाएर, आफ्नो छिमेकमा मनाङ्दून चाउपर्वको नाम भन्न लगाएर ।
				<ul style="list-style-type: none"> प्रभागीकरण । वडा कार्यालयबाट हुने प्रभागीकरण सञ्चारी (जन्म, मृत्यु, विवाह, वसाइसराइ दर्ता गर्दून भनी वताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> वडा कार्यालयबाट प्रभागीकरण सञ्चारी (जन्म, मृत्यु, विवाह, वसाइसराइ दर्ता गर्दून भनी वताइदिने । वडा कार्यालयबाट प्रभागीकरण सञ्चारी (जन्म, मृत्यु, विवाह, वसाइसराइ दर्ता गर्दून भनी वताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> प्रभागीकरण सञ्चारी (जन्म, मृत्यु, विवाह, वसाइसराइ सञ्चारीकर्ता कुन ठाउँबाट हुन्छ भनी भन्न लगाएर ।

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुकी विस्तृतीकरण	ऐक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य बंषटा
५	• आपसों वडाको भौगोलिक बनावट विशेषता	• आफ्नो वडाको भौगोलिक विशेषताबाटे बनाउन, वडाको नक्सा, शब्दपत्री र वाक्यपत्री	• गाउँपालिकाको नक्सा, शब्दपत्री र वाक्यपत्री	• विचार्थीलाई आपसों वडाको जमिन, नदी, वनजडाल, खेतबारी अलों होचो, पहाड, चटटान कस्तो छ भन्न लगाउन,	• आपसों वरपरको भौगोलिक बनाट तथा विशेषताहरू लेख्नुहोस्न लगाएर, प्रश्नोत्तर गराएर,	५
		• हम्ला जिल्लाको नक्सामा गाउँपालिकाको नक्सा सङ्केत गर्न,	• आफ्न वस्ते वडाको चार किला छुट्ट्याउन ।	• वडाको नक्सा देखाई विद्यार्थीलाई विभिन्न स्वरूपहरू देखाउने, त्यहाँको जमिन औसिलो, सुख्खा, पानी परिहरने कस्तो ? आदिको बारेमा छलफल गराई भौगोलिक विशेषताको बारेमा स्पष्ट पार्ने,	• गाउँपालिकामा रहेका जम्मा वडाहरूको सङ्ख्या बताइदिने, हम्ला जिल्लाको सिमकोट गाउँपालिका सङ्केत गर्ने,	• आपसों वडाको चार किला भन्न लगाएर ।

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुकी विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य बंधा
				● बोईंगा सम्पदाहरको सूची बनाई करना सम्पदा हुन् ? चिन्न लगाउने, वडाको नक्सामा सडेकेत गर्न लगाउने आफ्नो र नाजिकका वडामा कुन कुन सम्पदाहरको सडख्या घटी बढी छ तुलना गरी छलफल गराउने ।		
	● कार्यपालिका ।	● कार्यपालिकामा रहेका सदस्यहरको बताउन, ● वडावाट प्रवाह हुने सेवाबाटे बताउन, ● गाउँपालिकाका वडाहरको सडख्या बताउन ।	● वाक्यपत्री शब्दपत्री ।	● स्थानीय सरकारको प्रमुख तीन अड्डाहर देखाउदै तालिका, त्यायपालिका र व्यवस्थापिकाको सामान्य परिचय दिने, ● कार्यपालिका, त्यायपालिका र व्यवस्थापिको सामान्य कार्यहरूबाटे छलफल गराई जानकारी दिने, ● कार्यपालिकामा रहेका सदस्यहरको सडख्या बताइदिने ।	● स्थानीय सरकारका अड्डाहर कार्यपालिका, त्यायपालिका, व्यवस्थापिकाको सामान्य कार्यहरूबाटे छलफल गराई जानकारी दिने, परिचय दिन	५
	● वडावाट प्रवाह हुने सेवाहर ।	● स्थानीय स्तरमा गठन भएका मेलमिलाप केन्द्र र पालिकामा गठित त्यायिक समितिको बारे सामान्य जानकारी बताउन ।	● शब्दपत्री ।	● वडावाट प्रवाह हुने सम्पूर्ण सेवा तथा सीफारिसहरूबाटे छलफल गराई यस्ता सेवाहर वडावाट प्रवाह हुने सेवाहर हुन् भनी छलफल गराउने ।	● वडावाट कुन कुन सेवाहर वडावाट कुन कुन सेवाहर हुन्छन भनी भन्न लगाएर ।	४

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटाए
६	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको भौगोलिक संरचना र विशेषता तथा इतिहास। 	<ul style="list-style-type: none"> आपनो प्रदेशको नाम र जिल्लाको सड्क्या वताउन, गाउँपालिकाको नम्सा कोर्न, गाउँपालिकाको क्षेत्रफलको वारेमा वताउन, आपनो पालिका र वडाहरको जनसङ्ख्या वताउन, 	<ul style="list-style-type: none"> कर्णाली प्रेषको नम्सा र सड्केतपत्री। 	<ul style="list-style-type: none"> पालिकाभित्रको जमिन सुख्खा, ओसिलो, रुखो, चट्टानी, भिरालो कस्तो छ ? कुनै खानी वा जडीबुटी रहेको छ कि आदिको वारेमा छलफल गराई भौगोलिक विशेषताहरारे छलफल गर्ने, त्यहाँको भौगोलिक संरचना तथा विशेषताहरारे विभिन्न प्रकारका शैक्षणिक विधिहरुको प्रयोग गरी प्रष्ट पार्ने, आपनो गाउँपालिकाको नामकरण बारे छोटो इतिहास बताइदिने, गाउँपालिकाको क्षेत्रफल बताइदिने र पालिकामा रहेका वडाहरुको जनसङ्ख्या बताइदिने, आपनो प्रदेशको नाम र प्रदेशमा रहने जिल्लाको सङ्ख्या बताइदिने । 	<ul style="list-style-type: none"> पालिकाभित्रको जमिन सुख्खा, ओसिलो, रुखो, चट्टानी, भिरालो कस्तो छ ? कुनै खानी वा जडीबुटी रहेको छ कि आदिको वारेमा छलफल गराई प्रश्नोत्तर गराएर, गाउँपालिकाको नामकरण कसरी रहन गयो भन्न लगाएर, गाउँपालिकाको क्षेत्रफल बताइदिने र पालिकामा रहेका वडाहरुको जनसङ्ख्या भन्न लगाएर, आपनो प्रदेशको नाम र प्रदेशमा रहने जिल्लाको सङ्ख्या भन्न लगाएर । 	<ul style="list-style-type: none"> आपनो वरपरको भौगोलिक विशेषताहरारे लेखनहोस्त लगाएर, प्रश्नोत्तर गराएर, आपनो गाउँपालिकाको नामकरण कसरी रहन गयो भन्न लगाएर, गाउँपालिकाको क्षेत्रफल बताइदिने र पालिकामा रहेका वडाहरुको जनसङ्ख्या भन्न लगाएर, आपनो प्रदेशको नाम र प्रदेशमा रहने जिल्लाको सङ्ख्या भन्न लगाएर ।

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	इतिहासिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
	● गाउँपालिका भित्र रहेका सम्पदाको विशेषता र महत्व ।	● आफ्नो गाउँपालिकाभित्र रहेका सम्पदाको विशेषता र महत्व बताउन ।	● नक्सा, शब्दपत्री ।	● विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो गाउँभित्रका प्राकृतिक तथा मानव निर्मित सम्पदाहरुको अवलोकन गराई महत्व र विशेषताबाटे छलफल गराई प्रकाश पारिदिने,	● विद्यार्थीहरुलाई पालिकाभित्र रहेका सम्पदाहरुको विशेषताहरु भन्न लगाएर जस्तै कणाली नदी, शिव मन्दिर आदि ।	५
	● बडा समिति र गाउँ सभाको गठन प्रक्रिया ।	● बडा समिति र गाउँ सभाको गठन प्रक्रियाबाटे बताउन ।	● चार्ट ।	● बडा समिति र गाउँ सभाको चार्टमा उतारी कक्षामा प्रदर्शन गरी सहजीकरण गर्ने,	● बडा समिति र गाउँ सभाको चार्टमा उतारी कक्षामा प्रदर्शन गठन प्रक्रिया भन्न लगाएर ।	५
	● गाउँ विकासमा स्थानीय सरकारको भूमिकाबाटे बताउन ।	● गाउँ विकासमा स्थानीय सरकारको भूमिकाबाटे बताउन ।	● चार्ट ।	● विद्यार्थीहरुलाई सहभागी गराई अधिनय विधिबाट गाउँ सभाको निर्वाचन गराई त्यसै गरी जनताबाट निर्वाचित गएका व्यक्तिहरु नै गाउँ सभाको प्रतिनिधि हुन् भनी बताइदिने ।	● गाउँ सभाको विकासमा अध्ययन, उपायक्षणायत अन्य सदस्यहरुले ते विकासका लागि नीति तथा कार्यक्रम तय गरी विकास निर्माणमा सामाजिक सेवाहरु उपलब्ध गराउछन् भनी जानकारी गराउने,	५
				● गाउँपालिकाले कुन कुन विकासका कार्यहरु गर्दछ भनी सूची तयार गर्न लगाएर,	● गाउँपालिकाले कुन कुन विकासका कार्यहरु गर्दछ भनी सूची तयार गर्न लगाएर,	५

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शारिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
				<ul style="list-style-type: none"> विषद् व्यवस्थापन तथा विकास निर्माणका कार्यमा जनप्रतिनिधिहरूको मुख्य कर्तव्य रहने कुराहन्मा प्रष्ट पारिदृश्य, गाउँ विकासमा स्थानीय सरकारको भूमिका बताइदिने । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकारको भूमिका भन्न लगाएर । 	
७	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको भौगोलिक संरचना, विशेषता वातावरण, जानकारी दिन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो गाउँपालिकाको भौगोलिक संरचना, विशेषता वातावरणका सम्पदाको चित्र सङ्केतबाटे बताउन आफ्नो पालिकाभित्रका नामकरणबाटे इतिहास बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> प्रोजेक्ट, भिडियो, कम्प्युटर 	<ul style="list-style-type: none"> विषद् व्यवस्थापन तथा विकास निर्माणका कार्यमा जनप्रतिनिधिहरूको मुख्य कर्तव्य रहने कुराहन्मा प्रष्ट पारिदृश्य, गाउँ विकासमा स्थानीय सरकारको भूमिका बताइदिने । 	<ul style="list-style-type: none"> आफू वसेको बस्ती र ठाउँ तथा वडामा रहेको भगोलको जानकारी दिई तिनका विशेषताका बारेमा बताइदिने, विद्यार्थी विद्यार्थी विच आफू रहेको ठाउँ वरपरको वातावरण के कसरी निर्माण भएको छ भन्न लगाउने, आफ्नो पालिकाभित्र रहेका वडाहरूको बनोट संरचना, वातावरण, विशेषता, धार्मिक तथा सांस्कृतिक र प्राकृतिक सम्पदाहरूको Video Documentry प्रदर्शन गराउने, छलफल अवलोकन, भ्रमण, प्रधनेतर, सम्बन्धकार्य, परियोजना कार्य, क्षेत्रभ्रमण, मस्तिष्क मञ्चन जस्ता कार्य गराउने, 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकारको भूमिका भन्न लगाएर । वडाहरूको बारेमा सामान्य परिचय दिन लगाउने, आफू रहेका ठाउँ वरपरको वैगोलिक संरचनाबाटे सोधन लगाउने । Video Documentry प्रदर्शन पृष्ठात् आफूले सिकेका कुराहन् बताउन लगाउने, गाउँपालिकाको नामकरणको नामकरणको

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शारीकरण सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटा	
				● गाउँपालिकाको नामकरणको इतिहास बताइदिने ।	इतिहास भन्न लगाएर ।	५	
	● आफ्नो वडाको प्रशासनिक सरचना,	● आपनो वडाको प्रशासनिक संरचनाको बारेमा बताउन, ● आपनो वडा समितिको चित्रको पहिचान गर्न, ● गाउँपालिकाको नक्सा बनाई वडाहरुको सङ्केत गर्न ।	● पालिकाको नक्सा ।	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्यार्थीलाई सकेसम्म आआफ्नो वडा कार्यालयसम्म भ्रमण गराई सरचनाभित्र रहेका कार्यको जानकारी दिने, ● आ-आफ्नो पद अनुसारको कार्य विभाजनको बारेमा जानकारी गराउने, ● नमुना विधिवाट शिक्षण गर्ने, ● आफ्नो वडाको प्रशासनिक संरचनाबाटे बताइदिने, ● आफ्नो वडा समितिको चित्र पहिचान गर्न लगाएर, ● गाउँपालिकाको नक्सा बनाई वडाहरु सङ्केत गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रशासनिक संरचनाको सूची बनाउन लगाउन, भूमिका निर्वाह गर्न लगाउने, ● आफ्नो वडाको प्रशासनिक संरचनाबाट भन्न लगाएर, ● आफ्नो वडा समितिको चित्र पहिचान गर्न लगाएर, ● गाउँपालिकाको नक्सा बनाई वडाहरु सङ्केत गर्न लगाएर । 	५	
	● सिमकोटि	● गाउँपालिकाको ऐन, नीति, नियम,	● सिमकोटको शिक्षा, स्वास्थ्य, नीति नियमावली, कार्य विधिवारे जानकारी लिन ।	<ul style="list-style-type: none"> ● विभिन्न नीति तथा ऐनको नमुना । 	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्यार्थी आफ्नो वडा तथा पालिकामा भएका स्वास्थ्य तथा, शिक्षा सम्बन्धी नीतिगत कायदहरुको बारेमा बताइदिने, ● विद्यार्थीलाई समूहमा विभाजन गरी सिमकोटका शिक्षा नीति, स्वास्थ्य 	<ul style="list-style-type: none"> ● क्षेत्र भ्रमण गराई समूहताई नीति तथा कार्यक्रम प्र१नावली गराई प्रस्तुत गर्न लगाउने, ● सिमकोट 	५

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	इशिक लामगी	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य बण्टा	
				<p>नीति २ भावी नीति तथा कार्यक्रम तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् भनि परियोजना कार्य गर्न लगाउने,</p> <ul style="list-style-type: none"> • समूह समहमा विभाजन गरी अध्ययनका लागि पालिकामा पठाउने २ पालिकाको शिक्षा, स्वास्थ्य नीति र भावी कार्यक्रमका बारेमा जानकारी लिई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने । 	<p>गाउँपालिकाको स्वास्थ्य तथा शिक्षा नीति भन्न लगाउने,</p> <ul style="list-style-type: none"> • दिगो विकासमा स्थानीय सरकारको योगदानको बारेमा भन्न लगाएर । 		
		<ul style="list-style-type: none"> • विकासमा स्थानीय सरकारको योगदान बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> • मार्कर, कार्डिस्ट । 	<ul style="list-style-type: none"> • सिमकोट गाउँपालिकाको विकासमा स्थानीय सरकारको योगदान के हुनसक्छ भनी छलफल र प्रश्नोत्तर गराउने, • आफ्नो बडा तथा पालिकामा रहेका स्थानीय सरकारले गर्ने कार्यहरुको सूची टाँस गरी प्रदर्शन गरी छलफल गराउने, • दिगो विकासमा स्थानीय सरकारको योगदानको बारेमा बताइदिने, • स्थानीय सरकारमा यदि तपाईं प्रवेश गरेको खण्डमा तपाईंले गर्ने कार्यको सूची बनाई कक्षा कोठामा प्रदर्शन गरी छलफल गर भनेर बताइदिने । • स्थानीय सीप र कलाको महत्त्व, सार्वजनिक सम्पत्ति समुदायिक संरचनाका आवश्यकता २ 	<ul style="list-style-type: none"> • गाउँपालिकाको विकासमा सरकारको योगदान के रहन सबैले भन्न लगाएर, • स्थानीय सरकारले गर्ने कार्यहरु भन्न लगाएर, • सार्वजनिक सम्पत्ति समुदायिक संरचनाका आवश्यकता २ 		

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
				<ul style="list-style-type: none"> प्रकार र आवश्यकता बताइदिने, सार्वजनिक सम्पत्तिर सामुदायिक संरचनाको आवश्यकता, उपयोगिता, संरक्षण सम्बन्धन बारे बताइदिने । 	<ul style="list-style-type: none"> उपयोगिता भन्न लगाएर, ● स्थानीय सीप २ कलाका प्रकार २ आवश्यकता महत्व भन्न लगाएर । 	
५	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो पालिकाको भौगोलिक प्राकृतिक वातावरण प्रशासनिक अवस्थाको बारेमा जानकारी दिन, ● गाउँपालिकाको नक्सा बनाई बडाहरु छुट्टियाउन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● नक्सा, भिन्नता तालिका । 	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्यार्थीहरुलाई समझमा विभाजन गरी सिमकेट भएगोलिक प्राकृतिक वातावरण तथा प्रशासनिक महत्वपूर्ण ठाउँहरु भन्न लगाउने, ● गाउँपालिकाको पर्वमा तिक्कत, पञ्चममा बढाइ जिल्ला, उत्तरमा नाच्चा र दक्षिणमा खार्पुनाथ गाउँपालिका भएको सूचना टाँस गरी विद्यार्थीहरुलाई टिपोट गर्न लगाउने, ● विद्यार्थीलाई समझ विभाजन गरी छलफल प्रश्नोत्तर गाई अन्य पालिका र सिमकेट गाउँपालिका बिच पाइने समनता र भिन्नता छुट्टियाउन लगाई प्रस्तुत गर्न लगाउने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● सिमकेट गाउँपालिकाको महत्वपूर्ण ठाउँ सङ्केत गर्न लगाएर, ● गाउँपालिकाको चार सीमा भन्न लगाएर, ● अन्य पालिका र सिमकेट गाउँपालिका बिच पाइने समनता र भिन्नता लगाएर । 	५	

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तु के विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य बंटा
				<ul style="list-style-type: none"> छलफल, अवलोकन, भ्रमण, प्रश्नोत्तर, समूहकार्य, परियोजना कार्य, क्षेत्र भ्रमण, मस्तिष्क मन्थन जल्दा कार्य गराउने । 		
	<ul style="list-style-type: none"> आपनो गाउँपालिका भित्र रहेका सम्पदा सडिकेत तथा पहिचान । 	<ul style="list-style-type: none"> आपनो पालिकामा रहेका विभिन्न धार्मिक, सांस्कृतिक, पर्यटकीय स्थल, ऐतिहासिक प्राकृतिक सम्पदाको वारेमा बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक र मानव निर्मित सम्पदाहरूको सूची । 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीलाई विभाजन गरी आपनो पालिकाभित्र रहेका मानव निर्मित तथा प्राकृतिक सम्पदाको जस्तै: हिमाल, नदी, दह, वनजडाल, झरना, छहरा, मूल, धमथाला, माण, मन्दिर र गुम्बा, चौतारो आदि सम्पदाको जानकारी गराउने, प्रस्तुत गरी बताइदिन, आ-आपनो गाउँपालिकाभित्र रहेका ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक र पर्यटकीय स्थल लगायत विभिन्न सम्पदाहरूको संरक्षण गर्ने तरिका बताइदिने । 	<ul style="list-style-type: none"> सिमकोट गाउँपालिकाभित्र रहेका धार्मिक, प्राकृतिक सम्पदाको सूची बनाउन लगाएर । 	५
	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका को न्यायिक समितिको परिचय दिन । 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका को न्यायिक समितिको परिचय दिन । 	<ul style="list-style-type: none"> न्यायिक समितिको चार्ट । 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको न्यायिक समितिमा संयोजक उपायक्ष र सभावाट छानिएका अन्य दुई सदस्यहित रहने गरी तीन सदस्यीय न्यायिक समिति हुन्छ भर्नी जानकारी दिई सो कुरा टिप्प लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको न्यायिक समितिमा संयोजक उपायक्ष र सभावाट छानिएका अन्य दुई सदस्यहित रहने गरी तीन सदस्यीय न्यायिक समिति हुन्छ भर्नी जानकारी दिई सो कुरा टिप्प लगाउने । 	५

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तु के विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य बण्टा
				● छलफल, अवलोकन, भ्रमण, प्रश्नोत्तर, समूहकार्य, परियोजना कार्य, क्षेत्र भ्रमण, मस्तिष्क मन्थन जल्दा कार्य गराउने ।		
	● आफ्नो गाउँपालिका भित्र रहेका सम्पदा सडिकेत तथा पहिचान ।	● आफ्नो पालिकामा रहेका विभिन्न धार्मिक, सांस्कृतिक, पर्यटकीय स्थल, ऐतिहासिक प्राकृतिक सम्पदाको वारेमा बताउन ।	● प्राकृतिक र मानव निर्मित सम्पदाहरूको सूची ।	● विद्यार्थीलाई विभाजन गरी आफ्नो पालिकाभित्र रहेका मानव निर्मित तथा प्राकृतिक सम्पदाको जस्तै: हिमाल, नदी, दह, वनजडाल, भरना, छहरा, मूल, धमथाला, माण, मन्दिर र गुम्बा, चौतारो आदि सम्पदाको जानकारी गराउँदै प्रस्तुत गरी बताइदिन,	● सिमकेट गाउँपालिकाभित्र रहेका रहेका धार्मिक, प्राकृतिक सम्पदाको सूची बताउन लगाएर ।	५
	● गाउँपालिका को समितिको परिचय दिन ।	● न्यायिक समितिको चार्ट ।	● न्यायिक समितिको उपायकाश र सभाबाट छानिएका सदस्यहित रहने सदस्यीय न्यायिक समिति हुच्छ भर्नी जानकारी दिई सो कुरा टिप्प लगाउने ।	● गाउँपालिकाको न्यायिक समितिमा संयोजक उपायकाश र सभाबाट छानिएका अन्य दुई सदस्यहित रहने गरी तीन सदस्यीय न्यायिक समिति हुच्छ भर्नी जानकारी दिई सो कुरा टिप्प लगाउने ।	● गाउँपालिकाको न्यायिक समितिको समितिको परिचय दिन लगाएर, न्यायिक समिति गठन प्रक्रिया भन्न लगाएर ।	५

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	इशेक्षक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटा
				<ul style="list-style-type: none"> • न्यायिक समितिको आवश्यकता अनुसार कानूनी सल्लाहकार र न्यायिक शाखाका कर्मचारी सहयोगीका रूपमा रहनेछन् भनी प्रस्तु परिदिने । 		
	<ul style="list-style-type: none"> • विषयगत समितिहरुको नाम र नाम र परिचय दिन, • बडा समिति र गाउँपालिकाका मुख्य कार्यहरु बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> • विभिन्न विषयगत समितिको समितिहरुको नाम र परिचय दिन, • बडा समिति र गाउँपालिकाका मुख्य कार्यहरु बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समितिको सूची । 	<ul style="list-style-type: none"> • विषयगत समिति अन्तर्गत आर्थिक विकास समिति, पूर्वाधार विकास समिति, सामाजिक विकास समिति, सुशासन विकास समिति कार्यपालिकाबाट गठन हुन्छन् भनी स्पष्ट परिदिने, • पालिकामा गठन भएका विभिन्न समितिसँगै गाउँ सभाबाट गठित समिति बारे छलफल गरी टिप्प लगाउने, • बडा र गाउँ शिक्षाको सामान्य परिचय दिई गठन प्रक्रियाबाटे छलफल गराई प्रष्ट पारिदिने र बडा तथा गाउँ स्वास्थ्य समितिको परिचय दिई तिनको गठन प्रक्रियाबाटे जानकारी गराउने साथै तिनीहरुको काम कर्तव्यबाटे बताइदिने, • सार्वजनिक सम्पत्तिर सामुदायिक 	<ul style="list-style-type: none"> • विषयगत समितिको नामावली तयार गर्न लगाएर, • विभिन्न शाखा, समिति, उपसमितिले गर्ने कार्य भन्न लगाएर, • विभिन्न समिति, उपसमितिको परिचय र गठन प्रक्रिया भन्न लगाएर, • सार्वजनिक सम्पत्ति र सामुदायिक संरचनाको आवश्यकता, महत्व र 	४

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुकी विस्तृतीकरण	इशेंक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना	
				<ul style="list-style-type: none"> संरचनाको आवश्यकता, महत्व, उपयोगिता सरक्षण र सम्बद्धन वारे बताइदिने । स्थानीय सीप र कलाको आवश्यकता, महत्व, संरक्षण र सम्बद्धन वारे बताइदिने । पालिकाको समग्र विकासको लागि गठन हुने विभिन्न विषयगत समितिका परिचय गठन प्रक्रियावारे बताइदिने, पालिकाको कायालयभित्र रहेका विभिन्न प्रशासनिक शाखाको परिचय दिई तिनले गर्ने कार्यबारे बताइदिने । 	<ul style="list-style-type: none"> संरक्षणको तरिका बताउन लगाएर, कलाको प्रकार, आवश्यकता, महत्व भन्न लगाएर । स्थानीय सीप २ कलाको प्रकार, आवश्यकता, महत्व भन्न लगाएर । 	५	
				<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको भौगोलिक प्राकृतिक वातावरण, प्रशासनिक अवस्थाको वारेमा जानकारी दिन, संरचना । आफ्नो गाउँपालिकाको भौगोलिक प्राकृतिक वातावरण, प्रशासनिक अवस्थाको वारेमा जानकारी दिन, संरचना । 	<ul style="list-style-type: none"> नक्सा, शब्दपत्री, चित्रपत्री । विद्यार्थीहरुलाई समूहमा विभाजन गरी पालिकाको नक्सा देखाउदै राजनीतिक तथा प्रशासनिक संरचनाको वारेमा जानकारी गराउने, विद्यार्थीहरुलाई पालिकाको क्षेत्रफल, जनसंख्या जनधनत्व आदिको वारेमा जानकारी गराउने, आफ्नो पालिकामा रहेका विभिन्न धार्मिक, सांस्कृतिक, पर्यटकीय स्थल, ऐतिहासिक २ प्राकृतिक सम्पदाको 	६	

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुकी विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य बंटा
	बारेमा वताउन ।			<ul style="list-style-type: none"> राजनीतिक, ऐतिहासिक, ऐकात्मक तथा प्रशासनिक संचनावारे बताइदिने, गाउँपालिकाको चार किल्ला बताइदिने, पालिकाको नक्सा कोर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> भन्न लगाएर, स्रोतसाधनको महत्व बताउन लगाएर, गाउँपालिकाको चार किल्ला भन्न लगाएर पालिकाको नक्सा कोर्न लगाएर । 	
	आफ्नो गाउँपालिकाको नक्सा बनाइ बडाहर छुट्याउन सङ्केत	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको नक्सा निर्माण र सङ्केत 	<ul style="list-style-type: none"> नक्सा, शब्दपत्री, चित्रपती 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीलाई विभाजन गरी आफ्नो पालिकाभित्र रहेका मानव निर्मित तथा प्राकृतिक सम्पदाको जस्तै: हिमाल, दह, खोला, नदी, छहरा, झरना, वनजडाल, माणु, मन्दिर, गुम्बा, चौतारा, धर्मशाला जस्ता सम्पदाको जानकारी गराउदै प्रस्तुत गरी बताइदिने, विद्यार्थीहरुलाई प्रदेश तथा जिल्लाको नक्सा देखाउदै आफ्नो पालिकाको नक्सा रचना गर्न लगाउने, पालिका भित्र रहेका विभिन्न धार्मिक संस्कृतिक तथा प्राकृतिक सम्पदाहरुको चित्र तथा नक्सा निर्माण गर्न लगाउने र सङ्केत गर्न लगाउने, गाउँपालिकाको नक्सा देखाउदै यसको अकाश, देशान्तर र क्षेत्रफल 	<ul style="list-style-type: none"> प्रदेश, जिल्ला र पालिकाको नक्सा कोर्न लगाई आफ्नो पालिका सङ्केत गर्न लगाएर, सिमकोट गाउँपालिकाभित्र रहेका धार्मिक प्राकृतिक सम्पदाको सूची बनाउन लगाएर, पालिकाभित्र रहेका सम्पदाको सङ्केत गर्न लगाएर, पालिकाभित्र रहेका सम्पदाको सङ्केत गर्न लगाएर, 	

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	इकाइक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य बण्टा
				<ul style="list-style-type: none"> जस्ता कुराहर छुट्याउन लगाउने, पालिकाभिन्न रहेका मुख्य जातजाति समदाय, नदी खोला, ताल, धर्म, मुख्य बाली, सञ्चार, वित्तीय संस्था, शिक्षा क्षेत्र, स्वास्थ्य क्षेत्र, सुरक्षा निकाय, वन कारबालय, पलपुलेसा, मुख्य सहरी क्षेत्र, जडावुटी तथा वनस्पति क्षेत्र आदिको बारेमा जानकारी दिने। 	<ul style="list-style-type: none"> बालीनाली, बाजार क्षेत्र चाडपर्व लगायतका विवरण तथार गर्न लगाएर। 	
५	अध्यक्ष	<ul style="list-style-type: none"> अध्यक्ष र उपाध्यक्षका उपाध्यक्षका कार्यहरु 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यहरुको सूची 	<ul style="list-style-type: none"> जस्ता कुराहर छुट्याउन लगाउने, अध्यक्ष र उपाध्यक्षको नाम थाहा छ, भनी सोँझे ८ उनीहरुले आफ्नो पालिकामा के काम गर्छन ? भनी छलफलमा सहभागी गराउने, विद्यार्थीहरुलाई समझमा विभाजन गरी अध्यक्ष र उपाध्यक्षका कार्यहरुका सूची बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने, विकास निर्माणमा पालिकाको काम कर्तव्यहरुबाटे जानकारी दिने, वडा समिति र गाउँपालिकाका मुख्य कार्यहरु विद्यार्थीहरुलाई समझमा विभाजन गरी छलफल गर्न लगाउने/ बताइदिने। 	<ul style="list-style-type: none"> अध्यक्ष उपाध्यक्षको नाम के हो ? भन्न लगाएर, अध्यक्ष उपाध्यक्षका कार्यहरु भन्न लगाएर, विकास निर्माणमा पालिकाको काम, कर्तव्यहरुबाटे भन्न लगाएर, वडा समिति र गाउँपालिकाका कार्यहरु भन्न लगाएर। 	

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	इकाइक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य बण्टा
	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समितिहरूको कार्यहरू । 	<ul style="list-style-type: none"> बडा समिति र गाउँपालिकाका मुख्य कार्यहरू बताउन, विभिन्न विषयगत समितिको नाम र परिचय दिन, गाउँपालिकाको न्यायिक समितिको परिचय दिन । 	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न विषयगत समितिको गठन तातिका । 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समितिले सम्पादन गर्ने कार्यहरू सम्बन्धित कार्यस्थलमा पुगी समितिका पदाधिकारी वा कर्मचारीबाट टिपोट गरी कक्षामा परियोजना कार्यका रूपमा प्रस्तुत गर्न लगाएर लगाउने । विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न सम्हमा विभाजन गरी विषयगत समितिका कार्यहरूको सूची तयार गरी कक्षामा छलफल गराउने । गाउँपालिकाभित्र रहेका वडा शिक्षा, वडा स्वास्थ्य तथा गाउँ शिक्षा, गाउँ स्वास्थ्य समितिका काम, कर्तव्यहरू सूचीबद्ध रूपमा बताइदिने । गाउँपालिकाभित्र गाउँको दैनिक प्रशासनिक कामकाज र विकास निर्माणका कार्य गर्न, पालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाहरू प्राप्त गर्न विभिन्न संरचनामा विभाजन गरिएका विभिन्न समिति तथा उप समिति, शाखा तथा उपशाखाहरूको परिचय, गठन, काम कर्तव्यबाटे छलफल गराई बताइदिने, व्यवस्थापिका, कार्यपालिका, न्यायपालिकाका कार्यहरूको वारेमा जानकारी दिने, 	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समितिका कार्यहरू बैद्यागत रूपमा तयार गर्न लगाएर विभिन्न शाखा, समिति, उपसमितिले गर्ने कार्य भन्न लगाएर विभिन्न शाखा, समिति, उपसमितिको परिचय र गठन प्रक्रिया भन्न लगाएर व्यवस्थापिका, कार्यपालिका, न्यायपालिकाका कार्यहरूको वारेमा भन्न लगाएर 	५

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	इशिक सामग्री	सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य घटा
				<ul style="list-style-type: none"> ● गाउँभालिकाभित्र गाउँको दैनिक प्रशासनिक कामकाज र विकास निर्माणका कार्य गर्न, पालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाहरु प्राप्त गर्न विभिन्न संरचनामा विभाजन गरिएका विभिन्न समिति तथा उपसमिति, शाखाको परिचय गठन, काम, कर्तव्यबारे छलफल गराई बताइदिने । 		

२. हाम्हो भाषा, धर्म, साहित्य, संस्कृति, कला र सामाजिक मूल्य मान्यताहरू

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्बन्धित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
१	<ul style="list-style-type: none"> - आफ्नो परिचय - दिई घरपरिवारका सदस्यको नाम भन्न र साथीको नाम भन्न, - स्थानीय चाडपर्वहरू (साउने सकाल्नि, माघ पूर्णिमा, चैतलो, मूँड, चोखे, जुँवारे, माने, रालड पर्व, माधी तिहार, लोसार, हरेल पुजे, दुज, दुवाटो, अनन्ते पुर्णिमा, भैलो, विसु पर्व, भुवा आदि) को पहिचान गर्ने - आफू र परिवारका सदस्यले लगाउने कपडाको नाम भन्न - स्थानीय स्तरमा खाइने खानेकराको नाम भन्न र साथीको नाम भन्न र साथीहरूको नाम, - परिवारका सदस्य तथा छिसेकीसंग नाता लगाएर सम्बोधन (आमा, बुवा, दाज्ज, भाइ, दिदी बाहिनी, बाजे, बज्जे, काका, काकी आदि), - स्थानीय स्तरमा मनाइने प्रमुख चाडपर्वहरू (साउने संकाल्पन, माघ पूर्णिमा, चैतलो, माने, पूजे, जुवारे पुजा, रालड पर्व, माधी तिहार, लहोसार, हरेल पुजे, दुज, दुवाटो, अनन्ते पुर्णिमा, भैलो, विसु पर्व, भुवा आदि) को पहिचान गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> - परिवार, छिसेकी र साथीसंगको सम्बन्ध, - परिवारका सदस्यको नाम, - छिसेकी र साथीहरूको नाम, - परिवारका सदस्य तथा छिसेकीसंग नाता लगाएर सम्बोधन गर्ने लगाउने - परिवारका सदस्य तथा छिसेकीसंग नाता लगाएर सम्बोधन (आदर सत्कार गरेको छिसेकीसंग नाता लगाएर सम्बोधन (आमा, बुवा, दाज्ज, भाइ, दिदी बाहिनी, बाजे, बज्जे, काका, काकी आदि), - स्थानीय स्तरमा मनाइने प्रमुख चाडपर्वहरू (साउने संकाल्पन, माघ पूर्णिमा, चैतलो, माने, पूजे, जुवारे पुजा, रालड पर्व, माधी तिहार, लहोसार, हरेल पुजे, दुज, दुवाटो, अनन्ते पुर्णिमा, भैलो, विसु पर्व, भुवा आदि) को पहिचान गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> -आदर सत्कार, माया ममता जनाउने -चित्रात्मक पोस्टरहरू, -परिवारसंग सम्बन्धित चित्रहरू, -चाडपर्वसँग सम्बन्धित चित्रहरू, -लगाको नाम भन्न, तपाईंले लगाएको लगाउने -चाडपर्वका चित्र पोस्टर देखाउने, चाडपर्वका चित्र हरेल पुजे, दुज, दुवाटो, अनन्ते पुर्णिमा, भैलो, विसु पर्व, भुवा आदि) को पहिचान गर्ने -स्थानीय स्तरमा खाइने खानेकराको चित्रहरू । 	<ul style="list-style-type: none"> -वालबालीका लाई परिवारका सदस्यको भन्न लगाउने, -समूह विभाजन गरी परिवारका सदस्य र छिसेकीलाई नाता अनुसार सम्बोधन गर्ने लगाउने (अदर सत्कार गरेको छिसेकीसंग नाता लगाएर सम्बोधन (आमा, बुवा, दाज्ज, भाइ, दिदी बाहिनी, बाजे, बज्जे, काका, काकी आदि), -लगाको नाम भन्न, तपाईंले लगाएको लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> -परिवारका सदस्यको नाम भन्न, आपना २ साथीको नाम भन्न, -आफू भन्दा ठलालाई कसरी सम्मान गर्दछौं -अभिनय गरेर देखाउनहोस्, -तपाईंले लगाएको लगाउने -तपाईंले आज के खानेकरा खाएर आयो ? -तपाईंको घरमा मनाइने चाडपर्वको नाम भन्न, -दशैमा तपाईंको घरमा के के गर्दैन ? , -लामा जारीको चाडपर्व कुन हो ? 	२८

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य बंटा
	- विभिन्न जातजातिका चाडपर्वका नाम भन्ने।	- आफु र परिवारका सदस्यहरुले प्रयोग गर्ने कपडाहरु (कमिज सट, टोपी, दैरा, बर्बु सुरुवाल, पेन्ट, कुर्ता, धोती, गावन,, चोलो, धारो, दोचा, लाम, पाउजो, काम्लो, तोची, फुर्मेत, पद्दनी, सारी, लुङ्गी, पटुका, कोट आदि), - स्थानीय स्तरमा पाइने खानेकुराहरु, (रोटा, लगड, ढिँडो, थुक्का, तिउन आदि)	जातिका चाडपर्व भनी दिने र सोत शिक्षकको रूपमा सम्बन्धित जातका मानिसलाई कक्षामा बोलाई चाडपर्व भन्न लगाउने।	जातिका चाडपर्व भनी दिने र सोत शिक्षकको रूपमा सम्बन्धित जातका मानिसलाई कक्षामा बोलाई चाडपर्व भन्न लगाउने।		
२	- परिवारका सदस्यहरुको आदर सत्कार गर्न, -छिमेकीहरुसँग आदर सम्मान गर्न,	-आप्नो परिवार, मान्यजनहरुसँग शिष्ट र नम्र व्यवहार आदर सत्कार -स्थानीय धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थलहरुको	-शिष्ट र नम्र भाषा भाषा भक्त्याउने उदाहरणहरु र कथा कहानी सुनाउने, पोस्टर भिडियो । -धार्मिक,	- शिष्ट र नम्र भाषा भाषा भक्त्याउने उदाहरणहरु र कथा कहानी सुनाउने, भिडियो । -गुरुसँग कर्स्टो व्यवहार भित्र देखाइ छलफल तपाईंको विद्यालय	-आपना मान्यजनहरु लाई कसरी आदर गर्नुहोस्त ? -गुरुसँग कर्स्टो व्यवहार गर्नपछ ?	२६

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य बंदा	
	<ul style="list-style-type: none"> -गुरुहरु र मान्यजनको आदर सत्कार गर्ने, -स्थानीय धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थलको नाम -मान्यजनको आदर सत्कार गर्ने, अद्वैत, संस्कृति, भाषा अनुसारको वेषभूषा र रहनसहनको अबलोकन गर्ने आप्नो गाउँ टोलमा अनुसारिक काम गर्ने व्यक्तिहरु सार्वजनिक स्थलमा : धारा, कुलो, माणु, गुच्छा, मन्दिर, चौतारो चर्चमा काम गर्ने व्यक्तिको नाम, भन्न, वार्षिक तथा विविध जातजातिका कार्य गर्ने व्यक्तिको नाम भन्न, 	<ul style="list-style-type: none"> नाम (रेलिङ गुम्बा, शिव मन्दिर आदि) -साथीभाइ, छिमेकीले मानिसले लगाउने लुगा खाने परिकारहरु आदिको अबलोकन गरी सुची तायार, -धर्म, संस्कृति, भाषा अनुसारको वेषभूषा र रहनसहनको अबलोकन गर्ने आप्नो गाउँ टोलमा सामाजिक काम गर्ने व्यक्तिहरु सार्वजनिक स्थलमा : धारा, कुलो, माणु, गुच्छा, मन्दिर, चौतारो चर्चमा काम गर्ने व्यक्तिको नाम भन्न, वार्षिक तथा विविध जातजातिका कार्य गर्ने व्यक्तिको नाम भन्न, 	<ul style="list-style-type: none"> सांस्कृतिक स्थलको फोटोहरू, चाडपर्व -सांस्कृतिक शब्दपत्री, गाउँ टोलमा लगाउने लुगा र खानाको चित्र, -सामाजिक काम सोइने, शिक्षकले थप कुरा भन्न दिने -सामाजिक काम गर्ने व्यक्तिको कामको नामसहितका फोटा, व्यक्तिले गरेका कामको सूची -परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> गराउन, -आ-आफ्नो चलन अनुसार छिमेकीलाई आदर सत्कार गर्ने सिकाउने, -विद्यालय वरपरका धार्मिक एवंम् सांस्कृतिक स्थलको अध्ययन गराई तिनीहरुको नाम सोइने, शिक्षकले थप कुरा भन्न दिने -स्थानीय स्तरमा विद्यार्थीहरुले जानेका लुगा कपडाको नाम भन्न लगाउने -खानाका परिकारहरुको नाम भन्न लगाउने, -टोल छिमेकका सामाजिक काम गर्ने व्यक्तिको नामसहितका फोटा, व्यक्तिले गरेका कामको सूची 	<ul style="list-style-type: none"> वरपरको धार्मिक स्थलका नाम भन्न, -स्थानीय ठाउँमा लगाउने तुगाको नाम भन्न, -कैतै ५ खानेकुराका नाम लेख्नुहोस्, -तपाईंको टोलमा छिमेकमा असल काम गर्ने व्यक्तिको नाम भन्न । -टोल छिमेकका सामाजिक काम गर्ने व्यक्तिको नामसहितका फोटा, व्यक्तिले गरेका कामको सूची -परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> वार्षिक धार्मिक स्थलका नाम भन्न, -स्थानीय ठाउँमा लगाउने तुगाको नाम भन्न, -कैतै ५ खानेकुराका नाम लेख्नुहोस्, -तपाईंको टोलमा छिमेकमा असल काम गर्ने व्यक्तिको नाम भन्न । -टोल छिमेकका सामाजिक काम गर्ने व्यक्तिको नामसहितका फोटा, व्यक्तिले गरेका कामको सूची -विभिन्न जातजातिका व्यक्तिले मान्ने देवता मप्टा, भुवानी, गुरा आदि), -परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> भानिदन, -आफ्नो गाउँमा बोलिने भाषाको नाम बताउन ।

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य बंदा
३	<ul style="list-style-type: none"> -नातेदार, आफन्तजन र छिमेकीसँग आदर सत्कार गर्न र मित्रवत् व्यवहार गर्न, -स्थानीय स्तरमा रहेका धार्मिक तथा सांस्कृतिक दिन र नामको सूची तथार गर्ने, -स्थानीय भाषा तथा चाडपर्वसँग परिचय हुन, -पालिकाका सामाजिक, साहित्यक, धार्मिक व्यक्तित्वको नाम भन्न । 	<ul style="list-style-type: none"> -घरमा आएका आफन्तजन, आफन्तजन, नातेदार, पाहुना र छिमेकीहरुलाई सम्मानको प्रयोग, -नातेदार, पाहुनालाई सम्मानजनक भाषाको प्रयोग, -नातेदार, पाहुनालाई उमेरअनुसार नाता लगाई शिष्ट भाषाको प्रयोग, -स्थानीय धार्मिक तथा सांस्कृतिक गाउँको परिचय (रलिङ, गुम्बा, शिव मन्दिर आदि) । -आफन्तजन र छिमेकमा वोलीने भाषा चाडपर्वको नाम लेख्नुसँग परिचय हुन, -पालिकाको सामाजिक, साहित्यिक तथा धार्मिक स्थलको सूची तथा धर्म अनुसारका चाडपर्व 	<ul style="list-style-type: none"> -आफन्तजन तथा नातेदार, पाहुनाको सम्मान गरेको चिन्हात्मक पोस्टर र भिडियो, -नातेदार, पाहुनालाई उमेरअनुसार नाता लगाई शिष्ट भाषाको प्रयोग, -स्थानीय धार्मिक तथा सांस्कृतिक गाउँको परिचय (रलिङ, गुम्बा, शिव मन्दिर आदि) । -आफन्तजन र छिमेकमा वोलीने भाषा चाडपर्वको नाम लेख्नुसँग परिचय हुन, -पालिकाको सामाजिक, साहित्यिक तथा धार्मिक स्थलको सूची तथा धर्म अनुसारका चाडपर्व 	<ul style="list-style-type: none"> -घरमा आएका आफन्तजन, नातेदार, पाहुनालाई प्रयोग गरिने नम्र र शिष्ट भाषा बोल्न लगाउने र शिक्षकले पनि भनिन्दिने, -पाहुनालाई आफनो चलन अनुसारको सत्कार गर्ने तरिका अभिनन्यको माध्यमबाट गर्न लगाउने, -प्रश्नोत्तर चिधिबाट आफनो आफनो टोल, गाउँ, छिमेकमा वोलीने भाषा सोधी शिक्षकले भनिन्दिने, -रितिरिचाज तथा धर्म अनुसारका चाडपर्व -चाडपर्वको नाम लेख्नुसँग परिचय हुन, -चाडपर्वको नाम लेख्नुसँग परिचय हुन, -आफन्तजन र छिमेकमा वोलीने भाषा चाडपर्वहरु - खस र लामा खाम आदि), पालिकाको सामाजिक, साहित्यिक तथा राजनैतिक, धार्मिक व्यक्तित्वको परिचय र नाम । 	<ul style="list-style-type: none"> -आफनो कक्षामा विद्यार्थीलाई पालैपालो पाहुनालाई सम्मान गरेको अभिनय गर्नुहोस् । -तपाईंको घरमा कुन भाषा बोल्नु ? -तपाईंको गाउँ टोलमा मनाउने मुख्य चाडको नाम लेख्नुहोस्, -तपाईंको पालिकाभित्रका धार्मिक स्थलको सूची बनाऊ -तपाईंको विद्यालय कस्तो सहयोग बाट स्थापना भएको हो ? -चाडपर्वको नाम सहित चाडपर्वमा सहभागी भएको अभिनय गर्न लगाउने, -विद्यालय नजिक रहेका धार्मिक स्थलको भग्नाई सामान्य परिचय भनि दिने र धार्मिक स्थलको सूची तयार गर्ने 	२६

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
४	- मान्यजनसंग गर्ने - व्यवहार सिक्ना, - स्थानीय - जीवन, शैलीको परिचय दिन, - ऐतिहासिक, धार्मिक स्थलको परिचय - विशेष पर्व तथा अवसरमा बजाइने गीत र वाजाको परिचय दिन, - जन्म-स्थानको परिचय र महत्व - स्थानीय देउडा गायक गायिका,	- मान्यजनसंगको व्यवहार (आफुभन्दा ठुला मानिसहरूले अहाएको, निर्देशन गरेको, सिकाएका कुरा सुनेर व्यवहारमा लाग गर्ने), - धार्मिक तथा सामाजिक आस्था अनुसारको जीवन, शैली, - स्थानीय धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थलहरू, - विशेष पर्व तथा अवसरमा बजाइने गीत र वाजाको परिचय दिन, - जन्म-स्थानको परिचय र महत्व - स्थानीय देउडा गायक गायिका,	- मान्यजनसंघ गरिने व्यवहार झलिकाने चित्र, पोस्टर र भिडियो, ठुलाले निर्देशन गरेका कुराहरूको शब्दपत्री, विभिन्न गीत र परम्परागत बाजाका चित्र र नामको शब्दपत्री	लगाइ शिक्षकले महत्व भनि दिने, - गाउँपालिका भित्रका सामाजिक हित गर्ने असल चरित्र भएका राजनीतिक, सामाजिक र साहित्यिक, धार्मिक व्यक्तिहरूको नाम भन्न लगाउने र सम्मान गर्न सिकाउने ।		
५	- वारुआमा, छोराछोरीको भूमिका अभिनय गर्ने लगाउने, - आफु भन्दा ठुलाले के के कुराहरू भन्दून ? प्रश्न गर्ने र उत्तर टिप्पीदिने, - धर्म संस्कृति अनुसारको जीवन, शैली, रहनसहन झलिकाने चित्रहरू देखाइ अबलोकन र छलफल गर्न लगाउने,	- वारुआमा, छोराछोरीको भूमिका अभिनय गर्ने लगाउने, - आफु भन्दा ठुलाले के के कुराहरू भन्दून ? प्रश्न गर्ने र उत्तर टिप्पीदिने, - धर्म संस्कृति अनुसारको जीवन, शैली, रहनसहन झलिकाने चित्रहरू देखाइ अबलोकन र छलफल गर्न लगाउने,	- तपाईंको मान्यजनहरू को को हुन ? - मान्यजनले भनेका कुराहरू मान्यपर्दै कि पद्दन ? - तपाईं वस्ते समुदायको जीवन, शैली कस्तो छ ? - तपाईंले देखेका बाजाहरूको सूची तयार पानुहोस, - जन्मस्थान भनेको के हो ?	२०		

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटा
५	साहित्यकार, नाटककार, मूर्तिकार र चित्रकारको नाम बताउन ।	- सामाजिक प्रचलनको तुलनात्मक अध्ययन चालचलनको तुलनात्मक अध्ययन गर्न, -स्थानीय भाषा, संस्कृतिको पहिचान गर्न, -स्थानीय चाडपर्व तथा मेलामा सहभागिता (विसु, रालिङ पर्व, साउन पुनी, चोखे, अनन्ते पुनी, माधी तिहार), -स्थानीय गीत तथा	- पालिकाभिन्न रहेका भाषा, धर्म, संस्कृति, कला, संस्कृतिहरू चित्रात्मक पोस्टर तथा चित्रहरू, -स्थानीय भाषा, संस्कृति, धर्म, कला, अन्तर्भुक्त हुने भिडियो चित्र, विद्यन्त मेला, परम्परागत गीत तथा बाजाको महत्व	- जन्म-स्थानको परिचय र महत्व पालेपालो भन्न लगाउने र शिक्षकले थप कराहरू भनिन्दिने । - स्थानीय देउडा गायक गायिका, साहित्यकार, नाटककार मूर्तिकार, चित्रकारको नाम भन्न लगाउने ।	- तपाईंको समाजका चालचलनहरू के के हुन ? लेखुहोस्, रामा र नरामा प्रचलनहरू ३/२ वटा लेखुहोस्, नजिक कुन कुन मेलाहरू लाग्दछन ? -तपाईंको विद्यालय नजिक कुन कुन होइनन् ?	२०
५	-सामाजिक रीतिरिवाज तथा चालचलनको तुलनात्मक अध्ययन गर्न (रामा नरामा प्रचलनको तुलना गरी अध्ययन गर्न, -स्थानीय भाषा, संस्कृतिको पहिचान गर्न, -स्थानीय चाडपर्व तथा मेलामा सहभागिता (विसु, रालिङ पर्व, साउन पुनी, चोखे, अनन्ते पुनी, माधी तिहार), -स्थानीय गीत तथा बाजाको महत्व	- सामाजिक प्रचलनको तुलनात्मक अध्ययन गर्न (रामा नरामा प्रचलनको तुलना गरी अध्ययन गर्न, -स्थानीय भाषा, संस्कृतिको पहिचान गर्न, -स्थानीय चाडपर्व तथा मेलामा सहभागिता (विसु, रालिङ पर्व, साउन पुनी, चोखे, अनन्ते पुनी, माधी तिहार), -स्थानीय गीत तथा बाजाको महत्व	- पालिकाभिन्न रहेका भाषा, धर्म, संस्कृति, कला, सम्बन्धी भिडियो देखाउने र प्रश्नोत्तर गर्ने, -रामा र नरामा सामाजिक प्रचलन लेखुहोसी देखाउने, -स्थानीय क्षेत्रमा रहेका प्रचलनको भिडियो चित्र, विद्यन्त नजिकमा हुने चाडपर्व र मेलामा सहभागी गराउन लैजाने), -आफ्नो परिवारमा मान्ने धर्म के हो ? भनी प्रश्न र उत्तर टिक्के जाने,	- तपाईंको समाजका चालचलनहरू के के हुन ? लेखुहोस्, रामा र नरामा प्रचलनहरू ३/२ वटा लेखुहोस्, नजिक कुन कुन मेलाहरू लाग्दछन ? -तपाईंको विद्यालय नजिक कुन कुन होइनन् ?	२०	

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य बण्टा
	बाजाहरलुको महत्व भन्न, - स्थानीय, गायक गायिका, साहित्यकार (कवि, नाटककार) मुर्तिकार, चित्रकारको परिचय दिन।	गीत र बाजाको महत्व -समाजका रामा कामहरुको अनुकरण ।	तालिका, -समाजका रामा कामहरुको नाम सहितका चित्र तथा तालिका विद्यालय, चौतारो, धारा, कुवा, नाउलोमा रामो काम गर्ने व्यक्तिको वा असल समाज निर्माण गर्ने व्यक्तिको)।	-समाजमा असल काम गर्ने वर्धातिको उदाहरण दिने र त्यसको अनुकरण गर्नुपर्छ भनी बताइदिने, -परम्परागत गीत र बाजाको महत्व सोड्ने, ठिक उत्तर टिँचे जाने, शिक्षकले थप कराहरु भनिदिने।	घ) ताल -कुनै एक लोकगीत गाउनुहोस्। -समाजमा एक असल र रामा कामहरु के के हुन्?	
६	- पालिकाभ्रतका धार्मिक स्थल, सांस्कृतिक र ऐतिहासिक सम्पदाको परिचय दिन, -धार्मिक माणु, गुम्बा, परिचय भन्न, -चाडपर्वको महत्व	-पालिकाभ्रतका धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरु (मगा धारो, घिउ दुइगा, चोखे चौर, लसिड दिन, -धार्मिक माणु, गुम्बा, मन्दिरको चित्रहरु, -धार्मिक मठ मन्दिरको	- धार्मिक एवं सांस्कृतिक सम्पदाको पुस्तिका, चित्र पुस्तिका, चित्र आदि, -धार्मिक स्थल माणु, गुम्बा, मन्दिरको चित्रहरु, -चाडपर्वको	-धार्मिक र सांकेतिक सम्पदाको हाते पुस्तिका विद्यार्थीलाई स्वतन्त्र रूपले अध्ययन गर्न लागाई समूहगत छलफल गराई प्रश्नोत्तर गर्ने, -धार्मिक माणु, गुम्बा, मन्दिरमा लगी अबलोकन गर्न लगाउने र त्यसको वारेमा कापीमा टिपोट गर्ने लगाउने,	२० -पालिका भ्रतका धार्मिक र सांकेतिक सम्पदाको सूची तथा सम्पदाको सूची गर्नुहोस्। -आफ्नो वरपरको सम्पदाको संरक्षणा गर्ने कर्तृ उपायहरु लेखनुहोस्। -तपाईंको जन्मदिन कहिले पर्दछ ?	

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण तिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य षट्ठा
७	-गाउँपालिकाका धार्मिक स्थल, माणु, गुम्बा, मन्दिर र सम्पदाको संरक्षण गर्ने, -धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको महत्व बताउन, -गाउँपालिका भित्रका स्थानीय व्यक्तिका सम्मान रहने वा सहअस्तित्वको परिचय हुन्, -बालविवाह र	-गाउँपालिका भित्रका धार्मिक स्थल, माणु, गुम्बा, मन्दिर र सम्पदाको संरक्षण- मन्दिरहरू, बाटो, पुल, कुलो, चौर वा रड्गाशाला वन, जड्गाल आदि ।), -धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको महत्व (सम्पदाहरूको संरक्षण गरेमा आफ्नो पहिचान हुने, वातावरण स्वच्छ हुने, प्राकृतिक, दैवि भविष्यका पिढीलाई देखाउन सक्ने), -गाउँपालिका भित्रका व्यक्तिर प्रदर्शन गर्ने, -विभिन्न रितिरिवाज र रहनसहनसँग परिचय हुन्,	-धार्मिक स्थल, माणु, गुम्बा, मन्दिर तथा सम्पदाहरूका चित्र, विद्यालय वरपरका सम्पदाहरूको अवलोकन भ्रमण गराउने २ विद्यार्थीलाई देखेका कुराहर टिप्न लगाउने, शक्कले पानि थप कुराहर भ्रमण दिने, -सम्पदाहरूको महत्व बुझाइदिने, -सम्पदाहरूको महत्व लेखिएको तालिका, -नैतिक आचरण देखिने पोस्टर २ पत्रपत्रीका, -आत्मसम्मान विचामा	-स्थानीय धार्मिक मठ मन्दिर र र सम्पदाहरूको संरक्षण कसरी गरिन्दै ? भनी प्रश्न गर्ने विद्यार्थीहरूले भनेका उत्तर टिँचै जाने, -विद्यालय नजिक रहेका सम्पदाहरूको अवलोकन भ्रमण गराउने २ विद्यार्थीलाई देखेका कुराहर टिप्न लगाउने, शक्कले पानि थप कुराहर भ्रमण दिने, -सम्पदाहरूको महत्व बुझाइदिने, -सम्पदाहरूको महत्व लेखिएको तालिका, -नैतिक आचरण देखिने पोस्टर २ पत्रपत्रीका, -आत्मसम्मान जनाउने	-माणु, गुम्बा, मन्दिर र सम्पदाको संरक्षण कसरी गर्न सकिन्दै ? लेखुहोस्, -धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाका कुनै ४ महत्वहरू लेखुहोस्, -व्यक्तिर आचरण हुन के हुनुपछ ? लेखुहोस्, -नैतिक आचरण हुन के हुन ? कुनै ४ वटा उदाहरण दिनुहोस्, -समाजमा गरिने असल कार्यहरू के हुन ?, -बहुविवाह भनेको के हेत ? -दमाहा बजाएर देखाउनुहोस्, -छाउपडी प्रथाका बेफाइदहरू के के	२०

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य बंटा
	<p>बहुविवाहको परिचय दिन, -स्थानीय परम्परागत बाजाहर बजाउन, -जातीय भेदभाव,लैडिगिक भेदभाव र छुवाङ्गुत तथा छाउपडी प्रथाको बेफाइदाहर भन्न, -स्थानीय गायक / गायिका र साहित्यकार, मुर्तिकार, चित्रकार, नाटककारको परिचय बताउन </p>	<p>-शीतिरिवाज र रहनसहनहरु (धार्मिक मेला, सामाजिक पर्वहरु, पैचो, परिम, कुल पूजा, खडगरात्री आदि), -बालविवाह र बहुविवाह -कानुन अनुसार उमेर नपरी गरिने र दुई वा दुईभन्दा बढी महिला संग एक पुरुषले गरिने विवाह), - परम्परागत बाजाहर - दमाह, ढेल, ताल आदि), -विभिन्न भेदभाव र प्रथाका बेफाइदाहरु (जातीय लैडिगिक, धार्मिक, छाउपडी प्रथा, छुवाङ्गुत प्रथा) </p>	<p>रीतिरिवाज र रहनसहनका तालिका, -बालविवाह र बहुविवाह भिडियो र उदाहरण लैखिएको -बालविवाह र बहुविवाह -कानुन अनुसार उमेर नपरी गरिने र दुई वा दुईभन्दा बढी महिला संग एक पुरुषले गरिने विवाह), - परम्परागत बाजाहर, बाजाका चित्र (नामसहित), - छुवाङ्गुत प्रथाका चित्रहरु, लैडिगिक भेदभावका फोटोहरु </p>	<p>रहनसहनहरु लेखिएका शब्दपतीहरु देखाउने र बुझाइ दिने, -बालविवाह र बहुविवाह गरेका व्यक्तिका उदाहरणहरु भन्न लगाउने र शिक्षकले बालविवाह र बहुविवाहको परिचय भनिदिने, -विद्यार्थीलाई बाजा बजाउन अङ्गास गराउने, बाजा बजाउने व्यक्तिलाई योत शिक्षकाको रूपमा बोलाई सिकाउन लगाउने, -छाउपडी र छुवाङ्गुत प्रथाका के के बेफाइदाहरु छन भनी ? सोळ्ने, सही उत्तर टिक्के शिक्षकले थप सहयोग गर्ने ।</p>	<p>छुन ?, -लैडिगिक भेदभावले के घटना घटन सबै ? -स्थानीय गायक / गायिका साहित्यकार, मुर्तिकार, चित्रकार, नाटककार आदिको नाम र रचना भन्न / बताउन लगाएर</p>	<p>साहित्यकार, मुर्तिकार, चित्रकार, नाटककारको परिचय बताउन </p>

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण तिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
६	<ul style="list-style-type: none"> -स्थानीय स्तरमा गरिने आफ्ना सामाजिक परम्परा संस्कार वारेमा भन्न, -स्थानीय सामाजिक परम्परा र संस्कारहरू (जन्म, मृत्यु, विवाह, व्रतवन्ध, परिम, पैचा आदी) -सामाजिक सद्भाव र सहिष्णुताको परिचय दिन, परिचय दिन, -स्थानीय धार्मिक परम्पराको वारेमा भन्न, 	<ul style="list-style-type: none"> -स्थानीय सामाजिक परम्परा परम्परा र संस्कारहरू (जन्म, मृत्यु, विवाह, व्रतवन्ध, परिम, पैचा आदी) -सामाजिक सद्भाव र सहिष्णुताको परिचय दिन, परिचय दिन, -सामाजिक सद्भाव र सहिष्णुता (धार्मिक, जातीय, भाषिक, सांस्कृतिक), -धार्मिक परम्पराहरू 	<ul style="list-style-type: none"> -स्थानीय सामाजिक परम्परा र संस्कारहरूको वारेमा सोळ्यो जन्म, मृत्यु, विवाहको वारेमा देखेका जानेका कुराहरू सोळ्ये -भिडियो, चित्र, नामको शब्दपत्री, शास्त्रिक, धार्मिक, भाषिक, सांस्कृतिक (कुल पूजा, देवी देउता पूजा, धार्मी नाच, फुर्के नाच, जन्ती नाच, दस्तु तरवार नाच आदि), -सामाजिक तथा त्रैतिक नियमको पालना गर्न, -बालिवाह र असर बनाउन, -परम्परागत गीतसँगै वाजा वजाउने अभ्यास गर्न, -भेदभाव तथा 	<ul style="list-style-type: none"> -स्थानीय सामाजिक परम्परा र संस्कारहरूको वारेमा सोळ्यो जन्म, मृत्यु, विवाहको वारेमा देखेका जानेका कुराहरू सोळ्ये -गाउँघरमा चलेको परिमा पैचो, तथा रतेउलीको वारेमा सोळ्यो विद्यार्थीले नजानेमा शिक्षकले बुझाई दिने, -धार्मिक, जातीय, भाषिक, सांस्कृतिक सद्भाव, सहिष्णुता वारेमा ध्याश्वलाई समूहमा वाडेर समूहगत छलफल गराउने र नजानेका कुरा विद्यार्थीलाई टिप्प लगाउने शिक्षकले यप सहयोग गरिदिने (कुल पूजा, देवी देउता पूजा, धार्मी नाच, फुर्के नाच, जन्ती नाच, दस्तु तरवार नाच आदि), -सामाजिक तथा त्रैतिक नियमहरू (समाजको चलन अनुसार गरिने आचरणहरू असल आचरणहरू असल चरित्र, तुलाको आदर सत्कार र सम्मान, भल्कूने आचरणहरू सानालाई माया आदि, 	<ul style="list-style-type: none"> -तपाईंको छिमेकमा परिमा, पैचो चलाएको देख्नु भएको छ ? , -सामाजिक सद्भाव र सहिष्णुता भनेको के हो ?, -तपाईंको घरमा गरिने कुल पूजा र देउताको नाम के हो ?, -आफु भन्दाको ठुलाको आदर सत्कार र सम्मान गरेको अधिनय गर्नुहोस ? , -बालिविवाहले समाजमा हुने कुनै ५ असरहरू लेखनुहोस्, -बहुविवाह भनेको के हो ?, -कुनै एक गीत गाएर सँगै वाजाहरू बजाउनुहोस ? , -छाउपडी प्रथाका 	<p>२०</p>

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण तिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य बंदा
	छाउपडी र छुवाछुत प्रथाका असरहरू भन्न । - स्थानीय भाषामा लोखिएका साहित्यिक रचनाको नाम भन्न, पढन र अर्थ पाहचान गर्न ।	-बाल चिवाह र बहु चिवाहका असरहरू (शिक्षाबाट बीच्चत ज्यान जान सक्ने, जेल पर्न सकिने, पारिवारिक कलह, आर्थिक समस्या आदि), -स्थानीय परम्परागत गीत, वाजा र वाजा वजाउने अभ्यास (देउडा तथा दमाहा बासुरी आदि वजाउने), -जातीय लैडिङक भेदभाव तथा छ्याउपडी, छुवाछुत प्रथा ।	लोखिएका शब्द -पतीहरू, पुस्तकहरू, -बाल चिवाहको उदाहरण र चित्र, -बहुचिवाहको उदाहरण चित्र परम्परागत गीतहरू तथा बाजाहरू, -भेदभाव तथा प्रथाका असरहरू लोखिएको तालिका ।	गर्न लगाउने, -बालचिवाह र बहुचिवाह गर्दाका पारिवारिक तथा सामाजिक असरहरू के हुन ? भनी प्रश्न गर्ने विचारी भनेका ठिक उत्तरलाई स्थावासी दिवै शिक्षकले बुझाइदिने, -परम्परागत गीत र वाजा वजाउने अभ्यास गर्न लगाउने थप सहयोगको लागी स्रोत शिक्षकलाई अभ्यास गर्न लगाउने, -जातीय भेदभाव र छ्याउपडी प्रथाका असर भन्न लगाउने र शिक्षकले पर्न भनिदिने, -स्थानीय खस भाषामा लोखिएका र स्थानीय वस्तु स्थिरि झल्कने खालका साहित्यिक रचनाकार र रचनाको वारेमा भन्न लगाउने बताइदिने / अर्थ लगाउने ।	असरहरू लेखनहोस् ? -जातीय भेदभावका असरहरू लेखनहोस् ? -सरचनाकार सोळ्ठे, रचनाको नाम सोळ्ठे ।	

३. कृषि, पशुपत्नी र पर्यटन

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
१	<ul style="list-style-type: none"> -आफ्नो घरमा वर्ष भरि उत्पादन हुने बालीको नाम बताउन -आफ्नो घरमा पालिने जनावरको नाम बताउन -गाउँटोलमा घुन्न लायक ठाउँहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> -आफ्नो घरमा वर्षभरि उत्पादन हुने बालीको नाम -घरपालुवा जनावरको नाम -आफ्नो गाउँ टोलमा घुन्न लायक ठाउँहरूको नाम 	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न अन्तहरू चित्र फोटो 	<ul style="list-style-type: none"> -स्थानीयस्तरमा उत्पादित कृषिजन्य तथा पशुजन्य वस्तुलाई प्रदर्शन गर्ने वा फोटाहरू देखाउने जस्तै सागसब्जी, धान, मकै, चौरीको दुध, दही -विद्यालय परिसर वा नजिकको तरकारी खेती वा अन्य खेती भएको क्षेत्र को अवलोकन भ्रमण गराई त्यहाँ हुने वस्तुका बोरेमा बताउने -स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रको फोटो सडिकलन गरी प्रदर्शन गर्ने र ठाउँ चिन्न लगाउने, - गाउँ नजिकको पर्यटकीय ठाउँको अवलोकन भ्रमण गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> -वरपर रहेका बालीनालीको चित्र केहो भनी सोध्ने -आफ्नो घरबारीको नजिक कुनैकुन कृषि उत्पादन उन्छ भनी सोध्ने -देखाएको चित्रमा के छ भनी सोध्ने. -आफ्नो घर नजिकको पर्यटकीय ठाउँको नाम सोध्ने -विभिन्न बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> -वरपर रहेका बालीनालीको चित्र केहो भनी सोध्ने -आफ्नो घरबारीको नजिक कुनैकुन कृषि उत्पादन उन्छ भनी सोध्ने -देखाएको चित्रमा के छ भनी सोध्ने. -आफ्नो घर नजिकको पर्यटकीय ठाउँको नाम सोध्ने -विभिन्न बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू गर्ने
२	<ul style="list-style-type: none"> - आफ्नो समुदायमा वर्षभरी उत्पादन हुने तरकारी फलफूल खाद्यान् र नगदेवालीको नाम र बताउन १ सच्ची बताउन १ मधेबालीको नाम बताउन १ सच्ची तथार पार्न 	<ul style="list-style-type: none"> - आफ्नो समुदायमा उपलब्ध तरकारी, फलफूल खाद्यान् र नगदेवालीको नाम र सच्ची - घरपालुवा जनावर, पशुपन्छी 	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न अन्तहरूको चित्र, फोटो 	<ul style="list-style-type: none"> -स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने वस्तुको फोटो साडेकलन गरी सच्ची प्रस्तुत गर्ने, जस्तै: फाप, कोदो, कागुनो, -विद्यालय नजिकको कृषि बजार तरकारी उत्पादन केन्द्रको अवलोकन भ्रमण गराई त्यहाँ उत्पादित वस्तुहरूको सच्ची बनाइ कक्षाकोठामा प्रस्तुत गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> -कृषि उत्पादन भनेको के हो ? यसमा के पर्द्धन ? भनी सोध्ने सच्ची बनाउन लगाउने -आफ्नो बारीमा उत्पादनहुने बालीनालीको नामको सच्ची बनाउन लगाउने 	

<ul style="list-style-type: none"> - आपनो घरमा पालिने जनावर पशुपन्थीको सूची तथा गर्न बताउन - वडामा घम्न लायक स्थलहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> - आपनो बडा भित्रका घम्न लायक ठाउँका नाम बताउन - बडाका पर्यटकीय क्षेत्रको अवलोकन खण्डन गराई उक्त ठाउँको परिचय दिने स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रको माण, मन्दिर, मूँबा, झारा भ्रमण क्षेत्र रहेको ठाउँको फोटो सहितको सूची तयार पारी बताइदिने 	<ul style="list-style-type: none"> - विद्यालय घर नजिक को पर्यटकीय क्षेत्र को सूची बनाउन लगाउने - फोटो हेरे ठाउँ चिन्न लगाउने - बिद्यालय घर नजिक को पर्यटकीय क्षेत्र को सूची बनाउन लगाउने - फोटो हेरे ठाउँ चिन्न लगाउने
<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने अन्न मौसमअनुसारका तरकारी अनन्बाली र फलफूलको महत्व बताउन - पशुपन्थी माछा, र मौरी पालनको आवश्यकता र महत्व आवश्यकता र महत्व बताउन - गाउँ भित्रका घम्न लायक ठाउँहरू लायक ठाउँहरूको परिचय तयार गर्न बताइदिने 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने अन्न बाली, फलफूल, ताकारी, नादेबालीको परिचय तयार र महत्व - पक्षी, माछा र मौरी पालनको आवश्यकता र महत्व - गाउँभित्रका घम्न लायक ठाउँहरू लायक ठाउँहरूको परिचय तयार गर्न बताइदिने 	<ul style="list-style-type: none"> - विभिन्न अन्नहरू चित्र, फोटो, नक्सा आदि केन्द्रको अवलोकन भ्रमण गराई कुन के सँग सम्बन्धित छन् छुट्टियाउन लगाउने जस्तै सागापात, तरकारी, दुध दही, पशुपालन आदि । - स्थानीय, माण, मन्दिर, दह, झरना भ्रमण क्षेत्र आदिको अवलोकन भ्रमण गराई त्यहाँ के कस्ता पर्यटक आउंदा रहेछन् भन्ने बारे उक्त क्षेत्रको जानकार व्यक्तिलाई सोधीसूची तयार गरी बताइदिने - घर विद्यालय नजिकको पर्यटकीय क्षेत्रको अवलोकन भ्रमण र फोटो प्रदर्शन गरी त्यसको परिचय महत्व र त्यस क्षेत्रमा पर्यटक आउनको कारणहरू बताइदिने ।
		<ul style="list-style-type: none"> - विद्यालय घर नजिक को पर्यटकीय क्षेत्र को सूची बनाउन लगाउने - फोटो हेरे ठाउँ चिन्न लगाउने - स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रहरूमा पर्यटक आउनको कारण बारे बताउन लगाउने

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्पादित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
४	- स्थानीय स्तरमे तरकारी बाली, खाद्यान बाली, नादे, बाली उत्पादन गर्ने विधि र तिनको सुरक्षाका उपायहरु बताउन - पशुपन्छी र मौरी पालनका लागि उपयुक्त स्थानको पहिचान र सूची बनाउन - गाउँभिक्रिका पर्यटकीय स्थलको संरक्षणका उपाय -पर्यटकीय स्थलमा सञ्चालन गरिने गतिविधिहरूको सूची बनाउन -ऐथाने र लोपोन्मुख बालीको नाम भन्ने।	- स्थानीय स्तरमे विभिन्न बाली तरकारी, खाद्यान, नादे र फलफूल उत्पादन गर्ने विधि र तिनको वीउको सुरक्षाका उपाय - सिमकोट गाउँथालिका भित्र पशु, पंक्षी र मैरीपालन का लागि उपयुक्त स्थानको पहिचान र सूची - गाउँभिक्रिका पर्यटकीय स्थलको - पर्यटकीय स्थलमा सञ्चालन गरिने गतिविधिहरू	- चार्ट - फोटो - नक्सा - पोस्टर - चित्र	- सड्कालित नमुनाबाट खाद्यान - सड्कालित बाली तथा पशुपन्छी हरु लाई तिनको विशेषता खाद्यान, नादे, मांसाहारी, शाकाहारी आदि छुट्याउन - विद्यालयको खालि रहेको ठाउँमा ठाउँ अनुसारका उपयुक्त तरकारी बाली र फलफूल आदि लागू आवश्यकता अनुसारका संरक्षणका तरिका सिकाइ आवश्यक सहजीकरण गर्ने - सिमकोट गाउँथालिका पित्र रहेका विभिन्न पर्यटकीय स्थलहरूको बारेमा छलफल गराई संरक्षणका उपायहरु बताइदिने - ऐथाने र लोपोन्मुख बालीको नाम भन्न लगाउने/भानिदिने।	- सड्कालित बाली तथा पशुपन्छी हरु लाई तिनको विशेषता खाद्यान, नादे, मांसाहारी, शाकाहारी आदि छुट्याउन - विद्यालयमा विद्यार्थीको समूह बनाई स्थान अनुसारका उपयुक्त बाली, फलफूल, फूल लगाउन लगाउन	- मैसम अनुसार उत्पादन हरे बालीहरूको सूची तयार गर्नुहोस् । - मैरी तथा पशुपन्छी पालन गर्ने परम्परात र आधिनिक २/२ तरिका लेख्नुहोस्,
५	- कूषिमा जैविक औषधि (स्थानीय औषधिको) उपयोग गरी हिउदे वर्ष तथा बेमौसमी खेती गर्ने तरिका बताउन	-स्थानीय बोटबिलवा धुपी आदि बाट जैविक औषधि साथै बेमौसमी तरकारी खेती	- जैविक औषधि बनाउन तरिका सम्बन्धी भिडियो - चित्र,पोस्टर	- नजिकैको कृषि फार्ममा लागेर मैसम अनुसार सड्कलम गरिने तरकारी बाली, खाद्यान बालीहरूको लगाउन तरिका बाटे छलफल गरी टिपोट गर्न लगाउन	- मैसम अनुसार उत्पादन हरे बालीहरूको सूची तयार गर्नुहोस् । - मैरी तथा पशुपन्छी पालन गर्ने परम्परात र आधिनिक २/२ तरिका लेख्नुहोस्,	

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्मानित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्यांदृकल प्रक्रिया	पाठ्य बण्टा	
५	<ul style="list-style-type: none"> - कृषि पशुपन्थी र मैरी पालनको आधुनिक तरिका र त्यसबाट हुने फाइदा बताउन - सिमकोट गाउँपालिकामा पर्यटन व्यवसायको सम्भावना बताउन - पर्यटकसँग शिष्टाचार संवाद गर्न - ऐथाने र लोपोन्मुख बालीहरुको सूची तथार गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> - कृषिमा पशुपालन पन्थी पालन र मैरीपालन गर्ने - सिमकोट गाउँपालिकामा पर्यटन व्यवसायको सम्भावना बताउन - पर्यटकसँग शिष्टाचार संवाद 	<ul style="list-style-type: none"> - चार्ट - सिमकोट गाउँपालिकामा पर्यटन व्यवसायको सम्भावना बताउन - सिमकोट गाउँपालिकामा पर्यटन व्यवसायको सम्भावना बताउन - सिमकोट गाउँपालिकामा पर्यटन व्यवसायको सम्भावना बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> - पशुपन्थी र मैरीपालन गर्ने परम्परागत आधुनिक तरिका बाटे को भिडियो तथा सो सम्बन्धी लेखिएको चार्ट बनाई तिनिहरुका बोमा जानकारी दिने - सिमकोट गाउँपालिका भित्र रहेका सम्भावित पर्यटन क्षेत्रहरुको अवलोकन भ्रमण गराई त्यहाँको पर्यटन व्यवसायमा काम गरिरहेका व्यक्ति, संघ, संस्था तथा व्यवसायीसँग सम्भावनाका बारेमा छलफल गराई बढाइपाट गर्न लगाउने - ऐथाने र लोपोन्मुख बालीहरुको सूची तथार गर्न लगाउने। 	<ul style="list-style-type: none"> - सिमकोट गाउँपालिका भित्र पर्यटन व्यवसायको सम्भावना बोकेका दई वटा ताउँहरुको नाम लेख्नुहोस् । - ऐथाने र लोपोन्मुख बालीहरुको सूची तथार गर्न लगाउने/भनिदिने 	<ul style="list-style-type: none"> - सिमकोट गाउँपालिका भित्र पर्यटन व्यवसायको सम्भावना बोकेका दई वटा ताउँहरुको नाम लेख्नुहोस् । - ऐथाने र लोपोन्मुख बालीहरुको सूची तथार गर्न लगाउने। 	
६	<ul style="list-style-type: none"> - परम्परागत र आधुनिक कृषि प्रणालीबीच फर्क छुट्याउन - पशु, मौरी, मलत्य १ पन्थी पालनबाट हुने आर्थिक विकासका सूची तथार गर्न - गाउँभित्रका पर्यटकीय स्थलको आकर्षण बढाउन पर्यटकीय स्थलको आकर्षण र सम्बद्धन गर्न सम्बद्धन महभागिता जनाउन 	<ul style="list-style-type: none"> - परम्परागत र आधुनिक कृषि प्रणालीबीच फर्क - पशुपालन, मैरीपालन पन्थीपालन बाट हुने आर्थिक विकासका सूची - पालिका भित्रका पर्यटकीय स्थलको आकर्षण र सम्बद्धन गर्न सम्बद्धन महभागिता जनाउन 	<ul style="list-style-type: none"> - चित्र, पोस्टर - चार्ट - पशुपालन बीचको फरक तथा आधुनिक कृषि प्रणाली तथा पशुपालनबाट हुने फाइदाबाटे कोटो, भिडियो, पास्टरहरु देखाई समहमा छलफल गर्ने - स्थानीय पर्यटकीय स्थलमा लागि प्रत्यक्ष रूपमा सरसफाइ गर्न लगाइ पर्यटकीय स्थलको संरक्षण तथा सम्बद्धन गर्न उपायहरुको सूची तथार गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> - परम्परागत र आधुनिक कृषि प्रणाली बीच कैने ४ वटा फरक छुट्याउनहोस् । - पशुपालनबाट तिम्रो सम्मदायमा भएका कैने तीनआठा फाइदा लेख्नुहोस् । - पर्यटकीय स्थलको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्न लेख्नुहोस् । - अपनाउनपर्न तीनवटा उपायहरु लेख्नुहोस् । 	<ul style="list-style-type: none"> - परम्परागत र आधुनिक कृषि प्रणाली बीच कैने ४ वटा फरक छुट्याउनहोस् । - पशुपालनबाट तिम्रो सम्मदायमा भएका कैने तीनआठा फाइदा लेख्नुहोस् । - पर्यटकीय स्थलको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्न लगाउने। 		

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
७	- कृषि व्यवसायका लागि लगानीका स्रोतहरू पहिचान तथा कृषि बजारीकरणको उपायहरूको बनाउन - पशुपालन, पंक्षीपालन, स्थानीय स्तरमा महत्व बताउन - सिमकोट गाउँपालिका भित्रका पर्यटकीय स्थलको प्रचार प्रसार र प्रवर्द्धन सहभागी हुन - ऐश्वर्णे र लोपोन्मुख बालीहरूको सम्बद्धन गर्न	- कृषि व्यवसायका लागि लगानीका स्रोतहरूको पहिचान तथा बजारीकरणको उपायहरूको स्थानीय स्तरमा पशु, मौरी, पंक्षी पालनको महत्व र सम्भाव्यता - सिमकोट गाउँपालिका भित्रका पर्यटकीय स्थलको प्रचार प्रसार र प्रवर्द्धन	- चित्र, पोस्टर - चार्ट	- स्थानीय हातबजार तथा कृषि उत्पादन केत्रको अवलोकन भ्रमण गराई कृषि व्यवसायका लागि चाहिने आधारभूत स्रोतहरूको विवरण सङ्कलन गर्न लागउने। - सिमकोट गाउँपालिका भित्र रहेका कृषि पकेट क्षेत्रहरूको सूची बनाइ त्यहा उत्पादन हुने - सिमकोट गाउँपालिकाको कृषि तथा पर्यटन व्यवसायको विकास तथा विस्तारका लागि तथार पारेको गाउँपालिकाको कार्ययोजना प्रस्तुत गरी छलफल गराउने - ऐश्वर्णे र लोपोन्मुख संरक्षण र सम्बद्धन गर्न तरिका भन्न लगाउने	- कृषि व्यवसाय सञ्चालनका लागि आधारभूत स्रोतहरूको सूची बनाउनहोस्। - सिमकोट गाउँपालिकाभित्र रहेका कृषि पकेट क्षेत्रहरूको सूची बनाइ त्यहा उत्पादन हुने - सिमकोट गाउँपालिकाले तयार पारेको कृषि तथा पर्यटन व्यवसाय सँग सम्बन्धित कर्ने तीनअंगाता योजनाहरू लेख्नुहोस् - ऐश्वर्णे र लोपोन्मुख बालीहरूको संरक्षण र सम्बद्धन कर्न सोध्ने	- स्थानीय हातबजार तथा कृषि उत्पादन केत्रको अवलोकन भ्रमण गराई कृषि व्यवसायका लागि चाहिने आधारभूत स्रोतहरूको सूची बनाउनहोस्।
८	- सिमकोट गाउँपालिका कृषि व्यवसायको विकास तथा बजारीकरणमा सिमकोट गाउँपालिकाको भूमिकाबारे बताउन	- सिमकोट - भिडियो	- भिडियो गाउँपालिकाभित्रका कृषि व्यवसायको विकास तथा बजारीकरणमा सिमकोट गाउँपालिकाको भूमिका	- चित्र, पोस्टर - चार्ट	- स्थानीय कृषि विज्ञप्ति छलफल गरी कृषि व्यवसायका चुनौतीको बारेमा छलफल गराई चुनौतीहरू व्यवस्थापनमा सिमकोट गाउँपालिकाको योजना बारे सम्बन्धित रूपमा छलफल गराउने।	- कृषि पेसा रहेका चुनौती तथा चुनौतीहरू व्यवस्थापन गर्ने उपायहरू लेख्नुहोस्।

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
	<ul style="list-style-type: none"> - कृषि तथा पर्यटन व्यवसाय प्रवर्धन व्यवसाय विस्तार ए कृषिको आधुनिकीकरणका लागि सिमकोट गाउँपालिकाको योजना बोजना बताउन - सिमकोट गाउँपालिकामा कृषि तथा पर्यटन विकासमा देखापरेका चुनौतीको पहिचान गर्ने - ऐसाने र लोपोन्मुख बालीको खेती तरीका प्रक्रिया बताइदिने र बालीको आवश्यकता र महत्व बताइदिने। 	<ul style="list-style-type: none"> - कृषि तथा पर्यटन व्यवसाय प्रवर्धन विस्तार ए कृषिको आधुनिकीकरणका लागि सिमकोट गाउँपालिकाको योजना बोजना बताउन - सिमकोट गाउँपालिकामा कृषि तथा पर्यटन विकासका चुनौती 	<ul style="list-style-type: none"> - सिमकोट गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका पर्यटकीय थेट्रोहरूको संरक्षणका लागि भइरहेका कार्यक्रम बारे छलफल गराउने र सिमकोट गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय स्थलहरूको विकास, विस्तारका लागि प्रचारप्रसार गर्न विद्यार्थीको भूमिका सम्बन्धी कक्षामा वर्कश्रवकला कार्यक्रम सञ्चालन गरी निकर्ष निकाल्न महजीकरण गर्ने - ऐसाने बालीबाट कुनै एक परिकार बनाउन लगाउने। 	<ul style="list-style-type: none"> - सिमकोट गाउँपालिका का पर्यटकीय स्थलहरूको विकास विस्तार तथा प्रचार प्रसारमा तपाईंको भूमिका के रहन्छ लेखनहेस् - ऐसाने बालीबाट कुनै एक परिकार बनाउन लगाउने। 		

४. स्थानीय काम, पेसा, व्यवसाय र प्रविधि

कदमा	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य घटाटा
१	<ul style="list-style-type: none"> -आफ्नो परिवारका सदस्यहरूले गर्ने पेसा बताउन -आफ्नो छिमेकका मानिसले गर्ने पेसाहरू बताउन, -स्थानीय पेसामा प्रयोग हुने औजार का साधनको नाम बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> -स्थानीय र परम्परागत पेसाको परिचय, आफ्नो परिवारका सदस्यहरू (आमाबुवा, काका काकी, दाज दिदी आदि) ले गर्ने कामहरू 	<ul style="list-style-type: none"> -आफ्ना परिवारका सदस्यहरूले गर्ने परिवारका सदस्यहरूले गर्ने कामहरूबाट बताउन -कर्ने काम लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> -स्थानीय मानिसहरूले गर्ने विभिन्न कामहरूको सची बनाई विद्यार्थीहरू माझ प्रस्तुत गर्ने, -विद्यार्थीहरूलाई आफ्ना घरका सदस्यहरूले गर्ने कामहरू के के हुन् ? भनी पालैपालो सोधने १ -कर्ने काम गरिरहेको चित्र देखाई के चित्र देखाई के गरिरहेको छ भनेर कामसँग सम्बन्धित पेसा /व्यवसायको नाम बताइदिने, जस्तै : -स्थानीय पेसामा प्रयोग हुने औजार वा साधनको नाम प्रयोग हुने औजार वा साधनको नाम । 	<ul style="list-style-type: none"> -आफ्ना परिवारका सदस्यहरूले गर्ने कामहरूको चित्र देखाई गर्ने कामहरूबाट बताउन लगाउने । -कर्ने काम गरिरहेको छ भनेर चित्र लगाउने । -स्थानीय औजारहरू चित्र लगाउने । -आधिकारिको साधारण प्रयोगको अभिनय गर्ने लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> -आफ्ना परिवारका सदस्यहरूको सदस्यहरूले गर्ने कामहरूबाट बताउन लगाउने ।

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्बादित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य बण्टा	
२	-आफ्नो घर र आफ्नो छिमेकका मानिसले गर्ने पेसा / व्यवसायको परिचय दिन ।	- आफ्नो घर र आफ्नो छिमेकका मानिसले गर्ने पेसा / व्यवसायको परिचय - स्थानीय मानिसहरूले परम्परागत रूपमा गर्दै आएका पेसा / काम सम्बन्धी वर्णन ।	- स्थानीय मानिसहरूले गर्ने विभिन्न कामहरूको सूची, ब्रोसर, पोस्टर, भिडियो । - पेसा	- विद्यालय नानिकका फैने गाउँको अवलोकन भ्रमण गराई त्याहाँका मानिसहरूले के के काम गरिरहेका छन देखाई स्थानीय क्षेत्रमा मानिसहरूले गर्ने कामहरूको परिचय दिने । - आफ्नो घरको अविभावकले गर्ने काम र त्यस कामबाट के के फाइदा भएको छ भन्ने बारेमा हुने फाइदाहरू बुझाउने चार्ट ।	- आफ्नो विद्यालय नानिकका फैने गाउँको अवलोकन भ्रमण गराई त्याहाँका मानिसहरूले गर्ने कामहरूको सूची बनाउन लगाउने । - कहने काम गरिरहेको चित्र देखाई के गरिरहेको छ ? भनेर चिन्न लगाउने - आफ्नो घरको अभिभावकले गर्ने काम र त्यस कामबाट के के फाइदा भएको छ भन्ने बारेमा आफ्नो अभिभावकलाई सोधी कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने ।	- आफ्नो विद्यालय वरिपरिको गाउँ / सहरमा बस्ने मानिसहरूले गर्ने कामहरूको सूची बनाउन लगाउने । - कहने काम गरिरहेको चित्र देखाई के गरिरहेको छ ? भनेर चिन्न लगाउने - आफ्नो घरको अभिभावकले गर्ने काम र त्यस कामबाट के के फाइदा भएको छ भन्ने बारेमा आफ्नो अभिभावकलाई सोधी कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने ।	
३	- स्थानीय परम्परागत पेसाको संरक्षणका उपायहरू प्रस्तुत गर्न । - स्थानीय परम्परागत प्रविधिबाट निर्मित सामग्रीहरूको प्रयोग जिताउं, दाल, कोदो, पिस्ने घटट, दुम्चे, ओखल, मुसल, ओख्लो, हलो, सुपो ।	- स्थानीय परम्परागत पेसाको संरक्षणका उपायहरू - स्थानीय परम्परागत प्रविधिबाट निर्मित सामग्रीहरूको उपयोग -जिताउं, दाल, कोदो, पिस्ने घटट, दुम्चे, ओखल, मुसल,	- स्थानीय क्षेत्रमा पाइने परम्परागत प्रविधिबाट प्रविधिबाट निर्मित सामग्रीहरूको सूची बनाउन लगाउने र उक्त सामग्रीहरूको सूची र तिनीहरूको (उपयोगबाटे छलफल गर्ने) - परम्परागत सामग्रीहरू, जस्तै : हलो	- स्थानीय क्षेत्रमा पाइने परम्परागत प्रविधिबाट निर्मित सामग्रीहरूको चित्रसहित सामग्री बनाउन लगाउने । - स्थानीय क्षेत्रमा पाइने परम्परागत प्रविधिबाट			

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्बादित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य बण्टा
४	- पुराना र स्थानीय प्रविधि	- पेसा व्यवसायबाट मानिसलाई हुने फाइदाहरूको बुझाउने चार्ट ।	- नाड्लो, पार्नीघटट) बनाउने मानिसहरूसँग भेट गराई निर्माण प्रक्रिया अबलोकन गराउने ।	- स्थानीय परम्परागत पेसाको संरक्षणका उपायहरूबाटे जानकारी लिन स्थानीय विज्ञबाट प्रस्तुतीकरण गर्ने लगाई निष्कर्ष दिने ।	- निर्मित सामग्रीहरूको उपयोगबाटे प्रश्नोत्तर गर्ने । - पेसा व्यवसायबाट मानिसलाई हुने फाइदाहरूको सूची तथार पारी प्रस्तुत गर्न लगाउने ।	
	- पुराना र स्थानीय प्रविधि	- पुराना प्रविधि (जिताडो, ओखल, पार्नीघटट, लिस्नु, दुनेडी, काठको भाँडा बनाउने स्थानीय प्रविधि आदि) बारे परिचय, तिनीहरूको काम वा प्रयोग गरेर देखाउन ।	- स्थानीय परम्परागत प्रविधि परम्परागत सञ्चालन भएको ठाउँमा लागी अबलोकन गराउने र प्रयोग गर्ने तरिकाबाटे छलफल गर्ने ।	- स्थानीय परम्परागत सामग्री बनाउने मानिससँग भेट गराई उक्त सामग्री बनाउने तरिकाबाटे देखाउन लगाउने र छलफल गराउने ।	- आफ्नो घर / विद्यालय तजिक पाइने स्थानीय परम्परागत प्रविधिमा आधारित सामग्रीहरूको नाम टिपोट गरी त्यसको प्रयोगबाटे लेख लगाउने, - स्थानीय परम्परागत तीनओटा सामग्रीहरूको चित्र बनाई त्यसको उपयोगबाटे लेखी कक्षामा प्रस्तुत गर्न ।	

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्बादित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य बण्टा
५	<ul style="list-style-type: none"> - चानको प्रयोग गरी छारायसी सामग्री, लगाउने । - पानी घटटको परिचय दिन । 	<ul style="list-style-type: none"> - चानको प्रयोग गरी छारायसी सामग्रीहरु मुडेलो, थाढ्का, लिउ, फेरुवा, पाखो, काम्लो निर्माण -पानी घटटको परिचय -काठको प्रयोग गरी, सोलाक, जम, दम्बो, कोसी, दम्चे, दाढुलो, छाडा मुसल । 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय प्रविधिमा प्रविधिमा आधारित सामग्रीहरु बनाएको वृत्तचित्र, पोस्टर । 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय क्षेत्रमा पाइने काठ, उन प्रयोग गरी घारायसी सामग्रीहरु दुन्चे, सोलाक, लिउ, फेरुवा निर्माण गर्ने ठाउँमा लगेर अवलोकन गर्न लगाउने र सम्बन्धित व्यक्तिसंग उक्त सामग्रीहरु बनाउने तरिकाबाटे छलफल गर्न लगाउने । - उल्लिखित सामग्रीहरूको नमुना तथार पार्न लगाई त्यसको प्रयोगबाटे छलफल गराउने । - पानी घटटको परिचय बताइ विद्यालय नजिकै रहेको पानी घटटको अवलोकन भ्रमण गराउने । - पानी घटटको उपयोगिताबाटे छलफल गरी विद्यार्थीहरूलाई यस सम्बन्धी एक अन्वेष्ट लेख्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> - काठ र उनको प्रयोग गरी घारायसी सामग्री निर्माण गर्न लगाउने । - पानीघटटको परिचय दिन लगाउने । 	

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्पादित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
६	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय परम्परागत सिप - परम्परागत सिप र प्रविधिमा आधारित उद्योग व्यवसाय (फर्निचर उद्योग, आरन व्यवसाय, परम्परागत सिप डकर्मा, सिकर्मी, कपडा भुनाई) सम्बन्धी जानकारी दिन - स्थानीय परम्परागत प्रविधिहस्तबाट उत्पादित वस्त्रहस्तको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय परम्परागत सिप र प्रविधिमा आधारित उद्योग व्यवसाय (फर्निचर उद्योग, आरन व्यवसाय, परम्परागत सिप डकर्मा, सिकर्मी, कपडा भुनाई) सम्बन्धी जानकारी - स्थानीय परम्परागत प्रविधिहस्तबाट उत्पादित वस्त्रहस्तको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय परम्परागत सिप र प्रविधिमा आधारित उद्योग व्यवसाय (बेट, निगालो उद्योग, फर्निचर उद्योग, आरन व्यवसाय, तितेपाती प्रशोधन, डकर्मी, सिकर्मी, कपडा भुनाई) - सञ्चालनमा रहेको ठाउँमा लोगो अवलोकन गराउने र सम्बन्धित व्यक्तिसँग उक्त उद्योगले उत्पादन गर्ने सामग्रीहस्तका उपयोगिताबाट छलफल गर्न लागाउने। - स्थानीय परम्परागत प्रविधिहस्तबाट उत्पादित वस्त्रहस्तको परिचय दिन साथै बालुवा बाट सुन छाने पेसाका बोया परिचय दिने। 	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय परम्परागत सिप र प्रविधिमा आधारित उद्योग व्यवसाय सम्बन्धीत वृत्तिचर प्रस्तुत गरी यसले हामी समाजमा पार्ने प्रभावका बाटे छलफल गर्न लागाउने। - एक स्थानीय उद्योगको अवलोकन अध्ययन भ्रमण गरी उक्त उद्योगको परिचय, उत्पादित वस्तुको उपयोगिताता समेत। प्रतिवेदन तयार पारी प्रस्तुत गर्न लागाउने। - विद्यार्थीहरूको प्रस्तुतिको अवलोकन, मूल्यांकन गर्ने। 		

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्पादित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
७	<ul style="list-style-type: none"> - सिमकोट गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालित व्यवसायको परिचय बताउन, - सिमकोट गाउँपालिका क्षेत्र सञ्चालित व्यवसायबाट आर्थिक व्यवसायबाट आर्थिक क्षेत्रमा परेको प्रभाव। 	<ul style="list-style-type: none"> - सिमकोट गाउँपालिका भित्र सञ्चालित व्यवसायसंग सम्बन्धित व्यवसायबाट आर्थिक क्षेत्रमा परेको प्रभाव। 	<ul style="list-style-type: none"> - सिमकोट गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालित व्यवसायहरूको परिचय, - सिमकोट गाउँपालिका भित्र सञ्चालित व्यवसायबाट आर्थिक क्षेत्रमा परेको प्रभाव। 	<ul style="list-style-type: none"> - विद्यालयको नार्जिकमा रहेको वा सिमकोट गाउँपालिकाक्षेत्र भित्र सञ्चालित व्यवसायहरूको सूची विभिन्न व्यवसायसंग सम्बन्धित व्यवसायको महत्त्व लिने र व्यवसायको महत्त्व बुङ्दागात रूपमा लेख्न लागाउने। - अवलोकन भ्रमणमा सम्बन्धित व्यवसायीसँग छलफल गरी व्यवसायले आर्थिक क्षेत्र (जीवन स्तरमा भएको बृद्धि, रोजगारीका अवसरको सृजना र आयआर्जन) मा पूऱ्याएको सकारात्मक पक्षलाई समेतर प्रतिवेदन तथार गरी बुङ्दागत रूपमा प्रस्तुत गर्न लगाउने। 	<ul style="list-style-type: none"> - सिमकोट गाउँपालिकाभित्र सञ्चालित व्यवसायहरूको परिचय दिन लगाउने। - व्यवसाय सञ्चालनबाट रोजगारीको क्षेत्रमा पर्ने प्रभाव भन्न र लेख्न लगाउने। - व्यवसायले व्यवसायीको जीवनमा पर्ने सकारात्मक प्रभावहरू बुङ्दागत रूपमा लेख्न र भन्न लगाउने। 	१४

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	ईशिक सामग्री	सम्मानित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
८	-सिमकोट गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सम्भावित पेसा व्यवसायको परिचय बताउन -आर्थिक र रोजगारीका क्षेत्रमा पार्न सक्ने प्रभावको महत्त्व बताउन -व्यवसाय छोटोट सिप विकास गर्ने ।	-सिमकोट गाउँपालिका क्षेत्र भित्र सम्भावित पेसा व्यवसाय संग पशुपालन, मैरी पालन, चान व्यवसाय, तरकारी खेती, फलफूल खेती आदि ।	-सम्भावित पेसा व्यवसायसँग सम्बन्धित वृत्तचित्र, पोस्टर, तालिम सामग्री चित्र, चार्ट, पोस्टर तथा तस्विरहरू	-सिमकोट गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सम्भावित पेसा व्यवसायको बारेमा छलफल गर्ने । सम्भावित पेसा व्यवसायको सूची तयार पार्ने । -सम्भावित पेसा व्यवसाय पशुपालन, मैरी पालन, चान व्यवसाय, तरकारी खेती, फलफूल खेती आदि ।	-सिमकोट गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सम्भावित पेसा व्यवसायको बारेमा लेखन र भन्न लगाउने -यसले आर्थिक र रोजगारीका क्षेत्रमा पार्न सक्ने प्रभावका बारेमा लेखन र भन्न लगाउने ।	१४

५. स्थानीय स्तरमा क्रियाशील सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूको भूमिका परिव्याल

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्बन्धित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
१	<ul style="list-style-type: none"> हाप्ना सामाजिक सङ्घसंस्था र व्यक्तित्वहरूका नाम भन्न । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय शैक्षिक तथा सामाजिक संस्थाहरू, परिवार, विद्यालय स्थानीय प्रख्यात / विशिष्ट व्यक्तिहरूको चित्र र नाम । 	<ul style="list-style-type: none"> विशिष्ट व्यक्तिहरूको चित्र र नाम । 	<ul style="list-style-type: none"> परिवारको र विद्यालयको बारे प्रदर्शनी तथा प्रत्यक्ष भेटधाट गराउने चित्रपती, शब्द पत्रीमा स्थानीय व्यक्तिहरूको नाम प्रस्तुत गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> चित्रको माध्यमबाट परिवार तथा विद्यालय चिन्न लगाउने स्थानीय प्रख्यात / विशिष्ट व्यक्तिहरूको नाम सोड्ने । 	१४
२	<ul style="list-style-type: none"> हाप्ना सामाजिक सङ्घसंस्था र व्यक्तित्वहरूका बारेमा भन्न । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय शैक्षिक तथा सामाजिक संस्थाको नाम, (विद्यालय स्वास्थ्य चौकी, बडा) स्थानीय प्रख्यात / विशिष्ट व्यक्तिहरूको पहचान । 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र, भिडियो । सामाजिक संस्थाको नाम, (विद्यालय स्वास्थ्य चौकी, बडा) स्थानीय प्रख्यात / विशिष्ट व्यक्तिहरूको पहचान । 	<ul style="list-style-type: none"> परिवार, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकीबाटे प्रदर्शनी तथा प्रत्यक्ष भेटधाट गराउने चित्रपती, शब्दपत्रीमा स्थानीय व्यक्तित्वहरूको नाम प्रस्तुत गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> परिवार, विद्यालय तथा स्वास्थ्यचौकी चित्रको माध्यमबाट चिन्न लगाउने तथा त्यसमा नेतृत्व गर्नेको नाम सोड्ने खातिप्राप्त क्षेत्रहरूमा व्यक्तिहरूको नाम सोड्ने । 	१४
३	<ul style="list-style-type: none"> हाप्ना सामाजिक सङ्घसंस्था र व्यक्तित्वहरूका बारेमा भन्न । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय शैक्षिक तथा सामाजिक संस्थाहरूको परिचय विद्यालय, स्वास्थ्य, संस्था चौकी बडा कार्यालय, सहकारी, स्थानीय प्रख्यात / विशिष्ट व्यक्तित्वहरूको सूची । 	<ul style="list-style-type: none"> विशिष्ट व्यक्तित्वहरूको सूची । 	<ul style="list-style-type: none"> वडहरूबाटे प्रदर्शन तथा प्रत्यक्ष भेटधाट गराउने विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, प्रहरी चौकी बडा कार्यालय चित्रपती, शब्दपत्रीमा स्थानीय व्यक्तित्वहरूको नाम प्रस्तुत गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> चित्रको माध्यमबाट स्वास्थ्य संस्था प्रहरी चौकी चिन्न लगाउने, बडा कार्यालय स्थानीय प्रख्यात व्यक्तिहरूका नामहरू सोड्ने । 	१४

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्बन्धित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
४	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो बडा तथा छिमेकी वडामा रहेका सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूको नाम र प्रदान गर्ने सेवा बताउन । ● आफ्नो गाउँ, टोल, विद्यालय, वडामा गठित बालबचव र बाल सञ्जालको पहिचान गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो बडा तथा छिमेकी वडामा रहेका सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूको नाम र प्रदान गर्ने सेवा बताउन । ● आफ्नो गाउँ, टोल, विद्यालय, वडामा गठित बालबचव र बाल सञ्जालको पहिचान गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो बडा तथा छिमेकी वडामा रहेका सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूको नामको सूची ● चित्र, तस्वीर, यिनबाट प्रदान गर्ने सेवाहरूको सूची ● बाल बचव र बाल सञ्जाल 	<ul style="list-style-type: none"> ● अनुभवमा आधारित छलफल, चित्र छलफल समूह कार्य, भूमिका अभिनय, जोडा मिलाउने खेल, क्षेत्र भ्रमण, परियोजना कार्य, आफ्नो गाउँ, ठाउँ ५ विद्यालयमा गठन गरिएका विभिन्न कलबहरू भन्न लगाउने । ● अनुभवमा आधारित छलफल, चित्र छलफल, समूह कार्य, भूमिका अभिनय, जोडा मिलाउने खेल, क्षेत्र भ्रमण, कुराकानी, खोजबीन साक्ष्यांतिक बालबालिकासँग सम्बन्धित संस्थाहरूको कार्य तथा भूमिका संस्थाहरूको कार्य तथा भूमिका दर्शाउने बताउन ● विभिन्न कलब (बाल, इको, रेडक्स, स्काउट आदी) हरूको नाम र (बाल, इको, रेडक्स, स्काउट आदी) हरूको नाम र काम बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● भूमिका अभिनय प्रदर्शनमा देखाएको सजीवताको अवलोकन, प्रश्नहरूको उत्तर वा विद्यार्थीहरूले दिएको मौखिक तथा लिखित प्रतिक्रिया, सामर्थिक तथा व्यक्तिगत कार्य अन्यायसमा सक्रिय सहभागिताको अवस्था जस्ता प्रश्नहरूको उपयोग, उनीहरूबाट सम्पादन गरेका कार्यहरूको अभिलेख अध्ययन सक्रिय बालबचवहरूको नाम भन्न लगाउने । ● भूमिका अभिनय प्रदर्शनमा देखाएको सजीको अवलोकन, प्रश्नहरूको विद्यार्थीहरूले दिएको मौखिक तथा लिखित प्रतिक्रिया, सामर्थिक तथा व्यक्तिगत कार्य अन्यायसमा सक्रिय सहभागिताको अवस्था जस्ता प्रश्नहरूबाट सम्पादन गरेका कार्यहरूको अभिलेख अध्ययन सक्रिय बालबचवहरूको नाम भन्न लगाउने । 	१४
५	<ul style="list-style-type: none"> ● गाउँपालिका भित्र भित्र रहेका बालबालिकासँग बालबालिकासँग सम्बन्धित संस्थाहरूको कार्य तथा भूमिका बताउन ● विभिन्न कलब (बाल, इको, रेडक्स, स्काउट आदी) हरूको नाम र काम बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● गाउँपालिकाभित्र रहेका बालबालिकासँग साक्ष्यांतिक संस्थाहरूको कार्य तथा भूमिका बताउन ● विभिन्न कलब (बाल, इको, रेडक्स, स्काउट आदी) हरूको नाम र काम बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● गाउँपालिकाभित्र रहेका बालबालिकासँग साक्ष्यांतिक संस्थाहरूको कार्य तथा भूमिका दर्शाउने बताउन ● विभिन्न कलबहरूको काम बताइदिने बताउन लगाउने बताइदिने ● कामहरूको सूची 	<ul style="list-style-type: none"> ● अनुभवमा आधारित छलफल, चित्र छलफल, समूह कार्य, भूमिका अभिनय, जोडा मिलाउने खेल, क्षेत्र भ्रमण, कुराकानी, खोजबीन साक्ष्यांतिक परियोजना कार्य विभिन्न कलबहरूको काम बताइदिने बताउन लगाउने बताइदिने ● अनुभवमा आधारित छलफल, चित्र छलफल, समूह कार्य, भूमिका अभिनय, जोडा मिलाउने खेल, क्षेत्र भ्रमण, कुराकानी, खोजबीन साक्ष्यांतिक परियोजना कार्य विभिन्न कलबहरूको काम बताइदिने बताउन लगाउने बताइदिने ● सामर्थिक तथा व्यक्तिगत कार्य अन्यायसमा सक्रिय सहभागिताको अवस्था जस्ता प्रश्नहरूबाट सम्पादन गरेका कार्यहरूको अभिलेख अध्ययन सक्रिय बालबचवहरूको नाम भन्न लगाउने । 	१३	

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विभावस्तुका विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्बोधित व्यक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्यांडकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
६	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाभित्र रहेका सामाजिक सङ्घसंस्थाहरूको पारिचान, कार्यक्षेत्र र तिनीहरूले खेलेको भूमिका वताउन, बालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरूको पारिचान, र कार्यक्षेत्र र तिनीहरूले खेलेको भूमिका वताउन र बालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरूको पारिचया 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाभित्र रहेका सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूको पारिचान, र कार्यक्षेत्र र तिनीहरूले खेलेको भूमिका वताउन, बालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरूको पारिचान, र कार्यक्षेत्र र तिनीहरूले खेलेको भूमिका वताउन र बालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरूको पारिचया 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाभित्र रहेका सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूको नमको सूची, कार्य क्षेत्र तिनीहरूले खेलेको भूमिका वताउन, बालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरूको पारिचया 	<ul style="list-style-type: none"> अनुभवमा आधारित छलफल, चित्र समूहकार्य, जोडा मिलाउने खेल, क्षेत्रभ्रमण, कुराकानी, खोजिवन सम्बन्धी परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> भूमिका अभिनय, प्रदर्शनमा देखाएको सजीवताको अवलोकन, प्रश्नहरूको उत्तर वा विद्यार्थीहरूले दिएको मौखिक तथा लिखित प्रतिक्रिया, सामूहिक तथा व्यक्तिगत कार्य अन्यसमा सक्रिय सहभागिताको अवस्था जस्ता पश्चहरूको उपयोग, उनीहरूबाट सम्पादन गरेका कार्यहरूको अभिलेख अध्ययन, गठन प्रक्रिया सोहँ 	१३
७	<ul style="list-style-type: none"> क्रियाशील सङ्घ संस्थाहरूबाट सञ्चालन गरिने कार्यक्रममा स्थानीय तह तथा सरोकारबालाहरूको भूमिका वर्णन गर्न । बालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरूको महत्व र आवश्यकता 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका तथा वरपर क्रियाशील सामाजिक सङ्घ सञ्चालन गरिने कार्यक्रममा स्थानीय तह तथा सरोकारबालाहरूको भूमिका वर्णन गर्न । बालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरूको महत्व र आवश्यकता 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका तथा सामाजिक सङ्घ सञ्चालन गरिने कार्यक्रममा स्थानीय तह तथा सरोकारबालाहरूको भूमिका वर्णन गर्न । बालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरूको महत्व र आवश्यकता 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका तथा सामाजिक सङ्घ सञ्चालन गरिने कार्यक्रममा स्थानीय तह तथा सरोकारबालाहरूको भूमिका वर्णन गर्न । बालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरूको महत्व र आवश्यकता 	<ul style="list-style-type: none"> भूमिका अभिनय प्रदर्शनमा देखाएको सजीवताको अवलोकन, प्रश्नहरूको विद्यार्थीहरूले दिएको मौखिक तथा लिखित प्रतिक्रिया, सामूहिक तथा व्यक्तिगत कार्य अन्यसमा सक्रिय सहभागिताको जस्ता पश्चहरूको उपयोग, उनीहरूबाट सम्पादन गरेका भूमिका अभिलेख अध्ययन, सोहँ गठन प्रक्रिया सोहँ 	१३

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयक्रमस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
८	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाभित्र तथा आसपास रहेका सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूको योगदान, समन्वय र सहकार्यको योगदान, समन्वय र सहकार्यको वर्णन गर्ने। बालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरूको काम कर्तव्य र अधिकार बताउन सम्बद्ध संस्थाहरूको काम कर्तव्य र अधिकार 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाभित्र तथा आसपास रहेका सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूको योगदान, समन्वय र सहकार्यको वर्णन गर्ने। बालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरूको काम कर्तव्य र अधिकार बताउन सम्बद्ध संस्थाहरूको काम कर्तव्य र अधिकार 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाभित्र तथा आसपास रहेका सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूको योगदान, समन्वय र सहकार्यको वर्णन गर्ने। बालबालिका सम्बद्ध संस्थाहरूको काम कर्तव्य र अधिकार बताउन सम्बद्ध संस्थाहरूको काम कर्तव्य र अधिकार 	<ul style="list-style-type: none"> अनुभवमा अभिनय प्रदर्शनमा देखाएको सजीवताको अवलोकन, भूमिका अभिनय प्रदर्शनमा देखाएको सजीवताको अवलोकन, प्रश्नहरूको उत्तर वा विद्यार्थीहरूले दिएको मौखिक तथा लिखित प्रतिक्रिया, जोडा मिलाउने खेल, क्षेत्रभ्रमण, परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> भूमिका अभिनय, छलफल, चित्र छलफल, समहकार्य, भूमिका अभिनय, जोडा मिलाउने खेल, क्षेत्रभ्रमण, परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> भूमिका अभिनय प्रदर्शनमा देखाएको सजीवताको अवलोकन, प्रश्नहरूको उत्तर वा विद्यार्थीहरूले दिएको मौखिक तथा लिखित प्रतिक्रिया, सामग्रिक तथा व्यक्तिगत कार्य अभ्यासमा सक्रिय सहभागिताको अवस्था जस्ता पक्षहरूको उपयोग, उन्नीहरूवाट सम्पादन गरेका कार्यहरूको अभिलेख अध्ययन काम कर्तव्य र अधिकार भन्न लाग्नाउने

६. विषद् व्यवस्थापन (१-३)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषय कक्षको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
१	► घरभित्र र घरबाहिर हुन सक्ने विषद् (भन्दाङ चहदा, बान्डमा खेल्दा, घरको दुने जोखिमको पहिचान गर्न।	घरभित्र र बाहिर भेरतेका र हुन सक्ने विषद्को पहिचान गर्न।	चित्र श्रव्यदृश्य सामग्रीहरु अबलोकन	► चित्र एवम् दृश्य सामग्रीको माध्यमबाट विषद्को पहिचान गर्न लगाउने, ► आफ्नो घरभित्र र बाहिर वा वरवर घटन सबै प्रकोप वा विषद्को नाम भन्न लगाउने र विद्यार्थीको अनुभव छलफल गर्न लगाउने। ► शिक्षकले विगतमा घटेका घटनाहरूको अनुभव सुनाई विषद्को परिचय दिने।	● दुर्घटनाको सामना गरेका विद्यार्थीलाई अनुभव सुनाउन लगाएर, ● प्रकोपको चित्र र नामको जोडा मिलाउन लगाएर।	१४
२	► घर वरपरका विषद् जस्तै : आगलागी, हावाहुरी, बाढी पहिरो आदिको पहिचान दिन ► घरभित्र र वरपर हुने जोखिमहरूबाट बच्ने उपाय बताउन	घर वरपरका विषद् जस्तै : आगलागी, हावाहुरी, बाढी हावाहुरी, बाढी पहिरो आदिको पहिचान दिन ► घरभित्र र बाहिर वा वरपर हुने जोखिमहरूबाट बच्ने उपाय बताउन	चित्र श्रव्यदृश्य सामग्रीहरु अबलोकन	► चित्र पोस्टर वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट प्रकोपको पहिचान गराउने ► विद्यार्थीलाई आफूले देखेका, भोगेका र अनुभव गरेका प्रकोपका बारेमा आफ्न अनुभव सुनाउन लगाउने, ► शिक्षकले स्थानीय स्तरमा घटने प्रकोपका केही उदाहरण (आगलागी, हावाहुरी, बाढीपहिरो) सुनाएर आपसमा छलफल गराउने। ► चित्रको माध्यमबाट जोखिम पहिचान गर्न लगाएर,	● प्रकोपको चित्र र नामको जोडा मिलाउन लगाएर। ● दुर्घटनाबाट बच्नेका विद्यार्थीहरूलाई अनुभव सुनाउन लगाएर, ● चित्रको माध्यमबाट जोखिम पहिचान गर्न लगाएर, ● जोखिमबाट बच्ने उपाय भन्न लगाएर।	१४

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषय कस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
३	► विद्यालयभित्र हुने जोखिमहरूबाट सावधानी सावधानी अपनाउन ।	► विद्यालय परिसरमा हुने जोखिम, भूकम्प, महामारी, चट्याङ्गबाट सुरक्षा सुरक्षित हुनको लागि आवश्यक सावधानी अपनाउन ।	चित्र श्रव्यदृश्य सामग्रीहरू अवलोकन	<ul style="list-style-type: none"> ► चित्र पोस्टर वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट विद्यालयभित्र हुन सक्ने विभिन्न जोखिमहरूको छलफल गराउने । ► विद्यालय परिसर भ्रमण वा अवलोकन गरी विभिन्न जोखिमयुक्त स्थानहरू पहिचान गराई ती स्थानहरू जोखिमयुक्त हुनुको कारणबाटे छलफल गर्ने । ► विद्यालयमा हुने विभिन्न जोखिमहरूबाट बच्ने उपायहरू छलफल गर्न लगाउने र शिक्षकले सहयोग गर्ने । ► श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमले (वि.सं. २०८० सालको भूकम्प र अन्य भूकम्प) चिनारी गराउने र त्यस सम्बन्धी अनुभव साटासाट गर्न लगाउने । ► चित्रको माध्यमले भूकम्पबाट बच्ने उपाय बताउने र छलफल गराई भूकम्पबाट हुने क्षति कम गर्न कृत्रिम घटना अन्यस्त गराउने । ► चित्र पोस्टर वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट माहमारीको बारेमा जानकारी दिने । ► भूकम्प, माहमारी र चट्याङ्ग आदिबाट बच्ने उपायको बारेमा छलफल गर्ने भूकम्प र महामारीबाट बच्नको लागि गरिने कृत्रिम अन्यस्त गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्यालयमा हुने जोखिमहरू बताउन लगाउने । ● विद्यालयमा हुने जोखिमहरूबाट बच्ने उपायको लालिका बनाउन लगाउने । ● भूकम्पबाट बच्ने उपायहरू बताउन लगाएर, ● विभिन्न महामारीहरूबाट बच्ने उपायहरू बताउन लगाएर, ● चट्याङ्गले गर्ने क्षतिलाई बताउन लगाएर । 	१४

६. विषय व्यवस्थापन (४-५)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्पादित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य घटाए
४	<ul style="list-style-type: none"> ► चाडपर्वको अवसरमा हुने जोखिम (पिड, चड्गा, पटका, खाना, व्यवहार आदि) परिचयान गर्ने, ► प्राकृतिक विषद् र मानव स्थिरित विषद्का प्रभाव एवम् असरहरु बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> ► चाडपर्वको अवसरमा हुने जोखिम (पिड, चड्गा, पटका, खाना, व्यवहार आदि) परिचयान गर्ने, ► प्राकृतिक विषद्का प्रभाव एवम् असरहरु बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> ► समुदायमा मानाइने विभिन्न चाडहरु मनाउदा बालबालिकाले गर्ने मुख्य क्रियाकलापको सूची बनाई प्रस्तुत गर्न लगाउने । ► ती क्रियाकलापमध्ये कुन कुन जोखिमयक्त छुन् बँदागात रुपमा टिपोट गर्न लगाउने । ► कथा, पोस्टर, झिडियो, समाचार लेखिएको घटनाहरुको पर्देशन गरी चाडपर्वको समयमा हुने जोखिमहरुको बारेमा छलफल गराउने । ► विगत एक वर्षभित्र विद्यालय एवम् घर वरिपरि घटेका विभिन्न घटनाहरुको सूची तथार गर्न लगाउने । ► विद्यार्थीहरुलाई समूहमा विभाजन गरी सूचीकृत घटनाहरुमध्ये कुन कुन मानव स्थिरित वा प्राकृतिक हुन् छुट्टियाउन लगाउने । ► चित्र, शब्ददृश्य सामग्री, पोस्टर आदिका माध्यमबाट सबारी दुघटनाको परिचय दिने । ► विद्यालय नीजिकको सडकमा भएका कुनै घटना सबारी दुघटनाका बारेमा बताउदै यसको परिचय दिने, 	<ul style="list-style-type: none"> ► चाडपर्वको बेला पिड खेल्दा, चड्गा उडाउदा, पटका पट्काउदा, खाना खाँदा हुन सबैं जोखिम के के हुन सक्छन् भनें बारेमा विभिन्न प्रश्न सोधेर । ► प्राकृतिक र मानव स्थिरित विषद्को सूची बनाउन लगाउने । ► सबारी दुर्घटना भनेको के हो सोध्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ► चाडपर्वको बेला पिड खेल्दा, चड्गा उडाउदा, पटका पट्काउदा, खाना खाँदा हुन सबैं जोखिम के के हुन सक्छन् भनें बारेमा विभिन्न प्रश्न सोधेर । ► प्राकृतिक र मानव स्थिरित विषद्को सूची बनाउन लगाउने । ► सबारी दुर्घटना भनेको के हो सोध्ने । 	१४

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्बन्धित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
५	► चाडपर्वको समयमा हुने जोखिम (चड्गा, पिड, पटका, खाना, व्यवहार आदिको असर बताउन	► चाडपर्वको समयमा हुने जोखिम (चड्गा, पिड, पटका, खाना, भिर, रुख, साँघ, खोला, हेल व्यवहार) आदिको असर		<ul style="list-style-type: none"> ► चाडपर्वको समयमा बालबालिकाले गर्ने मुख्य क्रियाकलापको सूची बनाई प्रस्तुत गर्न लगाउने । ► ती मध्ये जोखिमयुक्त क्रियाकलापको बुँदा टिपोट गराउने, ► कथामा विद्यार्थीहरूलाई समूहमा विभाजन गरी चाडपर्वको बेलामा मानिसले गर्ने विभिन्न क्रियाकलापमा (चड्गा, पिड, पटका, खाना व्यवहार आदिका प्रत्यक्ष र परोक्ष असरहरु बताउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ► तलका कार्य गर्दा अपनाउने २/२ ओटा सावधानी भन्नहोस् । ● पिड-खेल्दा ● चड्गा उडाउदा ● खाना खाँदा 	१४
	► प्राकृतिक विपद् र मावन स्थिरित विपद्वाट साना बालबालिकाको संरक्षण गर्न	► प्राकृतिक विपद् र मावन स्थिरित विपद्वाट साना बालबालिकाको संरक्षण		<ul style="list-style-type: none"> ► प्राकृतिक विपद् (बाढी, पहिरो, भूकम्प, हावाहुरी आदि) र मानव स्थिरित विपद् (आगलारी, पटका पटकाउदा, खाना, व्यवहार आदि) को बारेमा छलफल गर्ने ► ती बालबालिकालाई माथि उल्लेखित व्यवहारबाट कम्तरी संरक्षण गर्ने भन्ने सच्चर्भमा बुँदा टिपोट गर्न लगाई आफूले सधाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक र मानव स्थिरित विपद्वाट संरक्षण हुने तीन कारण भन्नहोस् । 	
	► बाढी र पहिरोबाट हुने असर, क्षति बताउन ।	► बाढी, पहिरो र डुवानबाट हुने असर, क्षति बताउन		<ul style="list-style-type: none"> ► चित्र, पोस्टर, भिडियो आदिका माध्यमबाट बाढी पहिरो आदिको परिचय गराउने । ► प्रत्येक सम्पुर्ण क्रियार्थीलाई समूहगत रूपमा बाढी, पहिरो, डुवानका बारेमा सम्पूर्ण रूपमा १/१ जनालाई प्रस्तुत गर्न लगाउने। ► बाढी, पहिरो डुवानबाट बच्न समुदायले गरेका रामा प्रथासहरुको उदारण दिई, समाचार कथा, भिडियोको माध्यमबाट यसबाट हुने क्षतिबार जानकारी गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ► बाढी, पहिरो र डुवानबाट हुने क्षतिबारे प्रश्न सोहन । ► यस्ता क्षति समुदायमा कस्तो असर पर्दै, भन्न लगाउने । 	

► बाढी र पहिरोबाट हुने असर, क्षति बताउन -	► बाढी, पहिरोबाट हुने असर, क्षति बताउन -
	► चित्र, पोस्टर, भिडियो आदिका माध्यमबाट बाढी, पहिरो आदिको परिचय गराउने -
	► प्रत्येक समूहका विद्यार्थीलाई समूहगत रूपमा बाढी, पहिरो, डुबानका बरेमा समूहगत रूपमन १/१ जनालाई प्रस्तुत गर्न लगाउने -
	► बाढी, पहिरो डुवानबाट बच्न समदायले गरेका रामा प्रयासहरुको उदारण दिई, समाचार कथा, भिडियोको माध्यमबाट यसबाट हुने क्षतिबार जानकारी गराउने -

- चित्र, पोस्टर, भिडियो आदिका माध्यमबाट बाढी, पहिरो आदिको परिचय गराउने -
- प्रत्येक समूहका विद्यार्थीलाई समूहगत रूपमा बाढी, पहिरो, डुबानका बरेमा समूहगत रूपमन १/१ जनालाई प्रस्तुत गर्न लगाउने -
- बाढी, पहिरो डुवानबाट बच्न समदायले गरेका रामा प्रयासहरुको उदारण दिई, समाचार कथा, भिडियोको माध्यमबाट यसबाट हुने क्षतिबार जानकारी गराउने -

► बाढी, पहिरोबाट हुने असर, क्षति बताउन -	► बाढी, पहिरो डुवानबाट हुने क्षतिबारे प्रश्न सोङ्खन -
	► यस्ता क्षति समुदायमा करतो असर पछ्य भन्न लगाउने -

६. विपद् व्यवस्थापन (६-८)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	विधि	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	कार्य घटना
६	<p>१. विपद्पूर्व अपनाइने सजकताबारे जानकारी दिन,</p> <p>१.१. विभिन्न प्रकारको महामारीहरुको जानकारी दिन,</p> <p>१.२. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई विपद्वाट हुने जोखिम परिचिन न गर्न,</p> <p>१.३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई विपद्वाट हुने जोखिम परिचिन न गर्न,</p> <p>१.४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई विपद्वाट हुने जोखिमवाट सुरक्षित राख्न विद्यार्थीको भूमिका बताउन,</p> <p>१.५. विपद्वाट हुने दुर्घटनाबाट हुने क्षतिका लागि पूर्व तयारी गर्न,</p>	<p>१. महामारीको परिचय भन्न,</p> <p>१.२. महामारीका प्रकार बताउन-जस्तै :</p> <p>कोभिड-१९, डेंगू, झाडापछाला।</p> <p>१.३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई विपद्वाट हुने जोखिम परिचिन न गर्न,</p> <p>१.४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई विपद्वाट हुने जोखिम परिचिन न गर्न,</p> <p>१.५. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई विपद्वाट हुने जोखिमवाट सुरक्षित राख्न विद्यार्थीको भूमिका बताउन,</p> <p>१.६. विपद्वाट हुने दुर्घटनाबाट हुने क्षतिका लागि पूर्व तयारी गर्न,</p>	<ul style="list-style-type: none"> सिकाइ सिप, जिम्मेवारीएकम् प्रतिबद्धता, सक्रियतापूर्वक सुन्ने, वैयक्तिक जिम्मेवारी, सामाजिक एवम् नागरिक जिम्मेवारी, प्रयोग सिप रचनात्मक सोचाइ सहकर्प सिप दृश्य साक्षरता सिप । 	<ul style="list-style-type: none"> महामारीको खोजी गर्न लगाउने भिडियो र समाचारको माध्यमबाट प्रष्ट पार्ने, महामारीको सूची बनाई प्रस्तुत गर्न लगाउने, कोभिड, पलु, फाडा पखालाका कारण विषय अन्तरक्रिया गराउने, महामारीको क्षति, असर र प्रभाव छलफल र टिपोट गर्न लगाउने, सोचाइ सहकर्प सिप सूची बनाउन लगाउने, महामारीबाट बचन व्यक्तिगत साक्षरता आगलागी हुन नादिन ती वटा सावधानीका बारेमा सोधेर, भूक्षय न्यूनीकरणका लागि समुदायले गर्न सक्ने ३ वटा कार्यहरु सोधेर । 	<p>१. कोभिडबाट बच्ने उपायहरु सोधेर, विपद्को समयमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको संरक्षण गर्न सकिने उपाय सोधेर,</p> <ul style="list-style-type: none"> बाढी, डेलो, आगलागी हुन नादिन ती वटा सावधानीका बारेमा सोधेर, भूक्षय न्यूनीकरणका लागि समुदायले गर्न सक्ने ३ वटा कार्यहरु सोधेर । 	<p>१५</p>

<p>१.५. नदी, खोलाहरबाट हुने विपद्दको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु बताउन,</p> <p>१.६. विपद् त्यनीकरणका लागि विद्यार्थी, शिक्षक र समुदायको भूमिका बताउन,</p> <p>१.७. कृत्रिम अभ्यास गर्न ।</p>	<p>१.६. नदी खोलाबाट हुने कटान, डुवान व्यवस्थापन गर्ने कार्यहरु छलफल गरी बनाउने,</p> <ul style="list-style-type: none"> • बढी जोखिमयुक्त घाउँ पहिचान गर्न लगाउने, • समाचार, भिडियोको माध्यमबाट दृधटना रोकथाम पूर्व तयारी छलफल गराउने, • दृधटना त्यनीकरणको लागि विद्यार्थी, शिक्षालय र समुदायको भूमिका छलफल गराउने, • दृधटना अभ्यास गराउने । <p>१.७.विपद् दृधटना त्यनीकरणका लागि विद्यार्थी, शिक्षक, विद्यालय र समुदायको भूमिका बताउन,</p> <p>१.८. कृत्रिम अभ्यास गर्न ।</p>	
<p>७</p>	<p>► भूकम्प सुरक्षित रहने उपायहरु,</p> <p>► भूकम्पबाट सुरक्षित घरको लागि पूर्व तयारी, सुरक्षित घरको लागि विद्यार्थीको भूमिका बताउन,</p> <p>► यात्राको समयमा हुने सवारी भ्रमणबाट हुने जोखिम पहिचान गर्न,</p> <p>► सडक दृधटनाबाट बच्न सावधानी अपनाउन,</p> <p>► विपद् रोकथाम पूर्व तयारी गर्न,</p>	<p>● प्रयोग सिप</p> <p>● सम्झौता भूकम्पको परिचय</p> <p>● खोजी</p> <p>● सञ्चार सिप</p> <p>● सहकार्य सिप</p> <p>● दृश्य साक्षरता</p> <p>● भूकम्पको असरहरु छलफल क्षमिलाई चित्र, शब्ददृश्यर भेडियो सामग्री मार्फत प्रस्तुत गर्न,</p> <p>● सम्झौता भूकम्पको परिचय</p> <p>● गर्नुपर्ने कार्य बताउन लगाएर,</p> <p>● सुरक्षित घर निर्माणमा विद्यार्थीको भूमिका भन्न लगाएर,</p> <p>● चित्र शब्ददृश्य र भिडियोको माध्यमबाट सुरक्षित घरका विशेषता जानकारी गराउने,</p> <p>● वैयक्तिक जिम्मेवारी सिकाइ सिप</p> <p>● भूकम्प सुरक्षित घरको महत्व र निर्माण विषयमा संचाद गर्ने,</p> <p>● सुरक्षित घर निर्माणमा मेरो भूमिका विषयमा छलफल र निष्कर्ष निकाले</p>

कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	विधि	सम्बन्धित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	कार्य घटना
	<p>► महामारी रोकथामको पूर्व तयारी गर्न</p> <p>► महामारी नियन्त्रणमा विद्यालय र समुदायको भूमिका वताउन,</p> <p>► पालिका स्तरमा विपद् विपद् व्यवस्थापनका लागि योजना र कार्यक्रम वताउन ।</p>	<p>► कोभिड, डेढ़ू, फाइपखाला नियन्त्रणमा विद्यालय र समुदायको भूमिका, सिमकोट गाउँपालिका स्तरमा विपद् व्यवस्थापनका लागि संलग्न संघन, सङ्घ संस्था योजना कार्यक्रमहरु ।</p> <p>► कोभिड, पलु, ड्याहुङ् आदि रोकथाम पूर्व तयारीहरु ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> सक्रियता पूर्वक सुन्ने साक्षरता सिप पाहचान सिप 	<ul style="list-style-type: none"> भूकम्पबाट सुरक्षित हुने उपायहरु वारेमा चित्र, तालिका, सूची निर्माण गरी विद्यालय, कोठामा टाँस्न लगाउने । भूकम्प प्रतिरोधात्मक भवन, घर बनाउने मापदण्ड बनाउने, घरमा रहदा भूकम्पबाट बच्ने कृतिम भटना अभ्यास गराउने महामारीको कथा, पोस्टर, भेडियो देखाएर जानकारी महामारीबाट बच्न अपनाउन पर्ने पूर्व तयारी वारे स्वास्थ्य क्षेत्रका व्यक्तिसँग साक्षात्कार गराउने, महामारी नियन्त्रमा विद्यालय र समुदायको भूमिका छलफल गराउने, विपद् व्यवस्थापन भएका कार्यको जानकारी गराउने, सिमकोट गा.पा.को विपद् व्यवस्थापन र सहजीकरण कार्य गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न महामारीको परिचय भन्न लगाएर महामारीबाट बच्ने पूर्व तयारीका बारेमा प्रश्नोत्तर गरर, विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य सोधेर । 	१५

क्रमांक	कक्षा	सिकाइ उपलब्धि	विद्यायकस्तुको विस्तृतीकरण	विधि	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया	कार्य घटना
d	9.	आपनो विद्यालयलाई विपद्बाट सुरक्षित बनाउन सहयोग गर्ने १.१ भूकम्प र विद्यालयका लागि पर्व तयारी र विचारीको भूमिका बताउन कार्यान्वयन गर्ने १.२. भूकम्पबाट हुने जोखिम न्यूनीकरणका कार्यान्वयन गर्ने १.३ विपद्द सामूहिक प्रतिकार्यका उपायहरु समुदायको भूमिका प्रदर्शन गर्ने, १.३ विपद्द सामूहिक प्रतिकार्यका उपायहरु महामारीको जानकारी बताउन १.४. विश्वका प्रमुख महामारीको जानकारी बताउन १.५ विपद्वाट सुरक्षित हुने उपायहरु चित्र, तालिका, सूची निर्माण गरी विद्यालय, कक्षाकोठामा टाँस्न लगाउने ।	प्रयोग सञ्चार सहकार्य दृश्य साक्षरता १.२ भूकम्पको जोखिम न्यूनीकरणका लागि विद्यालयको भूमिका समुदायको भूमिका प्रदर्शन १.३ विपद्द सामूहिक प्रतिकार्यका उपायहरु समुदायको भूमिका प्रदर्शन १.४ विपद्द सामूहिक प्रतिकार्यमा विद्यार्थीको भूमिका सहकार्य सोचाइ वैयक्तिक जिम्मेवारी १.५ विश्वका प्रमुख महामारीको जानकारी दिन (कोभिड १९, पलु, डेङ्गा, महामारीबाट विश्व समुदायमा भएको सिकाई जानकारी दिन १.६. महामारीबाट विश्व समुदायमा भएको सिकाई जानकारी दिन १.७ विपद्वाट व्यवस्थापन योजना निर्माण गर्ने । १.६ सडक सुरक्षा योजना निर्माण गर्ने ।	विपद्बाट विद्यालयलाई सुरक्षित बनाउने तरिका छलफल गर्ने भूकम्पको परिचय खोजी प्रस्तुत गर्ने भूकम्पबाट हुने असरहरु छलफल र हुने क्षती श्रव्यदृश्य र भिडियो सामग्रीमार्फत प्रस्तुत गर्ने, भूकम्प प्रतिरोधात्मक विद्यालयको महत्व र भवन अवलोकन गर्ने, लगाई रुजु सूचीको आधारमा सुरक्षाको अवस्था छलफल गराउने, सुरक्षित विद्यालयका लागि शाक्षक विद्यार्थी अभिभावकलाई छलफल गराउने । भूकम्पबाट सुरक्षित हुने उपायहरु चित्र, तालिका, सूची निर्माण गरी विद्यालय, कक्षाकोठामा टाँस्न लगाउने । भूकम्प प्रतिकार्यका लागि समूह, कल्व, संघ संस्थाहरुको आवश्यकता छलफल गराउने । विपद्वाट व्यवस्थापनका लागि समूह, रेडक्रस, सरकारी र गैर सरकारी कार्यालयको भूमिका छलफल योजना निर्माण गर्न । १.८ सडक सुरक्षा योजना निर्माण गर्न ।	सुरक्षित विद्यालयका लागि गर्नुपर्ने पूर्वतयारी बताउन, सुरक्षित विद्यालय निर्माणमा शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावकको भूमिका बताउन लगाएर, विपद्वाट विद्यालयमा रेडक्रस, गैर सरकारी संघ संस्थाको भूमिका भल्न लगाएर, प्रतिकार्यमा विद्यार्थीहरुले गर्न सक्ने कार्य विद्यार्थीहरुले गर्न सक्ने कार्य बताउन लगाएर । विभिन्न महामारीबाट विश्व समुदायमा भएको असर र सिकाई बताउन लगाएर		
d	10.	विद्यायकस्तुको विस्तृतीकरण	प्रयोग सञ्चार सहकार्य दृश्य साक्षरता १.२ भूकम्पको जोखिम न्यूनीकरणका लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका प्रदर्शन १.३ विपद्द सामूहिक प्रतिकार्यका उपायहरु महामारीको जानकारी बताउन १.४ विपद्वाट व्यवस्थापनका लागि समूह, रेडक्रस, सरकारी र गैर सरकारी कार्यालयको भूमिका छलफल योजना निर्माण गर्न ।	विपद्वाट विद्यालयका लागि गर्नुपर्ने पूर्वतयारी बताउन, सुरक्षित विद्यालय निर्माणमा शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावकको भूमिका बताउन लगाएर, विपद्वाट विद्यालयमा रेडक्रस, गैर सरकारी संघ संस्थाको भूमिका भल्न लगाएर, प्रतिकार्यमा विद्यार्थीहरुले गर्न सक्ने कार्य विद्यार्थीहरुले गर्न सक्ने कार्य बताउन लगाएर । विभिन्न महामारीबाट विश्व समुदायमा भएको असर र सिकाई बताउन लगाएर			
d	11.	विद्यायकस्तुको विस्तृतीकरण	प्रयोग सञ्चार सहकार्य दृश्य साक्षरता १.२ भूकम्पको जोखिम न्यूनीकरणका लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका प्रदर्शन १.३ विपद्द सामूहिक प्रतिकार्यका उपायहरु महामारीको जानकारी बताउन १.४ विपद्वाट व्यवस्थापनका लागि समूह, रेडक्रस, सरकारी र गैर सरकारी कार्यालयको भूमिका छलफल योजना निर्माण गर्न ।	विपद्वाट विद्यालयका लागि गर्नुपर्ने पूर्वतयारी बताउन, सुरक्षित विद्यालय निर्माणमा शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावकको भूमिका बताउन लगाएर, विपद्वाट विद्यालयमा रेडक्रस, गैर सरकारी संघ संस्थाको भूमिका भल्न लगाएर, प्रतिकार्यमा विद्यार्थीहरुले गर्न सक्ने कार्य विद्यार्थीहरुले गर्न सक्ने कार्य बताउन लगाएर । विभिन्न महामारीबाट विश्व समुदायमा भएको असर र सिकाई बताउन लगाएर			

	<ul style="list-style-type: none"> ● विपद् व्यवस्थापन समितिको भूमिका छलफल गराउने । ● समहमा छलफल गरी महामारीको परिचय दिन लगाउने/ कथा, पोस्टर, भिडियो र समाचारबाट जानकारी गराउने । ● ज्वेण, एचआइभी/एड्स, कोम्पिड-१९, जर्स्टा महामारीबाट बच्ने उपायहरु छलफल गराउने । ● महामारीहरुको उत्पत्ति, रोकथाम र नियन्त्रण गर्दा विश्व समदायमा भएका सिकाई छलफल गराउने, सूची निर्माण गर्न लगाउने ● महामारीहरुबाट सुरक्षित रहनका लागि तोकिएका चरण पुरा गरी साल्वन पानीले हात धृने अन्यास गराउने । ● प्राकृतिक प्रकोपबाट उत्पन्न हुने विपद्दहरुको बारेमा छलफल गरी सुरक्षित रहन गर्ने उपायहरु बारेमा भिडियो, पोस्टरको माट्यमबाट सुस्थित गराउने, विजङ्सन परामर्श लिने, छलफल गर्ने विजङ्सको सुभावको आधारमा क्रिति त्यनीकरण गर्ने कार्यहरुको सूची बनाई अल्पकालीन र दीर्घकालीन योजना निर्माण, अन्यास र सामानहरु प्रदेशन गर्ने । ● सहरी सडक सुरक्षा सम्बन्धि भिडियो वा पोस्टर प्रदृशन गर्ने । ● प्रहरी विजङ्सको सहयोगमा स्थानीय सडकको अवस्था ध्यान दिइ सुरक्षित बनाउन जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु (नाटक, वक्तृत्वकला, फोटो प्रदर्शनी) गर्ने
--	--

७. बल, वातावरण संरक्षण, हरित विद्यालय र फोहोरमेला व्यवस्थापन

कक्षा	विधववस्तु	विधववस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्बाधित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	कार्य घटना
१	<p>१. पानीका खोतहरु (मूल, दह, नदी, पोखरी) को चित्र हेरी नाम बताउन, २. बोट विरुनाको चित्र हेरी नाम बताउन,</p> <p>३. सरसफाइका सामग्री चिन्न वा नाम भन्न,</p> <p>४. तोकिएको निश्चित स्थान वा भाँडोमा फोहोर फाल्न</p>	<ul style="list-style-type: none"> पानीका खोतहरु जस्तै : दह, ताल, कर्णाली नदी, वा कुनै स्थानीय स्तरको खोलाहरुको चिनारी, बोटविरुनाका चित्र, बर्गैचाको चित्र, विद्यालय विरपिरिका बोटविरुनाहरु सरसफाइ 	<ul style="list-style-type: none"> धारा, इनार, पोखरी, मूल, खोला नदी आदिका चित्र वा पोस्टर नडकट, साभुन, बुरुस, मञ्जन आदि कुचो, बाल्टी, डस्टविन आदि। सरसफाइ 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र वा पोस्टरमा भएका वा उनीहरुले देखेका पानीका स्रोतहरुको नामका बारेमा छलफल गर्ने । नाम बताउन नसके बताइदिने । नडकट, साभुन, बुरुस, मञ्जन आदि कुचो, बाल्टी, डस्टविन आदि। रातो, निलो र हरियो बाल्टीमा कस्तो फोहोर जम्मा गर्ने बारे बताउने । विभिन्न प्रकारका फोहोरलाई आफुले सम्बन्धित स्थानमा फालेर देखाउने । विभिन्न रड्गाका (रातो, निलो र हरियो) बाल्टीहरुको प्रयोग 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र देखाई नाम भन्न लागाउने । तपाईंले पिउने वा प्रयोग गर्ने पानीको स्रोत कुन चित्रसँग मिल्दछ ? आदि विद्यालयको वरपरका बोटविरुना देखाई चिनाउने । तिमो बर्गैचामा के बिरुवा लगाएको छ ? रातो, नीलो र हरियो बाल्टीमा कस्तो फोहोर जम्मा गर्ने बारे बताउने । विद्यार्थीहरुलाई काठ, कागज, ढुङ्गा, प्लास्टिक, फलफुलका बोकाजस्ता फोहोर फाल दिने । रातो बाल्टीमा कस्तो फोहोर फालनुपर्छ । चित्र देखाई हात धुन के प्रयोग हुन्छ, जस्ता प्रश्नहरु सोळें । 	

<p>२</p> <ul style="list-style-type: none"> पानीका स्रोतहरुको नाम भन्न र लेख्न घर र विद्यालयमा वृक्षारोपणमा सहयोग र संरक्षण गर्न व्यक्तिगत सरसफाइमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम भन्न र लेख्न फोहोरको वर्गीकरण गरी तोकिएको स्थान वा भाडोमा काल्न । 	<ul style="list-style-type: none"> ■ नाजिकमा रहेका पानीका पानीका स्रोतहरु देखाई / चित्र देखाई दह, नदी, खोला, धारा आदिका चित्र /फोटो आदि चिनारी ■ घर औगन बाँचा आदि ठाउँमा वृक्षारोपण प्रयोग गरिएको नाम भन्न र लेख्न ■ फोहोरको वर्गीकरण कुहिने, नकुहिने वा पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने ■ रातो, नीलो वा हरियो बाल्टीको प्रयोग 	<ul style="list-style-type: none"> ■ धारा, इनार, नदी, खोला, ताल, आदिका चित्र ■ वृक्षारोपण गरेका चित्र, हरित विद्यालयको चित्र आदि ■ चाहेचा ठाउँमा वृक्षारोपण प्रयोग गरेका चित्र, हरित विद्यालयको चित्र आदि चित्रहरू, ■ रातो, नीलो वा हरियो बाल्टीको प्रयोग 	<ul style="list-style-type: none"> ■ नाजिकमा रहेका पानीका स्रोतहरु / चित्र देखाई नाम भन्ने / भन्न लगाउने, अन्य स्रोतको बारेमा छलफल गराउने, नाम लेख्न सधाउने । ■ वृक्षारोपण गर्दा के फाइदा हुन्छ ? ■ सरसफाइ गर्ने के चाहिन्छ ? ■ सफासुधार नभए हुन्छ ? ■ सरसफाइ सामग्री साबुन, नडकट, कैची रुमाल आदि देखाई के कामका लागि प्रयाग हुन्छ, घरस्मा के सामग्रीहरु छन्, आदिबाटे छलफल गर्ने गराउने । ■ विद्यालयको कक्षाकोठा वा हातामा जम्मा हुने फोहोरलाई वर्गीकरण गराई कुहिने र नकुहिने छहटाछ छुट्टै नाम भन्न लगाउने । ■ शिक्षकले बोर्डमा टिप्पनी को प्रयोग 	<ul style="list-style-type: none"> ■ तपाईं कहाँको पानी पिउनुहुन्छ ? ■ यो चित्र के हो ? ■ जोडा मिलाउनुहोस् । आदि ■ वृक्षारोपण गर्दा के फाइदा हुन्छ ? ■ सरसफाइ गर्ने के चाहिन्छ ? ■ सफासुधार नभए हुन्छ ? ■ तपाईंको कक्षामा सबै भन्दा सफा भएर को आएको छ ? ■ तपाईंको घरमा फोहोर के कसरी विसर्जन गर्नुहुन्छ । ■ केही फोहोर टिप्पर सम्बन्धित ठाउँमा फालेको अनुगमन गर्ने । ■ घर पालवा र जडाली जनावर / चरा चुरुड्गां, बोटिबिरुवाको नाम भन्न लगाउने / भानिदिने
--	--	---	--	---

कक्षा	विषयवस्तु	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण	मूल्यांकन प्रक्रिया	कार्य घटाए
३	► स्थानीय	<ul style="list-style-type: none"> ► विद्यालय ► विधिपरिको वातावरण ► जीव जनावर, बोटिवर्खा र चराचुरुडीको नाम लेखन, ► व्यक्तिगत सरसफाइमा प्रयोग हुने सामग्रीको नाम उल्लेख गर्ने र सफा साधार हुन, ► घर विद्यालयमा वृक्षारोपणको आवश्यकता र महत्व फोहोर व्यवस्थापन गर्ने तरिका उल्लेख गर्ने। 	<ul style="list-style-type: none"> ■ वित्रपती, पोस्टर आदि साबून, नड्कट, कैची, तैलिया, सेम्फो वा चित्रपतीहरु, बुलेटिन आदिमा प्रयोग भएका जीव जनावरहरु आदि सरसफाइ परिचय व्यक्तिगत सामग्रीको नाम उल्लेख गर्ने र सफा साधार हुन, घर विद्यालयमा वृक्षारोपणको आवश्यकता र महत्व फोहोर व्यवस्थापन गर्ने तरिका उल्लेख गर्ने। 	<ul style="list-style-type: none"> ■ विद्यार्थीलाई चित्र हेरेर छलफल गर्ने लगाउने। ■ विद्यार्थीलाई, जीवजनावर, बोटिवर्खा चराचुरुडीगीमध्ये देखाएर, केको चित्र हो ? नाम भन्न आवश्यक परे सहयोग गर्ने। ■ वित्रपतीहरु, प्रयोग भएका जीव जनावरहरु आदि सरसफाइ परिचय, प्रयोग गर्नेबाट छलफल गर्ने। ■ विद्यालयको वातावरणको सुन्दरताको अवलोकन गराई विद्यालय हाता सुन्दर गराउन के गर्नुपर्णा ? छलफल, राय सङ्कलन ■ विद्यालयको वातावरणको सुरक्षा विद्यालय / घरमा वृक्षारोपणको महत्व र आवश्यकता विद्यालयको वरपरको वातावरण 	<ul style="list-style-type: none"> ► चार ओटा विरुद्धाको नाम भन्न वा लेखेर साथीलाई देखाउन । ► तिमिलाई मन पर्ने कुनै एक चित्र बनाउ । ► सफा सुगाहर भएर आउन प्रोत्साहन र पुरस्कार ► सरसफाइका लागि चाहिने तीन ओटा सामग्रीको नाम उल्लेख गर्नुहोस् । ► वृक्षारोपण गर्दा के फाइदा हुन्छ ? ► हरित विद्यालय भनेको के हो ? ► फोहोर व्यवस्थापन गर्ने कुनै २ ओटा तरिका लेखनुहोस् । ► फोहोर व्यवस्थापन वारे छलफल गराउने । ► विधिहरु अवस्था अनुसार ठाउं र परिवेशानुसार गर्ने वारे छलफल गराउने । 	१२

४	१. मानव र सम्बन्धीय स्तरमा वन्यजन्तु विच सम्बन्धीय स्तरमा प्रदर्शन करता हुने फाइदा बताउन विद्यालय सफा राख्ने उपाय बताउन	<ul style="list-style-type: none"> ■ चित्रपती पोस्टर आदि ■ साबुन, नड्डकट, कैची, तौलिया, सेम्फो वा चित्रपतीहरु चित्र, पोस्टर, भिडिया ► बोटिविरुवा र वाक्वरण ► वानी वातावरण, सरसफाई र फोहोरमैला व्यवस्थापन ► स्थानीय स्तरमा पानीका स्रोतको महत्व बताउन। 	<ul style="list-style-type: none"> ► गाउँपालिकाभित्र रहेका वन्यजन्तु र चराको नाम र महत्व चराको नाम र महत्व भन्न लगाएर, ► वाडामा भएका जैषधीजन्य वनस्पतिको नाम सोधेर, ► वातावरण र विकासिक्षण विचको परिचय दिन लगाएर, ► गाउँपालिका भित्रका जलस्रोतका नाम भन्न लगाएर, ► स्थानीय स्तरमा फोहोरमैलाले वातावरणमा पारेको असर भन्न लगाएर ► फलबारी र करेसाबारीको उपयोगिता र महत्व भन्न लगाएर 	१६
---	---	--	--	----

कक्षा	सिकाइ उपलब्धिहरू	विषय विस्तृतीकरण	शिक्षण सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
५	१. वन, वातावरण संरक्षण र हरित विद्यालय	■ औषधीजन्य वनस्पति वनोंचा सोतहरुको महत्व तथा यिनीहरुको संरक्षणका उपाय बताउन	► स्थानीय स्तरमा पाइने जडीबुटी, जीवजन्तु, पानीका सोतहरुको महत्व तथा यिनीहरुको संरक्षणका उपाय बताउन	► गाउँपालिका भित्रका वनमा पाइने औषधीजन्य वनस्पतिको अबलोकन, चित्र, भिडियो प्रस्तुत गरेर परिचय गराउने	४
	वन, वातावरण संरक्षण र हरित विद्यालय	■ औषधीजन्य वनस्पति वनोंचा सोतहरुको महत्व तथा यिनीहरुको संरक्षणका उपाय बताउन	► घर तथा विद्यालयमा औषधीजन्य वनस्पति फलफूलको बौनेचा बनाउन सकिने कुरा भन्ने र गर्न लगाउने ।	► विद्यालयमा फलफूल, औषधीजन्य बोटिवरुवा, फूलबारीमा फूल रोप्ने, रोप्न लगाउने र अबलोकन गरेर,	५
	वन, वातावरण संरक्षण र हरित विद्यालय	■ वातावरण संरक्षण र हरित विद्यालय	► मानिस र वन्यजन्तुविचको दृढद्वाट आउनसक्न समस्या १ समाधानका उपायहरु बताउन,	► गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका वनस्पति र वन्यजन्तुको संरक्षण, महत्व, उपयोगितामा विद्यालयको भूमिका विषयमा छलफल गराउने जलस्रोतको परिचय गराउने ।	५
	प्रदूषण र पोहोरमैला व्यवस्थापन	■ प्रदूषण र पोहोरमैला व्यवस्थापन	► फोहोरमैला व्यवस्थापनका तरिकाहरू बताउन साथै घर आगान, विद्यालय, वाटोघाटो सरसफाइको कार्ययोजना तथार पार्न ।	► घर, विद्यालय पानीका स्रोत प्रदूषण कमसरी हुन्छ भर्नी छलफल गराउने	३

	<ul style="list-style-type: none"> ■ उज्जा र वातावरण संरक्षण 	<ul style="list-style-type: none"> ► उज्जा र शाकित भनेको के हो ? भन्ने विषयमा छलफल गराउने । ► घर तथा विद्यालयमा प्रयोग भैरहेको उज्जाको परिचय (विद्युत, सोलार, दाउरा, जैविक इन्थन आदि ► उज्जाको उपयोग मितव्ययी तरिकाले गर्नुपर्ने कुरा बताइदिने 	<ul style="list-style-type: none"> ► उज्जाको परिचय दिन लगाएर ► उज्जाको खोतहरूको नाम भन्न लगाएर । 	४
--	---	---	--	---

क्षेत्र : ७. वल, वातावरण संरक्षण, हरित विद्यालय र फोहोरमेला व्यवस्थापन (कक्षा ६-८)

कक्षा	सिकाइ उपलब्धिहरु	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्बन्धित परियोजना कार्य	शिक्षण सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
६	१. स्थानिय स्तरमा पाइने जडीबुटीजन्य बोटविरुवाको परिचय, उपयोगको अवस्था र सरक्षणको उपाय बताउन	► स्थानीय स्तरमा पाइने जडीबुटीजन्य विरुवा तितेपारी, कटुकी, जटामसी, गन्डाइनो, खिरोला, पाँचऔले आदिको संक्षिप्त चिनारी तथा चित्र (पदम चालो र सिम्पाई)	► विद्यार्थीहरुलाई बरको अभिभावकको सहयोगमा आप्ना ठाउँमा पाइने जडीबुटीहरु ५/५ ओटा सडकलन गर्न लगाउने । ► विद्यार्थीलाई औषधी गुण टिपोट गरी कक्षमा सुनाउन ।	► सम्भव भएसम्म विरुवा नभए चित्र देखाएर ती विरुवाको औषधीय गुण बताई ती विरुवाहरुको प्रभावकारीताको विषयमा पाइने बुलेटिन, भिडियो आदि देखाइदिने । ► औषधीजन्य बोटविरुवाको प्रयोगबाट रोग निको हँदा कुनै नकरात्मक असर नहुने कुरा आदि ► विद्यालय वा घर तथा अन्य सार्वजनिक ठाउँमा त्यस्ता विरुवा रोप्ने वा भएका विरुवा जोगाउन विद्यार्थी मार्फत चेतनामूलक कार्य सञ्चालन गर्ने प्रेरित गर्ने फलबारी र करेसाबारीको सकारात्मक प्रभाव बताउन लगाउने ।	► पाँचओटा औषधीजन्य बोटविरुवाको नाम सोड्ने ► तपाईंको ठाउँमा पाइने विरुवाको नाम भन्नुहोस् । ► औषधीको रूपमा प्रयोग हुने वनस्पतिहरुको नाम, के रोगका लागि? विरुवाको कुन भगा ? र सम्भव भए कसरी ? जस्ता कुरा तालिकामा भर्न लाग्ने परियोजना कार्य दिने । ► सकारात्मक प्रभाव सोड्ने	७

	<p>► हरित विद्यालयको अवधारण बताउन ।</p> <p>► हरित विद्यालयको भएका विद्यालयको चित्र / आवश्यकता</p> <p>► विद्यालयको उपलब्ध ठाउँलाई हरित विद्यालय बनाउने बारेमा भएका नीति, निर्णय, वृक्षारोपण, बुलेटिन आदि ।</p>	<p>► कक्षा ६ का छात्र / छात्राहरुलाई विद्यालयमा मल वा पानी हाल्ने कार्ययोजना दिने, अनुगमन गर्ने ।</p>	<p>► विद्यालयको सुन्दरताको लागि स्वच्छता, स्वच्छताके लागि हरियाली आवश्यकता बारे प्रकाश पार्ने ।</p> <p>► हरित विद्यालय भएकाहरुको भिडियो, पोस्टर वा बुलेटिन देखाई यसको आवश्यकता बोध गराउने ।</p>	<p>► हरित विद्यालयको सुन्दरताको लागि स्वच्छता, स्वच्छताके लागि हरियाली आवश्यकता बारे प्रकाश पार्ने ।</p> <p>► कर्सी बनाउन सकिन्छ ?</p> <p>► आदि प्रश्न साथै माथिको परियोजना कार्य मार्फत मुल्याङ्कन गर्ने ।</p>	<p>► हरित विद्यालयको कैम्पसको लागि हरियाली आवश्यकता बारे प्रकाश पार्ने ।</p> <p>► कर्सी बनाउन सकिन्छ ?</p> <p>► आदि प्रश्न साथै माथिको परियोजना कार्य मार्फत मुल्याङ्कन गर्ने ।</p>
२	<p>► फोहोर व्यवस्थापनको अल्पकालीन र दीर्घकालीन उपायहरु उल्लेख गर्ने ।</p>	<p>► फोहोर वर्गीकरणको आधारमा व्यवस्थापन ।</p> <p>► जनचेतना, गोष्ठी, नीति नियम आदि ।</p> <p>► फोहोरलाई मल बनाउने सम्बन्धमा चित्र, बुलेटिन, भिडियो, अडियो आदि सामग्री ।</p>	<p>► घर विद्यालय वा सार्वजनिक स्थरमा फोहोर फाल्ने निश्चित स्थान निर्माण भएका बालि, चिवहरु वा भिडियोहरु</p>	<p>► समूह छलफल गर्ने (२ समूहलाई अल्पकालीन र दीर्घकालीन एक एक ओटा उपायहरु टिपोट गर्न लगाउने ।</p>	<p>► फोहोर व्यवस्थापनको अल्पकालीन र दीर्घकालीन उपायहरु उल्लेख गर्ने ।</p> <p>► फोहोर वर्गीकरणको आधारमा व्यवस्थापन ।</p> <p>► जनचेतना, गोष्ठी, नीति नियम आदि ।</p> <p>► फोहोरलाई मल बनाउने सम्बन्धमा चित्र, बुलेटिन, भिडियो, अडियो आदि सामग्री ।</p>
३	<p>स्थानीय पाठ्यक्रम-२०८०</p>	<p>२७</p>			<p>► फोहोर व्यवस्थापनको अल्पकालीन र दीर्घकालीन उपायहरु उल्लेख गर्ने ।</p>

<p>हरित विद्यालयको महत्व महत्व बताउन ।</p>	<p>► हरित विद्यालयको महत्व भाल्किने पोस्टर ► हरित विद्यालय निर्माण किन, कसरी आदि बारेका सामग्रीहरु</p>	<p>► हरित विद्यालय व्यवस्थापन सम्बन्धी चित्र, भिडियो ► फूलबारी र करेसाबारीको महत्व, आवश्यकता र सकारात्मक प्रभाव बताउने</p>	<p>► हरित विद्यालय व्यवस्थापन भएका पोस्टर, भिडियो आदि प्रदर्शन गरी छलफल गराउने ? ► हरित विद्यालय निर्माणमा विद्यार्थीको कै भूमिका हुन सक्छ ? विव्यसको भूमिका ? समुदायको भूमिका ?</p> <p>► फोहोर यैला व्यवस्थापनमा स्थानीय निकायको र समुदायको भूमिका लेखेको चार्ट देखाई छलफल गराउने । ► फोहोर यैला व्यवस्थापन चेतनामूलक गोष्ठी जिम्मेवारी तोक्ने स्वास्थ्य जागरण सम्बन्धी कार्यक्रम स्थानीय कल्व, विद्यालय, सड्यस्थाआदिद्वारा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन ।</p>
<p>हरित विद्यालयको महत्व बताउन ।</p>	<p>फोहोर यैला व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदायको भूमिका बताउन ।</p>	<p>► फोहोर यैला व्यवस्थापनका उपायहरु (पुनः प्रयोग, कम प्रयोग गर्नु, जैविक वा प्राङ्गणीक मल) उद्योगहरु समुदायदेखि टाढा बनाउने । ► कानूनी व्यवस्थापन ढल व्यवस्थापन चेतनामूलक गोष्ठी जिम्मेवारी तोक्ने स्वास्थ्य जागरण सम्बन्धी कार्यक्रम</p>	<p>► फोहोर यैला व्यवस्थापनका तीन ओटा उपाय उल्लेख गर्नुहोस् । ► फोहोर यैला व्यवस्थापनमा स्थानीय तहको भूमिका उल्लेख गर्नुहोस् । ► विद्यालय हाताको सरसफाई बारेमा एउटा परियोजना कार्य तथार पानुहोस् ।</p>

कक्षा	सिकाइ उपलब्धिहर	विषय विस्तृतीकरण	शैक्षिक सामग्री	शिक्षण सिकाइ	सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्यांकन प्रक्रिया	पाठ्य घटना
६	१. वन, वातावरण संरक्षण र मानिस जीवजनावर आदिको अन्तर सम्बन्ध उल्लेख गर्न	<ul style="list-style-type: none"> ► वातावरण संरक्षणका उपायहरु ► वनजड्डाल र जीव जनावरको सम्बन्ध ► वनजड्डाल र मानिसको ► मानिस र जीव जीवजनावरको अन्तरसम्बन्ध 	<ul style="list-style-type: none"> ► वन तथा वन्य जन्तु संरक्षणका चारओटा उपायहरु उल्लेख गर्नुहोस्। ► वन, वन्यजन्तुहरु संरक्षण सम्बन्ध पोष्टर, चार्ट आदि 	<ul style="list-style-type: none"> ► अन्तर सम्बन्ध भलिकाते चार्ट, पोस्टर आदि देखाई छलफल र प्रश्नोत्तर गर्ने। ► मानिस र जीव जनावरको सम्बन्ध उल्लेख गर्नुहोस्। आदि प्रश्न गर्ने। 	<ul style="list-style-type: none"> ► वन र वन्यजन्तु संरक्षणका चारओटा उपायहरु उल्लेख गर्नुहोस्। ► मानिस र जीव जनावरको सम्बन्ध उल्लेख गर्नुहोस्। आदि प्रश्न गर्ने। 		४
	२. स्थानीय जडीबुटीहरुको प्रयोगको साथै यिनीहरुको सरक्षणको उपायहरु उल्लेख गर्ने।	<ul style="list-style-type: none"> ► स्थानीय स्तरमा पाइने जडीबुटीहरु, कटुकी, जटामर्सी, पाँच औले, हर्हा, बर्रो, अमला, निम, तितेपाती लगायत सबैको उपयोगिता र महत्वबारेका बुलेटिन वा सामग्री 	<ul style="list-style-type: none"> ► पोस्टर र चित्रसहितको जडीबुटीहरुको उपयोगिता भएका बुलेटिन वितरण गर्ने र विद्यार्थीमाफत १/१ ओटा जडीबुटीहरुको उपयोगिता, महत्व वाचन गराउने। ► उक्त जडीबुटीको हालको अवस्था उल्लेख गर्ने संरक्षणका उपायहरुमा छलफल गर्न लगाउने, निष्कर्ष बताउने। 	<ul style="list-style-type: none"> ► हाम्रो ठाउँमा पाइने कुनै ५ ओटा जडीबुटी जन्य बोटाविरुद्धको नाम भन्नुहोस्। ► जडीबुटी संरक्षणमा स्थानीय स्तरको के भूमिका हुन्छ? उल्लेख गर्नुहोस्। 		५	

<p>३. आपना विद्यालयलाई हरित विद्यालयको गर्नुपर्ने कार्यको सूची बनाउने ।</p>	<p>► हरित विद्यालय /विद्यालय बर्णेचा निर्माणको आवश्यकताबाटे आदि । ► विद्यालयमा बाल बर्णेचा निर्माणमा सहयोग र हेरचाह । गर्नुपर्ने कार्यको सूची बनाउने ।</p>	<p>► चित्र, पोस्टर वा भिडियो प्रदर्शन गरी बर्णेचा निर्माणको आवश्यकताबाटे छलफल गराउने ► हरित विद्यालय बनाउन गर्ने कार्यको सूची बनाऊ ।</p>	<p>४.</p>	<p>स्थानीय पाठ्यक्रम-२०२०</p>	<p>३</p>
<p>४. विद्यालय /घर अङ्गन वा वाटोधाटो, ढल व्यवस्थापन सरसफाइको कार्य योजना तथार गर्ने ।</p>	<p>► नमुना कार्ययोजना ► कार्ययोजनाको कार्यान्वयन ।</p>	<p>► कार्ययोजनाको ढूँचा । ► विद्यार्थीहरलाई नमुना कार्ययोजना वितरण सो आधारमा विद्यालय, बाटोधाटो वा घर, ढल व्यवस्थापन, अङ्गन सरसफाइ सम्बन्धी कार्ययोजना निर्माण गर्नुहोस् । ► अनुगमन गर्ने र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।</p>	<p>५</p>	<p>४</p>	<p>४</p>
<p>स्थानीय पाठ्यक्रम-२०२०</p>	<p>५</p>	<p>५</p>	<p>५</p>	<p>५</p>	<p>५</p>

क) सैद्धान्तिक पक्ष

यो पाठ्यक्रम आधारभूत तह (१-३) सत प्रतिशत आन्तरिक, आधारभूत तह (४-८) मा परीक्षा ५० पूर्णाङ्गिकको हुनेछ । पाठ्यक्षेत्र तथा विषयवस्तुको प्रकृति एवम् पाठ्यघण्टा समेतको आधारमा ज्ञान र बोध तहका ४५ प्रतिशत, सिप/प्रयोग तहका ३५ प्रतिशत र उच्च दक्षताका २० प्रतिशत पर्ने गरी प्रश्न निर्माण गर्नु पर्ने छ ।

(ख) प्रयोगात्मक पक्ष

प्रयोगात्मक पक्षका लागि देहायका आधारहरूमा देहाय बमोजिम अड्कभार तोकिएको छ :

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	अड्कभार
१	उपस्थित र नियमितता	४
२	सोधखोज गरी प्रतिवेदन तथारी तथा प्रविधि उपयोग सहितको प्रस्तुति	८
३	प्रयोगात्मक कार्यको अभिलेख	६
४	स्थानीय ऐतिहासिक, भौगालिक, वातावरणीय लगायतका क्षेत्रका वस्तु सङ्कलन, अभिलेखीकरण	४
५	लघु परियोजना कार्य (योजनाको खाका निर्माण)	४
६	चेतनामूलक कार्य सञ्चालन	४
७	शिष्टाचार, अनुशासन, योग, सरसफाइ व्यवस्थापन, अभिनय लगायतका व्यक्तित्व विकासका कार्यमा गरेको सक्रिय सहभागिता र सो को अभिलेख/मौखिक परीक्षा	८
८	सहपाठी तथा सिकाइ समूहबाट मूल्याङ्कन	२
९	त्रैमासिक परीक्षा	१०
जम्मा		५०

५. सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया

स्थानीय पाठ्यक्रममा शिक्षणसिकाइ प्रक्रिया, विद्यार्थीहरूको मूल्याइकनका लागि पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका तथा मान्यता प्राप्त आधारहरूलाई अवलम्बन गरिनेछ । जस्तै, सिकाइ सहजीकरण प्रक्रियाका लागि केही मार्गदर्शनका सन्दर्भमा सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया देहाय बमोजिम सञ्चालन गर्नुपर्ने छ ।

१. बालबालिकाको व्यक्तिगत भिन्नता र क्षमताका आधारमा स्वतन्त्ररूपले सिक्ने मौका प्रदान गर्ने किसिमले कक्षा सञ्चालन गर्नुपर्दछ । विविधतालाई ध्यानमा राखेर बालबालिकाको सिकाइलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्दछ । खेल, गीत, कविता, कथा कथन, प्रदर्शन, श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रदर्शन मार्फत सिकाइका क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्नुपर्दछ । यसका अतिरिक्त अवलोकन, समूहकार्य, परियोजना कार्य, छलफल जस्ता विधिहरूका माध्यमबाट बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासमा जोड दिनुपर्दछ ।
२. सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया सञ्चालन गर्दा विद्यार्थी केन्द्रित र बालमैत्री शिक्षण विधि अपनाई निरन्तर सिकाइमा जोड दिनुपर्ने छ ।
३. विद्यार्थीको सिकाइलाई केन्द्रबिन्दु मानी सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्ने छ । विद्यार्थीको सहभागितामा योजना निर्माण, परियोजना कार्य, क्षेत्रभ्रमण, समस्या समाधान, खोजमूलक अध्ययन, प्रवर्तनमुखी शिक्षण पद्धतिलाई सिकाइ सहजीकरण विधिका रूपमा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने छ ।
४. सिकाइ प्रक्रिया सैद्धान्तिक पक्षमा भन्दा बढी, गरेर सिक्ने अवसर प्रदान गर्ने क्रियाकलापमा आधारित हुनुपर्नेछ ।
५. शिक्षकले सहजकर्ता, उत्प्रेरक, प्रवर्धक र खोजकर्ताका रूपमा भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने छ ।
६. पठनपाठनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई उपलब्ध साधन, स्रोत र आवश्यकता अनुसार उपयोग गर्नुपर्नेछ ।
७. सबै प्रकारका सिकाइ आवश्यकता र चाहना भएका (अपाइगता, अशक्त, असहाय, कमजोर आदि) विद्यार्थीलाई समेट्ने गरी कक्षामा समावेशी सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया अपनाउनु पर्नेछ ।
८. सिकाइ क्रियाकलापमा शिक्षक र सिकारु विचको अन्तरक्रिया, समूह सिकाइ, सिकाइ मूल्याइकन, शिक्षक-शिक्षक सहकार्य, शिक्षक-समुदाय सहकार्य जस्ता सहकार्यलाई बढावा दिनुपर्ने
९. सिकाइ र दैनिक जीवनसँग विषयवस्तुको तालमेल, पूर्व अनुभवमा आधारित ज्ञान तथा सिप विकास, व्यवहार कुशल सिप र सिकाइ विचको सहसम्बन्ध हुने गरी जीवन्त अनुभव सँगको तादात्म्य कायम गर्नुपर्ने छ ।
१०. बालकेन्द्रित, सिकाइकेन्द्रित, अनुभवकेन्द्रित, उद्देश्यमूलक र विविधतामा आधारित सिकाइ सहजीकरण विधिको प्रयोग (परियोजना कार्य, घटना अध्ययन, खोज अनुसन्धानमा आधारित शिक्षण, सहपाठी सिकाइ आदि) गरी सक्रिय सिकाइ सहजीकरण विधिप्रयोग गर्नुपर्ने छ ।
११. सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलापमा सिकारुको सिकाइ अनुगमन, विद्यालय तथा परिवारमा सहज सिकाइ वातावरण विकास, पूर्वज्ञानमा आधारित विषयवस्तुको छनोट, समुदाय परिचालन जस्ता कार्यबाट विद्यालय समुदाय सह सम्बन्ध जोडनुपर्ने छ ।
१२. सिकारुको रुचि र सिकाइ गति एवम् सिकारुको सक्रिय सहभागितामा सिकाइ क्रियाकलाप चयन र कार्यान्वयन गर्दै स्वस्फूर्ति सिकाइमा जोड दिनुपर्दछ ।
१३. शिक्षक, विद्यालय तथा विद्यार्थीलाई सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप चयन, सञ्चालन र मूल्याइकनमा आवश्यक सहयोग, निरन्तर पेसागत छलफल, सहकार्य र अनुभव आदानप्रदान गर्दै शैक्षिक परिवर्तनका लागि सहयोगमा प्राथमिकता दिनुपर्दछ ।

६. सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया छनोट गर्दा ध्यानदिनुपर्ने पक्षहरू :

सम्बन्धित विषय क्षेत्रमा प्रयोग हुने शिक्षण विधि तथा प्रविधि चयन गर्दा ध्यान दिनुपर्ने केही महत्वपूर्ण पक्षहरू यहाँ उल्लेख गरिएका छन् :

१. सक्षमता तथा सिकाइ उपलब्धहरू : पाठ्यक्रममा उल्लिखित लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू अनुसारका सिकाइ उपलब्ध प्राप्त गर्न सक्ने शिक्षण विधि छनोट गर्नुपर्छ ।
२. विषयवस्तुको स्वरूप : विषयवस्तुको स्वरूप अनुसार शिक्षण सिकाइका रणनीति, विधि तथा प्रक्रिया छनोट गर्नुपर्दछ ।
३. बाल मनोविज्ञान : सिकारुको इच्छा, रुचि, क्षमता तथा योग्यता, प्रवृत्ति, पूर्वज्ञान आदिलाई ध्यान दिई शिक्षण विधि छनोट गर्नुपर्दछ । त्यस्ता विधिले विद्यार्थीलाई उत्प्रेरित गर्न सक्नुपर्छ ।
४. स्रोत साधनहरूको उपलब्धता : शिक्षण विधि तथा रणनीति आर्थिक, मानवीय, भौतिक आदि दृष्टिले उपयुक्त र स्थानीय स्रोत साधनको अधिकतम प्रयोग हुन सक्ने हुनुपर्छ ।
५. विद्यालय वातावरण र शिक्षण सिकाइ परिस्थिति : शिक्षण विधि तथा रणनीति छनोट गर्दा विद्यालय वातावरण र शिक्षण सिकाइ परिस्थितिसँग मेल खाने हुनुपर्दछ ।
६. समय र विद्यार्थी सङ्ख्या : उपलब्ध समय र विद्यार्थी सङ्ख्याले पनि शिक्षण विधि तथा रणनीति छनोटमा प्रभाव पार्दछ । शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप देहायका विविधतायुक्त विधि तथा रणनीतिहरूको उपयोग गरी सञ्चालन गर्नुपर्दछ ।
 १. कथाकथन एवम् गीत : यस विधिमा विषयवस्तुलाई कथाको रूपमा प्रस्तुति तथा अवधारणालाई गीतका माध्यमबाट प्रस्तुत गर्न सकिन्छ ।
 २. आगमन विधि : यसमा सूचनाहरूको सङ्कलन, अवलोकन, विश्लेषण, अनुमान, पुष्टि तथा निष्कर्षको प्रक्रिया प्रयोग गरिन्छ ।
 ३. भूमिका निर्वाह/अभिनय : यसमा सन्दर्भ र भूमिकाको बारेमा छलफल तथा निर्धारण, भूमिका बहन, छलफल र निष्कर्ष निकाल्ने कार्य गरिन्छ ।
 ४. निर्माणात्मक कक्षा : यस विधिमा माप्तिस्क मन्थन, पाठसम्बन्धी पूर्वज्ञानको पहिचान, अन्तरक्रियात्मक कार्य (जस्तै : वैयक्तिक चिन्तन, समूहकार्य, प्रश्नोत्तर), आवश्यकता अनुसार टेवाप्रदान र विचार आदानप्रदान गरी निष्कर्ष निकालिन्छ
 ५. सहयोगात्मक कक्षा : यसमा सामान्यतया समूह विभाजन, समस्या र विषयवस्तु प्रस्तुति, समूहमा छलफल र निष्कर्ष वा समाधान निकालिन्छ ।
 ६. परियोजना कार्य : विद्यार्थीको उमेर र स्तर अनुसारका विभिन्न परियोजना कार्य दिई विद्यार्थीले आफै खोज्ने तथा गरेर सिक्ने अवस्था सिर्जना गर्ने सकिन्छ ।
 ७. छलफल र प्रश्नोत्तर : यसमा शिक्षक विद्यार्थी, विद्यार्थी शिक्षक, विद्यार्थी विद्यार्थी वीचमा प्रश्न र उत्तर गर्न सकिन्छ । प्रश्नहरूले स्मरणको प्रत्याहवान भन्दा पनि विद्यार्थीलाई सोच्न, कारण खोज्न, सिर्जनात्मक तथा रचनात्मक सोचाइलाई प्रोत्साहन गर्न सक्नुपर्छ । त्यसै गरी प्रश्नोत्तर र छलफलमा कक्षामा सबैका अगाडि प्रश्न सोध्ने, एकछिन पर्खने, कुनै पनि विद्यार्थीलाई तोकेर उत्तर दिन लगाउने, उत्तर रामोसँग सुन्न र अन्तमा छलफल र मूल्यांकन गर्ने प्रक्रिया प्रयोग गर्न सकिन्छ ।
 ८. अन्वेषण, अनुसन्धान तथा खोज : यसमा समस्या वा प्रश्नको प्रस्तुति, गर्नुपर्ने र खोज कार्य र

- तरिकाको बारेमा छलफल गरी विद्यार्थीहरूद्वारा खोज गरी निष्कर्ष प्रस्तुति र पृष्ठपोषण दिइन्छ ।
९. प्रविधियुक्त कक्षाः मोबाइल, कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, मोबाइल, रेडियो आदिको उपयोग गरी धारणाहरूको दृश्याङ्कन गर्न सकिन्छ ।
 १०. सिर्जनात्मक कार्य : यसमा चित्र निर्माण, रड भर्ने, कागज काट्ने र पट्याउने, सम्बन्ध स्थापना जस्ता कार्यहरूद्वारा सिकाइ गर्न सकिन्छ ।
 ११. समस्या समाधान विधि : यस विधिमा समस्यालाई बुझ्ने, योजना निर्माण, योजना कार्यान्वयन, पछाडि फर्केर हेर्ने र परिणामलाई जाँच्ने प्रक्रियाद्वारा समस्या समाधान गरिन्छ ।
 १२. खेल विधि : यसमा विषयवस्तुलाई खेलका माध्यमबाट प्रस्तुत गरी अभ्यास गराइन्छ ।
 १३. प्रयोगात्मक विधि : यसमा कक्षाकोठा भित्र र बाहिर प्रयोगात्मक कार्यका माध्यमबाट सिकाइ कार्य गराइन्छ ।
 १४. भ्रमण : विभिन्न स्थानको भ्रमण गराई त्यहाँका अनुभव र सिकेको कुरा छलफल तथा प्रत्यावर्तन गराइन्छ ।
 १५. प्रदर्शन विधि : विषयवस्तुसँग सम्बन्धित तस्विर वा अन्य दृश्य सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गरिन्छ ।
 १६. स्वाध्ययन तथा छलफल : विभिन्न किसिमका सामग्रीका अध्ययनको माध्यमबाट सिकाइ गर्दा सामग्री छनोट, अध्ययन र धारणा वा विचार निर्माण गरिन्छ र यसलाई आवश्यकतानुसार विद्यार्थी बिच छलफल गराउन सकिन्छ ।
 १७. अन्तरक्रिया : यसमा छलफलको योजना र तयारी, बृहत् समूहमा छलफल सञ्चालन वा समूह विभाजन, कार्यसूची बाँडफाँड तथा कार्य सञ्चालन, प्रस्तुतीकरण, तुलना, विश्लेषण तथा मूल्याङ्कन र निष्कर्ष निकालिन्छ ।
 १८. विद्यार्थीहरूमा व्यवहार कुशल सिपहरूको प्रयोग : जस्तै सहयोगी सिपहरू, वैयक्तिक सिपहरू, समालोचनात्मक तथा सिर्जनात्मक सोचाइ सिपहरू, नवप्रवर्तन र व्यवसायिक सिपहरूको विकासलाई प्राथमिकतामा राखी विभिन्न क्रियाकलापहरू निर्माण गरिनुपर्छ ।
 १९. विद्यार्थी मूल्याङ्कनका तौरतरिका : विद्यार्थी मूल्याङ्कन आधारभूत तहको कक्षा १-८ मा औपचारिक प्रकृतिको आवधिक परीक्षा सञ्चालन गरी विद्यार्थीको सिकाइको मूल्याङ्कन अर्थात् निर्णयात्मक प्रयोजनको परम्परागत पद्धतिको मूल्याङ्कनले बालबालिकाको सिकाइका लागि प्रोत्साहन गर्ने र सिकाइमा सहयोग गर्ने कार्यमा योगदान गर्न सक्दैन भन्ने कुरालाई आत्मसात् गरिएको छ । यस सन्दर्भमा हाल हाम्रो देशको आधारभूत तहको पाठ्यक्रमले तय गरेको निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनले उनीहरूलाई सिकाइका लागि प्रोत्साहन गर्नुका साथै सिकाइ सुधारका लागि मार्ग प्रशस्त गर्नु पर्दछ, भन्ने दृष्टिकोणमा आधारित भई कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कनका प्रक्रिया, रणनीति तथा साधनहरू प्रयोग गर्नु आवश्यक छ ।

आधारभूत तहको कक्षा १-३ मा गरिने विद्यार्थी मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य सिकाइ सुधार गर्ने निर्माणात्मक हुने भए पनि आवश्यकतानुसार यसको अभिलेख व्यवस्थित गरी समग्र सिकाइस्तर निर्धारण गर्ने प्रयोजनमा पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ । आधारभूत तहको कक्षा ४-५ र कक्षा ६-८ को पाठ्यक्रम अनुसार विद्यार्थीको मूल्याङ्कनका लागि प्रयोग गरिने विधि, प्रक्रिया तथा साधनहरू भन्ने पाठ्यक्रमले तोकिए अनुरूप गरिनेछ । सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइ स्तरको मूल्याङ्कन तथा सुधारात्मक

सिकाइको अभिलेखीकरण गर्ने तरिका र अभिलेखीकरण साधन समेत समावेश गरिएको छ ।

यसैका आधारमा स्थानीय पाठ्यक्रममा विद्यार्थीको मूल्यांकनका लागि आवश्यक साधन तथा प्रक्रिया विकास गरी अभिलेखिकरण गर्न सकिने हुन्छ । यसले विद्यार्थीलाई न्यूनतम सिकाइ स्तर प्राप्तिका साथै उनीहरूलाई सिकाइमा निरन्तर प्रगति गर्ने अवसर सिर्जना गर्न सहयोग गर्दछ ।

कक्षा १-८ का प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित गरी राखिनुपर्छ । कार्यसञ्चयिका फायललाई विद्यार्थीको कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, उपलब्धि परीक्षा, विद्यार्थीमा आएको व्यावहारिक परिवर्तनको अवलोकन, हाजिरी आदिका माध्यमले अद्यावधिक गर्नुपर्छ । विद्यालयमा पठनपाठन भएका विषयवस्तु र विद्यार्थीको उपलब्धिका बारेमा प्रत्येक महिना वा निश्चित विषयवस्तु वा विषय क्षेत्रको अध्ययन पूरा गरेपछि अभिभावकलाई जानकारी पठाउने व्यवस्था गरी कार्यसञ्चयिकामा त्यसको अभिलेख उल्लेख गर्नुपर्ने छ । विद्यार्थीको मूल्यांकनमा यथासक्य वास्तविक कार्य (Authentic task) समावेश गर्नु उपयुक्त हुनेछ । कक्षा १-८ मा विद्यार्थी मूल्यांकनको प्रक्रिया सामान्यतया निम्न अनुसार हुने छ :

१. मूल्यांकनलाई सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अड्गका रूपमा कक्षा क्रियाकलाप सँगै एकीकृत गरी सिकाइ सुधारमा निरन्तर प्रयोग गर्नुपर्छ ।
२. सिकाइ उपलब्धि र तिनको विस्तृतीकरण तयार गरी सोही अनुसार सम्भाव्य मूल्यांकन विधि, प्रक्रिया र साधनाको तयारी गर्नुपर्छ ।
३. दैनिक कक्षा क्रियाकलापसँगै विद्यार्थीको सिकाइको लेखाजोखा गरी सिकाइमा पछि परेका विद्यार्थीलाई सुधारात्मक सिकाइ प्रक्रियाद्वारा निर्धारित न्यूनतम सिकाइ सुनिश्चित गरी सबै विद्यार्थीलाई थप सिकाइका लागि अवसर प्रदान गर्नुपर्छ ।
४. विद्यार्थीको सिकाइ स्तरको मूल्यांकन गर्दा मूलतः विद्यार्थीले विभिन्न सिकाइ क्षेत्रमा अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे वा नगरेको परीक्षण गर्नुपर्छ ।
५. विद्यार्थीको सिकाइको मूल्यांकनमा विषगत सिकाइ क्षेत्रमा अपेक्षित ज्ञान, बुझाइ, प्रयोग तथा आवश्यकता अनुसार विश्लेषण, मूल्यांकन र सिर्जना लगायतका उच्च क्षमता परीक्षण गर्नका लागि उपयुक्त साधन तथा प्रक्रिया प्रयोग गर्नुपर्छ ।
६. मूल्यांकनका क्रममा आवश्यक व्यवहारकुशल सिप प्राप्तिमा विद्यार्थीले हासिल गरेका सक्षमताको पनि लेखाजोखा गरी आवश्यकतानुसार सिकाइ क्रियाकलापमा सुधार गर्नुपर्छ ।
७. मूल्यांकन पश्चात् कुनै विद्यार्थीले अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न नसकेमा सुधारात्मक शिक्षण सिकाइको प्रक्रिया अनुरूप विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गरी अपेक्षित सिकाइ सुनिश्चित गर्नुपर्छ । पटकपटकको सुधारात्मक शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाबाट पनि न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसक्ने विद्यार्थीका उपचारात्मक शिक्षणको प्रबन्ध गर्नुपर्छ ।
८. मूल्यांकनको नतिजालाई विषयक्षेत्र तथा सिकाइ उपलब्धि अनुसार अभिलेखीकरण गर्नुपर्छ । विद्यार्थीको व्यक्तिगत फाइल खडा गरी मूल्यांकनको नतिजाका साथै अन्य सान्दर्भिक विवरण सहितको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित गरेर राख्नुपर्छ ।
९. मूल्यांकन नतिजाको अभिलेखलाई विद्यार्थीको सिकाइ अवस्था पहिचान गर्न, भावी सिकाइको योजना निर्माण गर्न र सिकाइ उपलब्धिको प्रगतिको अभिलेखका रूपमा विद्यालय, शिक्षक, विद्यार्थी तथा अभिभावकले आवश्यकतानुसार प्रयोग गर्नुपर्छ ।
१०. विद्यार्थीलाई स्वमूल्यांकन तथा प्रतिविम्बन गर्न र सिकाइ सुधारको आवश्यकता तथा उपाय पहिचान गर्न शिक्षक तथा अभिभावकले प्रेरित गर्नुपर्छ ।

शिक्षण सिकाइका क्रममा विद्यार्थीको नियमित मूल्यांकनका लागि प्रयोग गर्न सकिने कार्य तथा साधनहरू निम्नानुसार छन् :

१. कक्षा सहभागिता: नियमित रूपमा कक्षामा नआउँदा शिक्षण सिकाइ कार्य कमजोर हुने भएकाले नियमित रूपमा हाजिरी र कक्षामा सहभागितामा पनि ध्यान दिनुपर्छ । विद्यार्थीको कक्षाकार्यमा सहभागिताको परीक्षण गर्ने विभिन्न साधनहरू तयार गरी विद्यार्थीको उपलब्धि र सक्षमताको मूल्यांकन गर्न सकिन्छ ।
२. लिखित तथा मौखिक कार्य : अध्ययन अध्यापनका क्रममा कुराकानी तथा छलफल लगायत लिखित तथा मौखिक प्रश्नहरू गरेर पनि सिकाइ अवस्थाका बारेमा जानकारी लिन सकिन्छ । सबै कक्षामा छोटा छोटा कक्षा परीक्षा सञ्चालन गरी विद्यार्थीको मूल्यांकन गर्न सकिन्छ । यस्ता परीक्षाहरू औपचारिक किसिमका र लामा नभइ अनौपचारिक स्वरूपका छोटा हुनु उपयुक्त हुन्छ । विषयवस्तुको स्वरूप तथा परीक्षण गरिने सिकाइ उपलब्धिलाई विचार गरेर लिखित वा मौखिक प्रतिक्रिया प्राप्त हुने परीक्षाहरू सञ्चालन गर्न सकिन्छ । त्यस्तै, कक्षामा गर्न दिएका कार्य नियमित रूपमा सक्रियतापूर्वक गरे नगरेका, यदि गरेको भए सही रूपमा गरे वा नगरेको हेरी विद्यार्थीको मूल्यांकन गर्नुपर्छ । विद्यार्थीले सही रूपमा कक्षाकार्य नगरेको भए आवश्यक पृष्ठपोषण दिनुपर्दछ । कक्षामा गर्न नसकिएका कार्यहरू र थप अभ्यास गर्न केही गृहकार्य पनि दिन सकिन्छ । गृहकार्य गराइको मूल्यांकन गरी थप पृष्ठपोषण दिन सकिन्छ ।
३. परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्य : विद्यार्थीको क्षमता, स्तर र पाठ्यवस्तुसँग मिल्दा परियोजनाकार्य गर्न दिनुपर्छ । यसमा चरणबद्ध र व्यवस्थित रूपमा पूरा कार्य गरे वा नगरेको अवलोकन तथा अध्ययन गरी आवश्यक भए थप सुझाव दिनुपर्दछ ।
४. अवलोकन : सिकेका कुरा व्यवहारमा प्रयोग गरे वा नगरेको, कार्यसम्पादन गर्न सके वा नसकेको अवलोकन गरी पृष्ठपोषण दिन सकिन्छ ।
५. विद्यार्थीका कार्यको प्रदर्शन : विद्यार्थीले गरेका कार्यहरूको प्रदर्शन गराई उनीहरूको कार्यको मूल्यांकन गर्न सकिन्छ । यसमा सिर्जनात्मक कार्य (कविता निबन्ध, कथा लेखन, चित्र बनाउने आदि)को प्रदर्शन पनि गराउन सकिन्छ ।
६. घटनावृत्त अभिलेख : विद्यार्थीले कुनै घटनामा प्रदर्शन गरेका व्यवहार तथा कार्यको विवरण सङ्कलन तथा व्याख्या गरी विद्यार्थीको मूल्यांकन गर्न सकिन्छ ।
७. छोटा परीक्षा : कुनै विषयवस्तुको सिकाइ पश्चात् विषयवस्तुको प्रकृति अनुसार लिखित तथा मौखिक परीक्षाहरू सञ्चालन गर्न सकिन्छ । यस्ता परीक्षाहरू अनौपचारिक रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्छ । यस्तो अनौपचारिक रूपमा सञ्चालन गरिने परीक्षाले विद्यार्थीहरूलाई परीक्षाको त्रासबाट मुक्त गर्न सहयोग पुगानाका साथै सहज ढाँगबाट सिकाइ मूल्यांकन गर्न सकिन्छ ।
८. स्वपाठ र सहपाठी मूल्यांकन : विद्यार्थीले आफूले केकति सिक्न सकै भनी सिकाइसँग सम्बन्धित विभिन्न कार्य सम्पादन लगायत अन्य माध्यमबाट सिकाइ अवस्थाको मूल्यांकन गरी स्व:पृष्ठपोषण प्राप्त गरी सिकाइ सुधारको अवसर सिर्जना गर्न सकिन्छ । विद्यार्थीले आफ्नो सिकाइ तथा कार्यबाट अनुभव तथा सिकाइको प्रत्यावर्तन (reflection) गर्ने विभिन्न नमुनाहरूमा विद्यार्थीलाई प्रत्यावर्तन लेख्न लगाई त्यसका आधारमा विद्यार्थीको मूल्यांकन गर्न सकिन्छ । त्यसैगरी कक्षामा सहपाठीहरूले एक अर्काका कार्यको मूल्यांकन गर्ने, सँगै बसेर गरिएका कार्यको मूल्यांकन गर्ने गरी पृष्ठपोषण प्राप्त गर्ने अवसर प्रदान गर्न सकिन्छ ।

९. अभिभावकको प्रतिक्रिया : विद्यार्थीले कार्यसम्पादन, व्यवहारमा भएको परिवर्तन र विशिष्ट तथा समग्र सिकाइका बारेमा अभिभावकको राय तथा प्रतिक्रियाबाट पनि विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गर्न सकिन्छ । यसमा शिक्षक र अभिभावक छलफल गर्ने वा शिक्षक, अभिभावक र विद्यार्थी बीच छलफल गरेर विद्यार्थीलाई आवश्यक पृष्ठपोषण दिन सकिन्छ भने शिक्षकले पनि यसबाट शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा सुधारका लागि आधार पनि प्राप्त हुन सक्छ । विद्यार्थी मूल्याङ्कनका लागि प्रयोग गर्न सकिने उल्लिखित कार्य तथा साधनहरूबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई निश्चित स्वरूपमा अभिलेखीकरण गरिनु पर्दछ । कक्षाकार्य, व्यवहार परिवर्तन, सिर्जनात्मक कार्य, कक्षा सहभागिता तथा विद्यार्थीका कार्यको प्रदर्शनको परीक्षणको अभिलेखीकरण शिक्षकको अवलोकनको माध्यमबाट गर्न सकिने भएकाले यसका लागि उपयुक्त अवलोकन फाराम तयार गर्नुपर्दछ । यसका लागि विभिन्न प्रकारका रुजु सूची तयार गरी विद्यार्थी परीक्षण तथा मूल्याङ्कन गरिन्छ । विद्यार्थीका कार्य तथा उपलब्धि सहित उनीहरूका विभिन्न विवरण व्यवस्थित तरिकाले राख्ने गरी कार्यसञ्चयिका (Portfolio) तयार गरी विद्यार्थीको प्रगति के कतिमात्रामा र के कसरी भझरहेको छ, के कस्ता सिकाइ कमी कमजोरी रहेका छन् र ती कमी कमजोरीहरू हटाई सिकाइमा सुधार के कसरी गर्ने भन्ने कार्यका लागि यसबाट सहयोग पुगदछ ।

१०. विद्यार्थी मूल्याङ्कनको आवश्यक व्यवस्था :

विषय क्षेत्रको प्रकृति तथा सिकाइ उपलब्धिका आधारमा सैद्धान्तिक र प्रयोगात्मक कार्यघण्टाको व्यवस्था गरिएको छ । प्रयोगात्मक कार्यघण्टाका लागि तोकिएको अवधिलाई विद्यार्थीहरूको गरेर सिक्ने र व्यवहारमा परिवर्तन ल्याउन अभ्यास गराउन उपयोग गर्नुपर्ने छ । यसरी तोकिएका प्रयोगात्मक कार्यघण्टालाई तोकिएका क्षेत्रका प्रयोगात्मक पक्षहरूको पहिचान गरी उपयोग गर्ने र (सम्भावना भएका अवस्थामा) सूचना प्रविधिको उच्चतम उपयोगमा विद्यार्थीहरूलाई अभ्यस्त गराउने गरी सम्बन्धित क्षेत्रको अध्ययनबाट विद्यार्थीहरूले गर्ने सिकाइको तथ्याङ्कहरू, प्रतिक्रियाहरू, प्रतिवेदनहरू, प्रस्तुतीहरू सम्बन्धी क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्नेछ ।

अनुसूची-१
स्थानीय पाठ्यक्रमको ढाँचा

- १.१. स्थानीय पाठ्यक्रमको शीर्षक : हाम्रो सिमकोट
- २.२. पाठ्यक्रमको प्रकृति : सैद्धान्तिक र प्रयोगात्मक
- ३.३. तह : आधारभूत तह (कक्षा १-८)
४. ४. साप्ताहिक कार्यघण्टा
 - क) कक्षा १-३, ५ कार्य घण्टा
 - ख) कक्षा ४-८, ४ कार्य घण्टा

जम्मा कार्यघण्टा :

- क) कक्षा १-३ मा वार्षिक १६० घण्टा
- ख) कक्षा ४-८ मा वार्षिक १२८ घण्टा

अनुसूची-२

सिकाइ उपलब्धिस्तर र त्यसको सामान्य व्याख्या

उपलब्धिस्तर	मापन	उपलब्धिस्तरको सामान्य व्याख्या
कमजोर (Below basic)	१	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसकेको, सबै जसो सिकाइ उपलब्धिका लागि सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
सामान्य (Basic)	२	मुख्य सिकाइ उपलब्धि आंशिक रूपमा हासिल गरेको तर सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
राम्रो (Proficient)	३	मुख्य सिकाइ उपलब्धि धेरै जसो हासिल गरेको र सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
उच्च (Advanced)	४	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको साथै माथिल्लो स्तरको उपलब्धि हासिल गरेको

५. विषय क्षेत्र तथा थिम अन्तर्गतका सिकाइ उपलब्धीको अड्कन गरी सकेपछि विषयक्षेत्र तथा थिमको समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्नअनुसार निकाल्नुपर्छ :

क्षेत्रगत वा थिमगत उपलब्धि प्रतिशत

क्र. स.	उपलब्धि प्रतिशत	स्तरीकृत अड्क	अक्षरमा उपलब्धि स्तर	उपलब्धि स्तरको व्याख्या
१	९० वा सो भन्दा माथि	४.०	A+	सर्वोत्तम -Outstanding
२	८० र सो भन्दामाथि ९० भन्दा कम	३.६	A	अत्युत्तम -Excellent
३	७० र सो भन्दामाथि ८० भन्दा कम	३.२	B+	उत्कृष्ट -very good
४	६० र सो भन्दामाथि ७० भन्दा कम	२.८	B	उत्तम -Good
५	५० र सो भन्दामाथि ६० भन्दा कम	२.६	C+	सन्तोषजनक -Satisfactory
६	४० र सो भन्दामाथि ५० भन्दा कम	२.४	C	ग्राह्य -Acceptable
७	३५ र सो भन्दामाथि ४० भन्दा कम	२.०	D	आधारभूत-Basic
८	३५ भन्दा कम	-	NG	अवर्गीकृत-Not Grade

६. कक्षाको अन्तमा सबै सिकाइ उपलब्धिमा प्राप्त उपलब्धिस्तरको अड्कका आधारमा विद्यार्थीको विषय क्षेत्रगत समग्र उपलब्धिस्तर निर्धारण गर्न सकिन्छ । विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्न अनुसार निकाल्नुपर्छ :

विद्यार्थी मूल्याङ्कन मापनका आधार :

निम्नलिखित आधारमा विद्यार्थीको सिकाइस्तरको मापन १, २, ३ वा ४ गरी कक्षा तथा क्षेत्र र थिम अनुसार उल्लेखित सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइस्तर मापन गरी आएको उपलब्धिस्तरको अड्क (१, २, ३ वा ४) चढाउनुहोस् ।

सिकाइ उपलब्धि मापन गर्दा प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा हासिल गरेको स्तर यकिन गरी १, २, ३ वा ४ मध्ये कुन स्तर छ त्यसलाई अड्कन महलमा चढाउनुहोस् । फारामको कैफियत महलमा उल्लेखित बाहेक अन्य साधन तथा तरिका प्रयोग गरेको भए उल्लेख गर्नुहोस् । यो अभिलेख फाराममा मूल्याङ्कन नतिजाका आधारमा प्रत्येक विद्यार्थीको अलग अलग भरी विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) मा व्यवस्थित गरेर राखी आवश्यकतानुसार विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गर्ने कार्यमा प्रयोग गर्नुपर्छ । प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा चारवटा सूचक निर्धारण गरिएको हुनाले पूरा गरेको सूचक अनुसारको अड्क प्रदान गर्नुपर्छ । थिमगत रूपमा दिइएका प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको लेखाजोखा मूल्याङ्कनका लागि अवलोकन, मौखिक प्रश्नोत्तर, लिखितकार्य, कक्षाकार्य, गृहकार्य, छोटा कक्षा परीक्षा, परियोजना कार्य मध्ये कुनै वा अन्य कुनै उपयुक्त साधनप्रयोग गर्न सकिन्छ । तपसिलका फाराममा केही सम्भाव्य साधन मात्र उल्लेख गरिएका छन् । यी बाहेक कुन साधनद्वारा मूल्याङ्कन गरिएको हो ती साधनलाई फाराममा उल्लेख गर्नुपर्छ । विद्यार्थीको मूल्याङ्कन दुई चरणमा गर्नुपर्छ । नियमित सिकाइ पश्चात र थप सहायता पश्चात । नियमित सिकाइ पश्चात कुनै विद्यार्थीको कुनै सिकाइ उपलब्धिमा १, २ वा ३ आएमा थप सहयोग गर्नुपर्ने हुन्छ र थप सहायता पश्चात् पुनःमूल्याङ्कन गरी प्राप्त उपलब्धिको अभिलेखीकरण गर्नुपर्छ । यसको लागि प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको उपलब्धिस्तरको सही मापन गर्न रुचिक्स बनाउन सकिन्छ ।

पाठ्यक्रम परिमार्जन

समय परिवर्तनशील छ । सो अनुसार सामाजिक इच्छा, आकड़क्षा र आवश्यकता पनि बद्धन । ती आवश्यकताहरू शैक्षिक पाठ्यांशमा समावेश हुनु पर्दछ, जसले विद्यार्थीको ज्ञान सिप र व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउन सकोस । यसै अनुरुप यो पाठ्क्रम पनि सामाजिक आवश्यकतालाई सम्बोधन हुन पनि परिमार्जन हुनेछ । यस क्षेत्रका प्राकृतिक, सामाजिक, सास्कृतिक, भाषिक र वातावरणीय पक्षहरूको सकारात्मक सन्दर्भहरूको खोज, अनुसन्धान र गहिरो अध्ययन गरिने छ, र प्राप्त निष्कर्षलाई यस पाठ्क्रममा समावेश गर्दै लागिने छ ।

(अ) आन्तरिक मूल्याङ्कन :

निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको अड्कको निश्चित भार आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिने छ । यसका लागि निर्माणात्मक मूल्याङ्कनलाई अभिलेखीकरण गरी प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ । यस्तो अभिलेखका आधारमा निम्नलिखित पक्षमा तोकिए अनुसारको भारको अड्क आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिने छ ।

सि. नं.	मूल्यांकनका पक्ष	अड्क भार	कैफियत
१	सहभागिता	४	सहभागिता अन्तर्गत हाजिरी, कक्षा कार्य, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य, समूह कार्य लगायतका अन्य पक्ष रहनेछन्।
२	प्रयोगात्मक/ परियोजनाकार्य	३६	कक्षागत रूपमा प्रयोगात्मक र परियोजना कार्य सञ्चालनका लागि योजना निर्माण, सञ्चालन, अभिलेखीकरण, प्रस्तुतीकरण र अन्तर्वार्ता लगायतका पक्षहरू समावेश गरी मूल्यांकन गर्नुपर्ने छ।
४	त्रैमासिक परीक्षा	१०	पहिलो त्रैमासिकको लागि ५ अड्कभार र अर्धवार्षिक परीक्षाको लागि ५ अड्कभार हुनेछ। यसको लागि प्रत्येक परीक्षाको लागि ५० पूर्णांड्कको परीक्षा लिई प्राप्तांड्कलाई ५ मा परिणत गर्न सकिने छ।
जम्मा		५०	

(आ) अन्तिम परीक्षा

निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा अन्तिम परीक्षाको भार ५० प्रतिशत हुनेछ । प्रत्येक परीक्षामा प्रश्न सोध्दा शैक्षिक सत्रको सुरुदेखि पढाइ भएका सबै पाठहरूबाट समेटिएको हुनुपर्ने छ । यस विषयको परीक्षामा विशेष गरर ज्ञान र बोध, प्रयोग र उच्चदक्षतामा आधारित हुनेछन् । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्य अनुरूप विद्यार्थीहरूले ज्ञान, सिप, अभिवृत्तिप्राप्त गरे नगरेको मूल्याङ्कन गरी त्यसको आधारमा प्रमाणीकरण गरिन्छ । अन्तिम परीक्षाको प्रश्नपत्र निम्नलिखित विशिष्टीकरण तालिका अनुसार निर्माण गरी उपलब्ध परीक्षा लिनुपर्ने छ । यहाँ कक्षा ८ को विशिष्टीकरण तालिका बनाईएको छ । यसलाई आधार लिई स्थानीय विषय अध्यापन गर्ने शिक्षकले अन्य कक्षा (कक्षा ४, ५, ६ र ७) को विशिष्टीकरण तालिका बनाइ प्रयोग गर्न सक्नेछन् ।

प्र१न योजना तथा अंकभार विवरण

एकाई	क्षेत्र	ज्ञान		बोध		प्रयोग		उच्च दक्षता		जम्मा प्र१न सख्ता		जम्मा अंकभार		जम्मा अंक	
		अति छोटे	छोटे लामो	अति छोटे	छोटे लामो	अति छोटे	छोटे लामो	अति छोटे	लामो	अति छोटे	लामो	अति छोटे	लामो		
१	हाम्रो सिमकोटे	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	
२	हाम्रो भाषा, धर्म, सस्कृति, साहित्यकला र सामाजिक मूल्य मान्यताहरु	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	
३	कृषि, पशुपक्षी र पर्यटन	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	
४	स्थानीय काम, पेसा, व्यावसाय र प्रविधि	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	
५	हाम्रो सामाजिक सघसङ्घा र व्याकात्त्वहरु	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	
६	विपद् व्यवस्थापन	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	
७	वन, वातावरण संरक्षण, हरित विद्यालय र फोहोरमैला व्यवस्थापन	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	
	जम्मा	६	२	१	३	२	३	४	१	१	२	१०	५	१०	२०

► प्र१ननिर्माण गर्दा निम्न तहका प्र१न (ज्ञान, बोध र प्रयोग) तथा उच्चतहका प्र१न (विश्लेषण, मूल्यांकन र सिर्जना) सबै तहका प्र१नहरु र सबै एकाईको पाठ्यधारालाई ध्यानमा राखेर प्र१न बनाउनु पर्नेछ ।

► अति छोटो प्र१न १ अंक, छोटो प्र१न २ अंक र लामो प्र१न ४ अंकका दरले सोइनपन्नेछ ।

प्रयोगात्मक तथा आनंदीक मूल्याङ्कन

सिमकोट गाउँपालिका

Namkha Gaunpalika

Kharpunath Gaunpalika

Bajura

1

3

4

6

5

2

7

8

